

EGE VE DOĞU AKDENİZDEKİ MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE
ANLAŞMAZLIKLARI: TÜRKİYE İLE TARAF DEVLETLERİN
HUKUKSAL TEZLERİ VE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGEYE
DAİR TEMEL KONULARA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESKİŞEHİR,2025

**EGE VE DOĞU AKDENİZ'DEKİ MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE
ANLAŞMAZLIKLARI: TÜRKİYE İLE TARAF DEVLETLERİN HUKUKSAL
TEZLERİ VE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGEYE DAİR TEMEL
KONULARA ETKİSİ**

Merve TEMTEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Uluslararası İlişkiler Programı

Danışman: Prof. Dr. Nejat DOĞAN

Anadolu

Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Şubat 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

.....'nın“

.....

.” başlıklı tezi .../.../20.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, ... Ana Bilim/Ana Sanat dalında Programında Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

		<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman)	:		
Üye	:		
Üye	:		
Üye	:		
Üye	:		

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

EGE VE DOĞU AKDENİZ'DEKİ MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE ANLAŞMAZLIKLARI: TÜRKİYE İLE TARAF DEVLETLERİN HUKUKSAL TEZLERİ VE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGEYE DAİR TEMEL KONULARA ETKİSİ

Merve TEMTEK

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Uluslararası İlişkiler Programı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şubat 2025

Danışman: Prof. Dr. Nejat DOĞAN

Stratejik ve her daim müteyakkız bir coğrafyada bulunan Türkiye, güvenlik kaygılarından ötürü bölgede güçlü bir devlet olmak zorundadır. Son yıllarda keşfedilen hidrokarbon ve doğalgaz yatakları Doğu Akdeniz'in stratejik önemini kat be kat artırmıştır. Bu sebeple “Mavi Vatan” olan deniz alanlarını da belirlemek zaruridir. Ülkelerin kıta sahanlığı kendiliğinden ortaya çıksa da MEB alanları ilana bağlıdır. Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'de henüz MEB ilan etmemiş olması bölgenin imkânlarından faydalanmasında da engel oluşturmaktadır. Türkiye'nin aksine Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge (MEB) ilan etmiştir. Yunanistan ve GKRY'nin ikili antlaşmalarla diğer devletleri de meselenin tarafı haline getirip kendi yanlarına çekerek bölgede Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin elini zayıflatmaya çalışmışlardır. Özellikle de GKRY'nin tüm Kıbrıs adası adına diğer ülkelerle antlaşmalar yapıp Türkiye ile hakları çakışan alanlarda faaliyetler yürütmek istemesi ve Yunanistan'ın ise Anadolu kıyılarının yakınında bulunan adalarından itibaren deniz alanını belirlemeye çalışması bölgenin deniz yetki alanı uyuşmazlığının temeli olmuştur. Doğu Akdeniz'de birçok bölgesel ve küresel aktörün de çıkarının olması anlaşmazlığın girift bir hal almasına ve deniz yetki alanları anlaşmazlığının çözümsüzlüğünün devam etmesine sebebiyet vermektedir. Çalışmada tarafların hukuksal tezleri ele alınarak çözüme ulaştırmak adına önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ege, Doğu Akdeniz, Türkiye, Yunanistan, KKTC, GKRY, Münhasır Ekonomik Bölge, Deniz Yetki Alanları.

ABSTRACT

EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE DISPUTES IN THE AEGEAN AND EASTERN MEDITERRANEAN: LEGAL ARGUMENTS OF TURKIYE AND COUNTERPART STATES, AND THEIR IMPLICATIONS FOR THE FUNDAMENTAL ISSUES OF THE EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE

Merve TEMTEK of student

Department of International Relations

Programme in International Relations

Graduate School of Anadolu University, February, 2025

Supervisor: Prof. Dr. Nejat DOĞAN

Located in a strategically and geopolitically turbulent region, Turkey must maintain its position as a strong state due to security concerns. The discovery of hydrocarbon and natural gas reserves in recent years has significantly increased the strategic importance of the Eastern Mediterranean. Consequently, it has become essential to define maritime areas, referred to as the "Blue Homeland."

While a country's continental shelf is determined automatically, Exclusive Economic Zones (EEZ) require formal declaration. Turkey's lack of an EEZ declaration in the Aegean Sea and the Eastern Mediterranean hinders its ability to fully benefit from the resources in these regions. In contrast, the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCASC) and Greece have declared EEZs in the Aegean and Eastern Mediterranean, forming bilateral agreements with other states to draw them into the issue and weaken the positions of Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). The GCASC, in particular, has signed agreements with other nations on behalf of the entire island of Cyprus and attempted to conduct activities in overlapping areas of interest with Turkey. Meanwhile, Greece's efforts to extend maritime zones from islands close to the Anatolian coast have become a primary source of maritime jurisdiction disputes in the region.

The involvement of various regional and global actors with interests in the Eastern Mediterranean has further complicated the disputes, leading to a protracted deadlock in resolving maritime jurisdiction conflicts. This study examines the legal arguments of the parties involved and provides suggestions to facilitate resolution

Keywords: Aegean, Eastern Mediterranean, Türkiye, Greece, TRNC, GCASC, Exclusive Economic Zone, Maritime Zones.

.../.../20....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

(İmza)

Merve TEMTEK

NOT: Bu belgenin ciltlenmiş tezin “Abstract”tan sonraki sayfasında ıslak imzanız ile (fotokopi olmayacak) yer alması gerekmektedir.

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I hereby truthfully declare that this thesis/dissertation is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “Scientific Plagiarism Detection Program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

.....

(Signature)

.....

Merve TEMTEK

** This document has to be included with your original signature (no photocopies) on the page following the “Abstract” page of the bound copy of the thesis.*

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında Ege ve Doğu Akdeniz’de komşu kıyıdaş ülkelerle yaşanan münhasır ekonomik bölge sorunu detaylıca ele alınmış, münhasır ekonomik bölgeye dair temel konular incelenmiş ve tarafların hukuksal tezleri ekseninde bölgede süregelen çözümsüzlük için önerilerde bulunulmuştur.

Öncelikle tez konum için beni destekleyen ve yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Nejat DOĞAN’a teşekkürlerimi sunarım. Her konuda yanımda olup gönülden destekleyen kıymetli eşim Kadir Cem TEMTEK’e ve varlığıyla bile hayatımın her alanına anlam katan sevgili oğlum Yusuf Sencer’e, yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen kıymetli kayınvalidem ve kayınpederim Fidan ve Ersin TEMTEK’e teşekkürü bir borç bilirim. Tezimi oğlum Yusuf Sencer’e ve gelecek tüm Türk nesillerine ithaf ediyorum.

....../....../20....

ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında, yürütülmesinde, verilerin analizinde Etik Kurul İzni'ne gerek yoktur.

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tez çalışmasının hazırlanması, yürütülmesi, verilerin analizi vb. aşamalarının herhangi birinde üretken yapay zekâ programlarından yararlanmadığımı beyan ederim.

.....

(İmza)

.....

Merve TEMTEK

....../....../20....

DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE

I declare that I have not used generative artificial intelligence programs at any stage of the preparation, execution, data analysis, etc. of this study .

.....

(Signature)

.....

Merve TEMTEK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	v
STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES.....	vi
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	vii
ETİK KURUL BELGESİ BEYANNAMESİ	viii
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	ix
DECLARATION OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE USAGE	x
İÇİNDEKİLER	xi
TABLOLAR DİZİNİ.....	xiv
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xv
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1 DOĞU AKDENİZ’İN ÖNEMİ	1
1.1 Coğrafi Sınırları	5
1.2 Tarihi Önemi	5
1.3. Doğu Akdeniz’in Jeolojik ve Jeostratejik Bakımdan Önemi.....	8
İKİNCİ BÖLÜM.....	11
2 ULUSLARARASI DENİZ HUKUKUNDA MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE.....	11
2.1 Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı Tanımı ve Gelişimi	11
2.2 Münhasır Ekonomik Bölgenin Hukuki Rejimi	13
2.2.1.MEB’de Sahildar Devletin Ekonomik ve İdari Amaçlı Hakları	13

2.2.2.MEB’de Kıyıdaş Ülkelere Verilen Yükümlülükler.....	14
2.2.3. MEB’de Üçüncü Devletlere Tanınan Haklar.....	15
2.3. Münhasır Ekonomik Bölgenin Sınırlandırılması.....	16
2.4. Münhasır Ekonomik Bölge ile Kıta Sahaneliğinin Karşılaştırması.....	17
2.5. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Kullanılan İlkeler.....	18
2.5.1. Hakkaniyet İlkesi.....	19
2.5.2. Çakışan Deniz Alanlarının Taraflardan Birinin Tek Başına Yapacağı Tasarrufla Belirlenemeyeceği İlkesi	20
2.5.3. Kara Denize Hakimdir İlkesi.....	20
2.5.4. Karanın Denizler Üzerindeki Hakimiyetini Kıyı Tarafı Aracılığıyla Kullanabileceği İlkesi	21
2.5.5. Kara Kütlesinin Denizlerde Hak ve Yetkilerin Elde Edilmesinde Rolünün Bulunmaması İlkesi.....	21
2.5.6. İlgili Kıyı Uzunluklarının Dikkate Alınmasına Dair İlke	21
2.5.7.Deniz Alanı Toprak Parçasının Eklentisidir İlkesi.....	22
2.5.8. Sınırlandırmanın Başlangıç Noktaları, Denizler Üzerindeki Hak ve Yetkilerin Kökenidir İlkesi.....	22
2.5.9. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi.....	22
2.5.10 Coğrafyanın Yeniden Şekillendirilmesinin Mümkün Olmaması İlkesi.....	23
2.5.11. Orantılılık İlkesi.....	24
2.5.12. Kapatmama/ Kesmeme İlkesi.....	25
2.5.13. Devletlerin Egemen Eşitliği İlkesi.....	26
2.5.14. İlgili Koşulların Ağırlıkları Oranıyla Dikkate Alınması İlkesi	26
2.5.15.Hakkaniyetin Mutlak Eşitlik Anlamına Gelmeyeceği İlkesi.....	27
2.5.16 Sınırlandırma Yaparken Hukuk Kuralları İçinde Kalınması İlkesi	27
2.5.17.Eşit Uzaklık Yönteminin Uygulanabilirliği İlkesi.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	38
3.DOĞU AKDENİZ'E KOMŞU DEVLETLERİN MEB'E İLİŞKİN TEZLERİ (MEB KAVRAMINA HUKUKSAL YAKLAŞIMLARI).....	38
3.1 Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin Tezleri	38
3.1.1 GKRY-Mısır MEB Antlaşması.....	42
3.2. Yunanistan'ın Tezleri.....	43
3.3. Mısır'ın Uygulamaları.....	48
3.4. Lübnan, Suriye ve İsrail'in Uygulama ve Politikaları.....	49
3.5. İngiltere'nin Kıbrıs'taki Durumu.....	51
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	52
4. TÜRKİYE'NİN MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE POLİTİKASI.....	52
4.1.MEB Kavramına Hukuksal Yaklaşımı.....	52
4.2. Doğu Akdeniz'de Arama Tarama Faaliyetleri ve Türkiye.....	55
4.3. Türkiye ve Komşu Devletlerin Yaklaşımlarının Karşılaştırılması ve Türkiye'nin Tezleri.....	59
4.4.Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikalar.....	67
SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA.....	77
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.3.1 Doğu Akdeniz’de Keşfedilen Doğal Gaz Rezervleri.....	10
--	----

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 2.4.1 Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Farkları.....	18
Görsel 2.6.1 Federal Almanya, Hollanda, Danimarka Kuzey Buz Denizi Davası.....	30
Görsel 2.6.2 Manş Denizi Kıta Sahanlığı Davası	31
Görsel 2.6.3 Libya-Tunus Davası.....	32
Görsel: 2.6.4 Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası.....	34
Görsel 2.6.5 Nikaragua-Kolombiya Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması.....	35
Görsel 3.1.1 Sevilla Üniversitesi'nin Sınırları Çizdiği Harita.....	40
Görsel 3.1.2 Doğu Akdeniz'de İhtilafı Olan Deniz Yetki Alanları.....	41
Görsel 4.2.1 EastMed Projesi Güzergahı.....	57
Görsel 4.3.1 Ege Denizi'ndeki 6 ve 12 Mile Göre Karasuları.....	60
Görsel 4.3.2 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın Kıta Sahanlığı Olarak İlan Ettiği Alan.....	63
Görsel 4.3.3 Türkiye'nin 145.000 km ² 'lik Olası MEB'i ve GKRY Yunanistan'ın Türkiye İçin Öngördüğü 41.000 km ² 'lik MEB'in Karşılaştırılması.....	65
Görsel 4.3.4 Yayıcılık Doktrini.....	67
Görsel 4.4.1 Karaada ve Fener Adası.....	70

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
b	:Bent
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	:Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BTC	:Bakü -Tiflis-Ceyhan Boru Hattı
DAGF	:Doğu Akdeniz Gaz Forumu
EastMed	: Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi
GKRY	:Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
KKTC	:Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
mad./m	:Madde
MC	: Milletler Cemiyeti
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
NATO	:Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NMIOTC	:NATO Denetim Harekatı Eğitim Merkezi
s.	:Sayfa
TPAO	:Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
UAD	:Uluslararası Adalet Divanı

GİRİŞ

Son yıllarda uluslararası arenada devletlerin birbirleriyle mücadeleleri, karalarda olduğu gibi denizlerde de artarak sürmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hammadde ve enerji ihtiyaçları ziyadesiyle artan devletlere deniz ve okyanus tabanındaki ham madde ve doğal kaynaklar daha da cazip görünmüş ve devletler arasındaki paylaşım mücadelesi bu alanlara sıçramıştır. Bütün bu gelişmeler devletlerin iddia ettikleri haklarını uluslararası deniz hukuku nezdinde bir zemin aramaya itmiştir. Bu noktada münhasır ekonomik bölge (MEB) alanları, karalar kadar önemli bir hale gelmiştir. Devletler, hak kaybı yaşamamak adına derhal MEB alanlarını ilan ederken, komşu ülkeler ile yaşadıkları uyuşmazlıkları; kendi aralarında yaptıkları sözleşmeler suretiyle veya uluslararası yargı yollarıyla çözüme götürmeye çalışmışlardır.

Doğu Akdeniz’de yakın zamanda çözülecek gibi görünmeyen deniz yetki alanları çekişmesi yıllardır devam etmektedir. Bu anlamda bölge devletleri arasında tarihsel süreçten beri süre gelen çeşitli anlaşmazlıklara bir yenisi daha eklenmiş bulunmaktadır. Doğu Akdeniz’de yakın sayılacak bir tarihte keşfedilen zengin hidrokarbon, doğalgaz gibi farklı neviden kaynaklar bölge rekabetini tırmandırmıştır.

Bu çalışmada, ilk olarak Doğu Akdeniz bölgesinin sınırı çizilerek çalışmada ele alınacak hat belirlenmiştir. Doğu Akdeniz, günümüzde, Tunus’daki Bon Burnu ile İtalya’ya bağlı Sicilya adasının batısındaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusundaki bölgeyi ifade ettiği kabul edilmektedir. Bu tanımlamaya istinaden Doğu Akdeniz; İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Tunus kıyıları ile çevrili alan olarak kabul edilmektedir(Yıldız, 2008’den aktaran Yaycı,2012,s.2). Tez çalışmasında, bu sınırlar içinde kalan ülkelerden biri olan Türkiye’nin MEB hattını belirlemek ve komşusu olan Yunanistan ile ihtilaflı MEB alanlarını uluslararası deniz hukuku kapsamında ele alıp değerlendirilmiştir. Yine Doğu Akdeniz sınırları içinde bulunan ülkelerden biri olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC) Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile çekişmeli MEB alanlarını belirleyip hem KKTC hem de Türkiye’nin sınır hatlarını çizmek ve buradaki ihtilaflı deniz alanlarını çözüme kavuşturmak amaçlanmaktadır.

Konu, uluslararası alanda Türkiye'nin sahip olduğu ve kıyıdaş ülke olması hasebiyle doğal olarak, kendiliğinden (*ipso facto*) doğan hakları esas alınarak, bu haklar kapsamında sahip olacağı doğal kaynakları kullanabilmesi açısından önemlidir. Yalnızca doğal kaynaklara sahip olmak değil, bununla beraber Mavi Vatan olarak da adlandırılan bu bölgede kurulacak deniz alanı hâkimiyeti, günümüzde önemi artan Doğu Akdeniz'de söz sahibi ülke konumunda olmak açısından da son derece önemlidir. Aynı zamanda önemli petrol yataklarına sahip Ortadoğu'ya ve önemli ticaret yollarından biri olan Kızıldeniz'i Akdeniz'e bağlayan Süveyş Kanalı'na hâkim bir alanda fiziki ve siyasi anlamda var olmak Türkiye açısından son derece önemlidir. Değişen dünya düzeninde Türkiye'nin son derece stratejik olan bu bölgede hak sahibi olduğu deniz alanlarında hakimiyet kurmak adına bölgenin hem kural koyuculuğunu hem de hamiliğini yapabilmek adına da mühimdir.

 kinci bölümde ise, konunun; uluslararası hukuk yönüne bakılmıştır. Deniz hukukunun gelişim süreci ele alınmış, yüzyıllar boyu teamül hukuku çerçevesinde uygulanagelmiş MEB kavramının, uluslararası hukuktaki gelişim süreci ele alındıktan sonra Uluslararası Adalet Divanı'nda (UAD) MEB hususunda Doğu Akdeniz meselesine benzer özellikte bulunan davalara değinilmiştir. Bu davalara değinilmesinde ulaşılmak istenen asıl hedef, Doğu Akdeniz'deki münhasır ekonomik bölge tartışması için  z m için ilerlenecek yol haritasını Uluslararası Adalet Divanı'nın aldığı kararlar çerçevesinde oluşturmaaktır.

  nc  bölümde, Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin komşuları olan  srail, Lübnan, Yunanistan, Mısır, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi(GKRY) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin kendi münhasır ekonomik bölgelerine yaklaşımları, diğer bölge ülkeleriyle yaptığı antlaşmalar, mutabakat metinleri ve kendi iç hukuklarında bu konuda aldıkları kararlar ele alınacaktır. Bu kısımda ayrıca bölgenin önemli tartışma unsuru olan enerji konusu da ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde Türkiye'nin belirlediği bir kanun, tüzük olup olmadığı incelenmiş, herhangi bir uluslararası antlaşmaya taraf olup olmadığına bakılmıştır. Uluslararası antlaşmaların Türkiye  zerindeki yaptırımına da değinilmiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e kıyıdaş diğer ülkelerle yaptığı antlaşmalar, sözleşmeler, mutabakat metinlerinden bahsedilmiş ve Türkiye'nin yetkili olduğu alan belirlenerek literatürdeki boşluğu nispeten doldurmak amaçlanmıştır. Burada tarafların tezlerinin çakışan

noktalarına da değinilerek bir karşılaştırma yapılmış, Türkiye'ye bu konuda ne tür politikaların izlenmesi gerekebileceği yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Tezde araştırma metodu olarak nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma, nitel bilgi toplama yöntemleri aracılığıyla olayların doğal, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulması adına nitel bir süreç izlenen araştırmadır. Nitel araştırma deseni, araştırmacının katılımcı rolü, algıların ortaya konması, araştırma deseninde esneklik içerir ve tümevarımsaldır. Ayrıca tezde durum(vaka) çalışması yöntemi kullanılmıştır. Çünkü vaka çalışması bir durum veya durumları analiz etme imkanı sunmaktadır. Durum çalışmaları, durumu, olayı ve süreci derinlemesine analiz ettiği bir araştırma deseni olduğu için bu araştırma deseni, tezin araştırma metodu olarak seçilmiştir. Tez çalışması, yorumlayıcı/yapılandırmacı görüş ile ele alınmıştır. Bu dünya görüşünde, insanların dahil olduğu dünyanın yorumlanarak anlam oluşturması, metni derinlemesine anlama ve yorumlamak esastır.

Tezin hipotezleri;

1. GKRY'nin Doğu Akdeniz'de tek başına münhasır ekonomik bölge ilanı uluslararası hukuk nezdinde yanlıştır.
2. Yunanistan'ın Ege'de kendi başına MEB ilan etmesi uluslararası hukuk nezdinde yanlıştır.
3. Türkiye, Doğu Akdeniz'de hem kendi hem KKTC'nin haklarını savunmak için proaktif politikalar üretmelidir.
4. KKTC'nin, GKRY'nin hak iddia ettiği deniz alanlarında halihazırda bulunmuş ve gelecekte keşfedilecek olan tüm deniz altı kaynaklardan yararlanma ve elde edilecek gelirden payı vardır.

Tezde, Türkiye'nin bölge politikalarında eksikleri saptanıp bölgede atması gereken adımları belirlemek hedeflenmektedir. Daha önce yapılmış çalışmalarda bölgedeki deniz yetki alanlarındaki uyuşmazlığın uluslararası hukuk yönünün yüzeysel olarak ele alındığı görülmüş, meselenin uluslararası hukuk yönü detaylarıyla ele alınarak literatürde bu alandaki eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

Tez çalışmasının araştırma soruları ;

1. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölgesi neresidir?
2. Belirlenen MEB alanında haklarını korumak için veya yeni haklar elde etmek için nasıl politika izlemesi gerekir?
3. Sorunun hukuki boyutunun nedir?
4. Bölge ülkelerinin yaptığı antlaşmalarla çözüme varılır mı?

5. Bölgede halihazırda çıkarılan doğal kaynakların üzerinde Türkiye ve KKTC'nin de hak iddia edebilir mi?
6. Bölge dışı aktörler neden bu bölgeyle ilgilenmektedir?
7. Soruna çözüm sunmak adına tarafların attığı adımlar var mı?

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DOĞU AKDENİZ'İN ÖNEMİ

1.1. Coğrafi Sınırları

Doğu Akdeniz, günümüzde, Tunus'daki Bon Burnu ile İtalya'ya bağlı Sicilya Adası'nın batısındaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusundaki bölgeyi ifade ettiği kabul edilmektedir. Bu tanımlamaya istinaden Doğu Akdeniz; İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Tunus kıyıları ile çevrili alan olarak kabul edilmektedir (Yıldız, 2008'den aktaran Yayıncı, 2012, s.2).

1.2. Tarihi Önemi

Doğu Akdeniz'in hem deniz hem kıyı bölgesi tarih boyunca önemli savaşlara sahne olmuştur. Pek çok tarihçi ve yazarın “*Verimli Hilal*” adını verdiği bu bölge (Pipes, 1990'den aktaran Yayıncı, 2012, s.2) hem verimli topraklara sahip olması açısından hem de ticaret yolları üzerinde bulunmasından dolayı önemli güç mücadelelerine sahne olmuştur. Tarih boyunca Doğu Akdeniz'de, Fenikeliler, Hititler, Mısır Medeniyeti, Anadolu Uygarlıkları, Doğu Roma İmparatorluğu, Suriye, Türk Memlûkleri, Büyük İskender, Persler, Selçuklular ve Anadolu Selçuklu Devleti, Osmanlı İmparatorluğu gibi pek çok medeniyet hakimiyet mücadelesine girmiştir (Erenoğlu, 2019, s.6).

Tarih boyunca bölgede varlık gösteren devletler ve bu alanda yaşayan toplumlar için büyük bir öneme sahip olan Akdeniz, Antik Roma döneminde, Latince'de “Bizim Deniz” anlamına gelen “Mare Nostrum” lafzı ile anılmıştır (Yayıncı, 2012, s.3). Akdeniz'in önemi sadece isimlendirmesi ile değil, tarihsel süreçte yer edindiği misyonu sebebi ile de ön plana çıkmaktadır. Öyle ki, Akdeniz ve çevresinde oluşan önemli ticaret ağları ve bu suretle oluşan toplumsal hayat ve milletlerarası etkileşim sonucunda ortaya konulan ilke ve teamüller, bugünkü hukuk sistemlerinin birçoğunun temelini oluşturan Roma Hukuku'na sirayet ederek günümüze dek uzanan bir etki ile Kıta Avrupası hukuk sisteminde Rodos Yasaları olarak yer edinen ve Latince “Lex Rhodia” olarak anılan normlara vücut vermiştir. Bu anlamda Akdeniz, jeopolitik ve siyasi öneminin yanı sıra toplumsal etkileşim ve hukuki gelişim anlamında da önemli bir yere sahiptir (İstikbal, 2020, s.73). Türk tarihine bakıldığında ise Osmanlı Devleti'nde Kanuni Sultan

Süleyman döneminde denizlere hakimiyet kurma politikası yürütülmüştür. Dünyaca ünlü Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın "*Denizlere hakim olan cihana hakim olur*" sözü (Akçadağ, 2015,s.1) cihetiyle hareket edip, Osmanlı Akdeniz'i Türk Gölü haline gelmiştir. Özellikle Kıbrıs adasının Türk tarihi açısından önemi de bu çerçevede belirgin şekilde artmıştır (Kaya,2007,s.5).

Osmanlı'yı çöküşe sürükleyen en önemli olaylardan biri olan Navarin'de Türk donanmasının yakılması olmuştur. Bu olaydan sonra deniz gücünü önemli ölçüde yitiren devlet, dönemin başat güçleri olan İngiltere, Fransa ve Rusya'nın baskısıyla 1829'da Yunanistan'a bağımsızlık vermek zorunda kalmış; ardından 1831'de Kıbrıs'ta yaşayan Rum kökenli halka Yunanistan vatandaşlığı alma hakkı tanımıştır (Saray,2010,s.55). İşte bu olaylar zincirinden sonra Yunanistan, Kıbrıs ile ilgili her meselenin tarafı haline gelmiştir (Saray,2010,s.55).

Bir deniz kuvveti olan İngiltere, Akdeniz'de donanma bulundurmaya başladığından itibaren gözünü Mısır'a dikmiştir. Onun güvenliğini sağlamak amacıyla da Kıbrıs'ı elinde bulundurma gayesini hedeflemiştir. Sıcak sulara inme amacıyla olan Rusya'nın Boğazları ve Osmanlı'yı egemenliği altına alacağı endişesi İngiltere'yi devamlı Osmanlı'nın yanında durmaya itmiştir. Ancak Osmanlı'nın, 1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde yenilgiye uğradığını gören İngiltere, uzun görüşmeler neticesinde, Kıbrıs'ın kendilerine geçici olarak verilmesine Osmanlı'yı ikna etmiştir (Saray,2010,s.55-58). Sadece Osmanlı İmparatorluğu'na Rusya'ya karşı destek olması amaçlı Kıbrıs devredilmişken Birinci Dünya Savaşı devam ederken İngiltere Kıbrıs'ı tek taraflı ilhak etmiştir (Başbuğ,2016,s.22-24). Daha sonra Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi¹ ile birlikte Kıbrıs'ın İngiliz mülkü olduğu kabul edilip hukuken de İngiltere'ye bırakılmıştır. Ancak Kıbrıs'ın hukuki statüsü tek elden 20. madde ile belirlenmemiş 16. madde ile şerh düşülmüştür. Türkiye, Lozan Antlaşması'nın 16. maddesinde² adaların (12 ada ve Kıbrıs adası) kaderi ilgililerce düzenlenecektir hususu ekletmiş, bu maddede

¹Lozan Antlaşması Madde 20: "Türkiye, Britanya Hükümetince Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te açıklanan ilhakını tanıdığını bildirir." (http-1)

²16. madde: "Türkiye işbu Andlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu Andlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda —ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar. İşbu Maddenin hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz." (http-1)

yer alan ilgililerden biri olması sebebiyle de bu adaların istikbali hususunda hakkını saklı tutmuş (Başbuğ,2016,s.24-25) ve yine Kıbrıs meselesinde önemli taraflardan biri olmuştur.

Osmanlı'nın son dönemlerinde artık eski gücünü kaybetmeye başlamasından ötürü Doğu Akdeniz'de dönemin güçlü devleti olan İngiltere, böylesi kıymetli bir bölgede diplomatik hamlelerle hakimiyet kurmayı başarmıştır. Böylece Kıbrıs meselesinde önemi yadsınamayacak kadar büyük olan bir taraf da İngiltere olmuştur.

Günümüzü anlayabilmek için geçmiş i irdelemek gerekmektedir. Bu sebeple Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'deki hakimiyet mücadelelerinin kısa tarihine bakma lüzumu görülmüştür. Çünkü Doğu Akdeniz'deki bu güçler yarışı, yine Kıbrıs'ın bölgeyi kontrol edebilmek adına son derece önemli olduğunu göstermektedir.

Yakın tarihe bakıldığında İngiltere'nin yanı sıra ABD, Fransa ve Rusya'da kendilerine tahakküm kurma çalışmalarına girmiştir. Kısaca değ inmek gerekirse; İngiltere Kıbrıs'ta statüsü 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşması'nda belirlenen ve Kıbrıs adasından bağımsız bir statükoya sahip Ağrotur ve Dikelya üslerine egemen olmuş; Körfez krizi sırasında bu üsleri kullanmıştır (Yaycı,2020,s.22). Bu üsler aracılığıyla da Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları ve dolayısıyla da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) hukuka uygun olmayan bir şekilde belirlediği Münhasır Ekonomik Bölgesi'nin (MEB) üzerinde yetki hakkı doğmuştur (Yaycı,2020,s.20).

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Girit'teki Suda Üssü ile NATO bünyesinde bulunan Denetim Harekatı Eğitim Merkezi (NMIOTC) vasıtasıyla Ortadoğu'yu, Doğu Akdeniz'i, Ege ve Karadeniz'i izlemektedir. ABD'nin uçak gemilerini Akdeniz'de dolaştırması ve Avrupa'dan sorumlu ABD Donanması olan 6. Filo'nun Suriye'deki karışıklıklar sebebiyle bölgede bulunması ve 6.Filo'nun, "İsrail'in güvenliği için verdiği taahhüdün bir bölümü" olarak devamlı İsrail sahillerine yakın dolaştığı, ABD'nin İsrail Büyükelçisi Dan Şapiro tarafından belirtilmiştir (<http-2>). ABD, dünya çapındaki en büyük keşif olduğunu söylediği, GKRY'nin sözde ruhsat sahalarından 10 numaralı parselde 142 ila 227 milyar metreküp arasında olduğu düşünülen doğalgaz kaynağı bulunduğu yönünde açıklamalarda bulunmuştur (Yaycı,2020.s.22).

Rusya Federasyonu, tarihin eski dönemlerinden günümüze sıcak denizlere inme ülküsüyle hareket etmiştir. Bunun günümüze yansıması da sık sık Doğu Akdeniz'de üs

edinme gayretleri olmuştur (Has,2011,s.22) ve bölgede söz hakkı bulunan bir devlet haline gelme çabası içindedir. Bu sebepten 1977'den beri Suriye'de bulunan Tartus'ta ileri bir lojistik üssü bulundurmaktadır. Suriye yönetimi 2024 Aralık'ta değiştikten sonra Rusya'nın gemileri üstten ayrılıp Akdeniz'de bekleme haline geçmiştir. Ayrıca Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'in 7 Haziran 2013'te yaptığı Akdeniz Bölgesi'nin birinci derece çıkar alanları olduğunu açıklaması bu tespiti destekler niteliktedir (<http-3>). Tartus ve Hmeymim üslerinin yanı sıra Mısır'da da hava üssü elde etme gayretlerine girişmiştir.

Fransa ise Londra ve Zürih antlaşmalarına aykırı olarak uluslararası hukuka karşıt bir şekilde 1 Mart 2007'de GKRY ile bir askeri antlaşma imzalayarak Andreas Papandreu Hava Üssü'nü kullanma imkânı bulmuştur (<http-4>). Bu antlaşma 2017'de yenilenmiştir. Yine Fransa 15 Mayıs 2019'da GKRY ile Evangelos Florakis Deniz Üssü'nden faydalanmak için antlaşma imzalamıştır (<http-5>).

Bütün bunlar bölgedeki güç elde etme ve paylaşım mücadelesinin şimdi ve gelecek için ne denli kıymetli olduğunu ortaya koymaktadır.

1.3.Doğu Akdeniz'in Jeolojik ve Jeostratejik Bakımdan Önemi

Akdeniz; Kuzey Afrika, Güney Avrupa ve dünya petrollerinin önemli bir çoğunluğunu elinde bulunduran Ortadoğu'yu birbirine bağlayan önemli bir konumdadır. Süveyş Kanalı ve Cebelitarık Boğazı aracılığıyla da okyanuslara bağlanan ve böylece dünyaya açılan bu deniz, küresel deniz ticareti için eşsiz bir konuma sahiptir. Bu ticaretin muhafaza edilmesi veya mani olunması ticari olduğu kadar askeri olduğu gerçeğini unutmamak gerekir. Kıbrıs'ın Ortadoğu ve Afrika'ya yakınlığı da bölgedeki askeri ve istihbari eylemler için önemli geçiş noktası olduğunu göstermektedir.

Ortadoğu ve Süveyş Kanalı ve Anadolu'nun kesişiminde bulunması, Süveyş'ten de Hint Okyanusu'na bağlanan deniz yolu hattına hakim bir bölgede olması; hava hakimiyeti teorisince hava gücünün kolaylıkla yönlendirilebileceği stratejik bir noktada bulunması Kıbrıs'ın jeopolitik önemini artırmaktadır (Özarslan,2007,s.23-24).

Alfred Thayer Mahan tarafından olgunlaştırıp temellendirilen Deniz Hakimiyeti Teorisi üzerinden Kıbrıs Adası'nın önemini açıklamak gerekirse; yine Süveyş Kanalı üzerinden Hint ve Pasifik Okyanusu'na kadar ulaşan dünyayı kuşatan önemli bir enerji ve ticari

ulaşım merkezidir. Bu anlamda bölgede etkinlik kazanan her devletin bu transit noktasının da hakimi, ticaret ve enerji hatta istihbarat gücü olabileceğini söylemek gerekir. Deniz ulaşım yollarına ve bu yollara hakim kara alanlarına sahip olmak Deniz Hakimiyeti Teorisi'nin dünya hakimiyeti argümanı için önemlidir (Tamçelik,2011,s.19-20).

Enerji açısından bakıldığında, Ortadoğu gibi önemli bir enerji havzasının yanibaşında bulunuyor olması zaten Doğu Akdeniz'i politik, ekonomik, askeri açıdan değerli kılmasının yanında, Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Araştırmaları Merkezinin 2010 yılında yayınlamış olduğu iki farklı raporda Levant Havzası'nda (Filistin, İsrail, Lübnan, Suriye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni kapsayan bölge tahmini 1.7 milyar varil petrol rezervi ve yine tahminen 3.45 trilyon metreküp doğalgaz rezervi (bknz. Tablo 1.3.1.); Nil Havzası'nda 1.8 milyar varil çıkarılabilir petrol rezervi, 6 milyar varil sıvılaştırılabilir doğalgaz olarak toplamda çıkarılabilir 6.3 trilyon metreküp doğalgaz rezervinin varlığından bahsedilmiştir. Ayrıca tahmini rakamlara göre 122 trilyon metreküp hidrokarbon rezervinin olduğu da açıklanmıştır. (Yorulmaz,2019,s.80-82) Yeni bulunan kaynak rezervler ile birlikte Doğu Akdeniz, enerji nakil hattı olması ile beraber, enerji kaynağı olma özelliği de kazanmıştır. Ortadoğu ve Hazar Bölgesi'ndeki boru hatlarının geçişi ayrıca bölgenin önemini artırmıştır. 2006'da Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı ile birlikte Hazar Denizi'nin doğusunda yer alan ülkelerin dünyaya açıldığı bir kapı haline gelmiştir (Yaycı,2020,s.25).

Tablo 1.3.1*Doğu Akdeniz’de Keşfedilen Doğal Gaz Rezervleri*

Ülkeler	Keşfedildiği Tarih	Doğal Gaz Sahaları	Rezerv Miktarı	Üretim Yılı
Mısır	2015	Zohr	850	2017
	2015	Batı Nil Havzası	140	2017
	2015	Atoll	42.5	2018
	2015	Nooros	19.8	2016
Filistin	2000	Gazze Marine	28.3	2017
İsrail	1999	Noa	1.4	2012
	2000	Mari-B	25	2004
	2009	Dalit	14.1	2013
	2009	Tamar	283	2013
	2010	Leviathan	509	2019
	2011	Dolphin	2.2	2019
	2012	Shimshon	8.4	**
	2012	Tanin	33.9	2020
	2013	Kariş	50.9	2020
	2011	Afrodit	198	2019
GKRY	2011	Afrodit	198	2019

Kaynak: Yorulmaz, 2019,s.81

Bölgedeki enerji sahaları değişik isimler ile anılmaktadır. Doğu Akdeniz enerji havzasında Kıbrıs Adası’nın güneyindeki saha Afrodit, Kıbrıs Adası ile İsrail arasında kalan saha Leviathan, Kıbrıs Adası ile Mısır arasında kalan saha Nil ve Kıbrıs Adası ile Girit Adası’nın güneydoğusunda kalan saha ise Herodot olarak adlandırılmaktadır (Kedikli ve Deniz, 2015,s.403).

Tarihi ve ticari yönlerin yanında yakın zamanda keşfedilen doğalgaz ve petrol rezervleri ve bu rezervleri taşıma güzergâhında bulunması açısından da mühim bir alandır (Yıldız,2009,s.19). Arama çalışmalarının devam ettiği ve bulunandan daha fazla rezervin olduğu düşünülen Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin münhasır ekonomik bölgesinde petrol ve doğalgazın varlığına işaret ederken Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)’nun tespitlerine göre ileride önemli bir enerji maddesi olacak olan gaz hidrat yatakları da Doğu Akdeniz’de bulunmaktadır (Ocakoğlu,2009’dan aktaran Yayıcı,2020, s.28).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ULUSLARARASI DENİZ HUKUKUNDA MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE

Deniz alanları, ulusal sular ve uluslararası sular olarak ikiye ayrılır. Ulusal sular, bir kıyı devletinin tam ve kendine has egemenlik kurabildiği alanlardır. Bu sular, içsular, karasular, takımadada suları ve boğazlar olarak dörde ayrılır ve her birinin yönetim şekli farklıdır. Uluslararası sular ise karasularının bittiği dış kıta sınırının devamındaki alandır. Kıyı ötesinde bulunan egemenlik alanları; bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığıdır. Bunların da kendilerine özgü rejimleri vardır. (Gözügüzelli,2020,s.361)

2.1. Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı Tanımı ve Gelişimi

Devletin deniz ülkesi iç sular ve karasularından oluşur. Uluslararası hukuka göre bir kıyı devleti, iç sularının ve karasularının alanı dışarıda bırakıldığında 200 mil uzaklığa kadar alan devletin kıta sahanlığını oluşturur.(Acer,2020,s.373)

Karasuların dış sınırı, karasuların geçerli olduğu alan ile açık deniz ve açık denizdeki özel rejimlerin (bitişik bölge, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge) bulunduğu deniz alanıdır. Kıyı hattından başlayarak 200 deniz mili mesafe alanı içeren alana münhasır ekonomik bölge denir ve bu bölge, MEB'e sahip olan sahildevletine geniş ekonomik hak ve yetkiler sunar.(Kuran,2016,s.243)

MEB kavramı, karasularının esas hattından itibaren 200 deniz mili genişlikteki deniz alanlarının deniz yatağı ve toprak altı ve üzerindeki suların, canlı- cansız tüm kaynakların kıyıdaş ülkelere bazı ekonomik kazançların tanınmasını öngören bir kavramdır (1982 BMDHS, md.55-75).

Uluslararası hukukun en eski alanlarından biri olan deniz hukuku tarihsel süreçte pek çok kez değişim geçirmiş ve gelişimi kümülatif (birikimli) bir biçimde sürmüştür. Uluslararası hukukun temel kaynağı örf ve adet hukukudur. Deniz hukukunda mevzuatın derlenip toparlanması ve yazılı bir hale büründürülmesi için ilk resmi kodifikasyon (tedvin) teşebbüsü 1930 yılında Milletler Cemiyeti (MC) çerçevesinde yapılmış, fakat müspet bir sonuç alınamamıştır (Yaycı,2019, s.5).

İkinci girişim ise 1947 yılında Birleşmiş Milletler (BM) çerçevesinde gerçekleşmiş, 21 Kasım 1947 tarih ve 174 (II) sayılı kararıyla kurulan Milletlerarası Hukuk Komisyonu,

12 Nisan 1949'da yaptığı ilk toplantısında Karasuları ve Açık Denizler Hukuki Rejiminin tedvine elverişli olan konular arasında bulunduğu kabul edilmiştir. Bu çerçevede Komisyon bir antlaşma taslağı üzerinde anlaşarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na sunmuştur. 24 Şubat- 27 Nisan 1958 tarihleri arasında toplanan İkinci Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı, dört antlaşma metni kabul etmiştir. Bu metinler, Karasuları ve Bitişik Bölge Konvansiyonu, Açık Denizlerde Balıkçılık ve Canlı Kaynakların Korunmasına Dair Konvansiyon olmuştur (Toluner,1996,s.55-60).

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı 20 Haziran- 29 Ağustos 1974 tarihinde Karakas'ta toplanmıştır. 10 Aralık 1982'de imzaya açılmasıyla son bulan bu konferans sonucunda Deniz Hukukuna Dair Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun veya bilinen ismiyle Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) kabul edilmiştir (Yaycı,2019,s.6).

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansının öneminden biri de “Münhasır Ekonomik Bölge” (MEB) kavramının ortaya çıkmasıdır. Deniz hukuku için artık sadece kıta sahanlığı kavramı yeterli görülmemiş, daha da detaylandırılarak münhasır ekonomik bölge kavramı hayata geçirilmiştir. Üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olan Türkiye için bu kavram büyük önem arz etmektedir.

Esasen 1970'lerin ikinci yarısında devletlerin pek çoğu 200 millik münhasır ekonomik bölge uygulamasına başlamış ve bu da zaman içinde örf adet hukuku olmasının yolunu açmıştır.³ MEB'in kavramsallaşması ve 1982 BMDHS'de düzenlenmesinden sonra Uluslararası Adalet Divanı (UAD) 1982 Tunus/Libya ve 1985 Libya/Malta davalarında münhasır ekonomik bölge, uluslararası hukukun bir parçası haline gelmiştir (Kuran,2016,s.244).

³MEB hususu 23 Temmuz 1947'de Şili'nin başkanlık açıklamasıyla “kıta sahanlığı ve ona bitişik 200 millik bir alan üzerinde egemenlik iddiasıyla” ilk olarak devlet uygulamalarına girmiştir. Sonrasında Peru, 1 Ağustos 1947'de aynı şekilde, diğer devletlerin kıyıda koruma, saklama ve araştırma bölgesi oluşturma bildirisi yapmıştır. Diğer Latin Amerika Devletleri, 200 millik bölgelerini yasama kararıyla ilan etmişlerdir (Yaycı,2019,s.12)

ABD ise bu dönemde 3 mil karasuları genişliğini savunuyordu. ABD Başkanı Truman'ın yayınladığı bildiriler kıta sahanlığı, deniz yatağı ve toprak altının doğal kaynaklarında yetki ve kontrol etme hakkı öne sürüyordu (Toluner,1996'dan aktaran Yaycı,2019,s.12)

1979'dan beri hakim olan görüşe göre, MEB, III. BM Deniz Hukuku Konferansı'nda örf adet kuralı iken 1982 BMDHS ile pozitif bir hukuk kuralı olmuştur ve uluslararası genel örf ve adet hukuku bütün sahilدار devletlere 200 millik MEB ilan etmesine fırsat tanımaktadır (Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi,2006'dan aktaran Yaycı,2019,s.13).

Ülkeler münhasır ekonomik bölgelerine *ab initio* (başlangıçtan itibaren) ve *ipso facto* (kendiliğinden) sahip olamazlar. Muhtemel münhasır ekonomik bölgelerinde, uluslararası hukukun deniz alanları için tanıdığı hak ve yetkilere sahip olmak için devletlerin, münhasır ekonomik bölge ilan etmesi veya MEB ilanının hakkaniyete uygun şekilde bir sonuca bağlanabilmesi için uluslararası hukuka münasip şekilde antlaşma yaparak MEB sınırlandırması yapması gerekir.(Yaycı,2020,s.33)

MEB ilanı için 1982 BMDHS (Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi)'nin 75'inci maddesi uyarınca MEB ilan edilen alanı gösteren harita yayımlayarak veya coğrafi koordinatlarını yayımlayarak bunun bir suretini BM Genel Sekreteri'ne göndermesi gerekir (Kuran,2016,s.246;Yaycı,2020).

2.2.Münhasır Ekonomik Bölgenin Hukuki Rejimi

Sahildar devlet, 200 deniz miline kadar alanda deniz altı ve üstünde canlı-cansız tüm doğal kaynakların araştırılması, çıkarılması, işletilmesi, muhafazası ve yönetimine dair bir dizi haklara sahiptir. 1982 BMDHS kıyı devletinin MEB alanıyla ilgili ekonomik, yasama ve yargılama içeren birtakım haklarını tertip eder. Bununla beraber yine söz konusu sözleşme, üçüncü devletlere de bazı haklar tanınmaktadır.

2.2.1.MEB'de Sahildar Devletin Ekonomik ve İdari Amaçlı Hakları

1982 BMDHS'nin 56, 60 ve 61'inci maddelerine göre kıyı devletleri bazı hak ve yetkilere sahiptir. Bu hak ve yetkilerin getirdiği yönetsel ve yargısal yetkilere de sahiptir. Bunlar:

- Kıyı devletleri canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması, işletilmesi, korunması, idaresi ayrıca su, akıntı ve rüzgar enerji üretimi gibi diğer ekonomik araştırma ve işletme eylemleri hususunda egemen haklara sahiptir.
- Suni adaların, ekonomik gaye güdülen tesis ve yapıların ve sahildar devletin hakkının kullanılmasına engel olabilecek nitelikteki tesis ve yapıların yapımına izin vermek, işletmek ve kullanmak hakkına kıyı devleti sahiptir.
- Yapay adalar, tesisler ve yapılar üzerinde gümrük, maliye, sağlık, güvenlik ve göç konularındaki kanun ve kurallardan doğanlar dahil olmak üzere, sahildar devletin tekeline verilmiştir.
- Kıyı devleti gerekli gördüğü zaman suni adanın tesislerin ve yapıların güvenliğini korumak için güvenlik bölgeleri oluşturabilir. Ancak bu güvenlik

bölgeleri makul ölçülerde olmak zorundadır. Suni ada, tesis ve yapının 500 metre ilerisine kadar güvenli bölge oluşturulabilir. Bu güvenlik bölgeleri uluslararası su yollarına engel teşkil edilecek şekilde kurulamaz. Antlaşma, yapay adaların, tesislerin ve yapıların adalar statüsünde olmadığını, karasularının olamayacağı belirtilmiştir. Bunun yanında bu yapılar sahip olan devlete karasularını, münhasır ekonomik bölgesini ve kıta sahanlığını genişletme hakkı tanımaz.

- Kıyı devleti münhasır ekonomik bölgesindeki avlanacak canlı miktarını tespit edebilir ve bunların av kapasitelerini belirleme hakkına sahiptir.
- Sahildar devletin deniz çevresini koruma ve muhafaza yükümlülüğü vardır.
- MEB’de bilimsel araştırma kıyı devletinin izin ve onayına tabidir.
- Kıyı devleti münhasır ekonomik bölgede suni adaların tesis ve yapıların kurulması ve kullanılması, denizde yapılacak bilimsel araştırma ve deniz çevresinin korunması ve düzenlenmesi konularında yargılama yetkisine sahiptir(1982 BMDHS m.56/1,b). Sözleşme, ceza yaptırımını olarak hapis cezasından ziyade ekonomik yaptırımlara öncelik verilmesini öngörmektedir. Bu anlamda sahildar devletin ceza verme yetkisi sınırlandırılmıştır.(Kuran,2016,s.250)

2.2.2.MEB’de Kıyıdaş Ülkelere Verilen Yükümlülükler

MEB’de sahildar devletin 1982 BMDHS gereğince hak ve yükümlülüklerini gerektiği şekilde kullanmasını ve bunu kullanırken de diğer devletlerin hak ve yükümlülüklerini göz ardı etmeden sözleşme hükümleriyle bağdaşacak şekilde hareket etme zorunluluğu vardır. (1982 BMDHS mad. 56/2)

Bu sözleşmenin kıyı devletlerine yüklediği sorumluluklar şu şekildedir:

- Kıyı devletinin MEB’de kurduğu ada, tesis ve yapılar için gerekli gördüğü güvenli bölgelerinin uluslararası ulaştırma için gerekli olan su yollarının kullanılmasına müdahale edecek biçimde kurulamaz.(1982 BMDHS mad. 60/7)
- Sahildar devlet MEB içerisinde avlanılabilecek canlı kaynakların hacmini tespit ettikten sonra aşırı avlanma sebebiyle tükenmelerini önleme ve muhafazalarını sağlamak için önlemler alma ve işbirliği yapma hakkına sahiptir (1982 BMDHS mad.61/1-2)
- Elde edilen bilgilerin gerektiği zaman ilgili devletlerle, özellikle de münhasır ekonomik bölgede avlanmalarına izin verilmiş ülkelerin yerel kuruluşlarına

veya evrensel kuruluşlarla paylaşılması sorumluluğu taşır.(1982 BMDHS mad. 61/5)

- Kıyı devletinin kendi MEB’inde diğer devletlere seyrüsefer özgürlüğü, açık deniz üzerinden uçma, kablo ve boru döşeme gibi serbestilerini hukuka uygun şekilde kullanmasını önleyemez (Toluner,1996,s.270)
- Deniz çevresinin korunması da yine burada sayılabilir. Çünkü hem hak hem yükümlülüktür.

Münhasır ekonomik bölgede devletler kendilerine tanınan hakları kullanırken diğer devletlerle yaşayabileceği olası ihtilafları çözmek için 1982 BMDHS’nin 59. maddesi devreye girmektedir. Söz konusu maddede Münhasır ekonomik bölgede yargı yetkisi ve haklarının isnadı ile ilgili problemlerin çözülmesi esası bölümünde, sorunun çözümü için yaşanan ihtilafın hakkaniyet usulüne göre çözülmesi gerektiği ve hem uluslararası toplumun hem tarafların menfaati göz önüne alınarak çözülmesi gerektiği belirtilmiştir (Kuran,2016,s.253). Baykal, bu maddenin yorumlamaya açık ve öznel olduğunu (Baykal, Ekonomik Bölge, s.64), Kuran ise hakkaniyet ilkesinin içeriğinin zamana ve var olan şartlara göre farklı şekil alabileceğini düşünmektedir (Kuran,2016,s.253).

2.2.3. MEB’de Üçüncü Devletlere Tanınan Haklar

1982 BMDHS’de münhasır ekonomik bölgenin üçüncü devletlere tanıdığı haklar 58. maddede düzenlenmiştir.

- Tüm üçüncü devletler, sahildevletlerinin hak ve yükümlülüklerini gözetken ve kıyı devletlerinin uluslararası hukukla örtüşecek şekilde koydukları kanun, kural ve ilgili düzenlemelerle bağdaşan şekilde serbest biçimde seyrüsefer ve uçuş serbestliği, petrol borusu ve denizaltından geçirilen kabloları döşeme serbestliğine sahiptir(1982 BMDHS mad.58/3). Sahildevlet ise münhasır ekonomik bölgesinde kendi haklarını kullanırken diğer devletlerin tüm bu haklarını gözetmek durumundadır.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgesi ilan edilse bile üçüncü devletler açık deniz rejimine tabi olacaklardır.

- Denize kıyısı bulunmayan ve coğrafi anlamda elverişsiz olan devletlerin⁴ hakkaniyet esasına dayanarak 69 ve 70. Maddelerde yalnızca canlı kaynaklardan yararlanabilmeleri hakkı da vermiştir. Denize kıyısı bulunmayan devletlere, bölgedeki sahildar devletin ve münhasır ekonomik bölgesindeki canlı kaynaklarını, sözleşmenin 61. maddesindeki canlı kaynakları korumakla ilgili madde ve canlı kaynakların faydalı hale getirilmesi ile ilgili olan 62. maddeye uyumlu şekilde hareket etme hakkına sahip olma izni verilmiştir.

Sözü edilen bu hükmün müphem oluşu ve kati bir düzenleme içermemesi uygulanabilirliğini kısıtlamaktadır (Kuran,2016,s.255)

Devletlerin iki taraflı bölgesel veya alt bölgesel antlaşmalar yapacakları zaman sahildar devletin balıkçılık sektörüne olumsuz yönde etkileyici iş ve eylemlerden kaçınma zorunluğu vardır. Denize kıyısı olmayan veya coğrafi bakımdan elverişli olmayan devletin yapacağı antlaşmalarla münhasır ekonomik bölgesindeki canlı kaynakları işlettiirecek veya kullandıracak devletin söz konusu canlı kaynakların ne kadarının kullanılıp kullanılmayacağına dair ölçüyü gözetmelidir. Tüm bu eylemleri yaparken münhasır ekonomik bölgeye sahip devlete veya herhangi bir kıyı devletine fazladan yük getirecek uygulamalardan kaçınılması ve taraf devletlerin vatandaşları için lazım olan besin miktarı hususları göz önünde bulundurulmalıdır.

Denize kıyısı olmayan veya coğrafi bakımdan elverişsiz durumda olan devlet eğer gelişmiş ve refah seviyesi yüksek bir devletse, 69. ve 70. maddeler gereğince yalnızca aynı alt bölge veya bölgede bulunan gelişmiş kıyı devletlerinin münhasır ekonomik bölgelerindeki canlı kaynakların işletilmesine ortaklık edebilecektir.

2.3.Münhasır Ekonomik Bölgenin Sınırlandırılması

1982 BMDHS 74. madde gereğince kıyıları karşı karşıya kalan veya yan yana olan devletlerin münhasır ekonomik bölge sınırlandırması hakkaniyet ilkesiyle örtüşen bir tutumla belirlenmelidir. Bu cihetle Uluslararası Adalet Divanı statüsünün 38. maddesi uyarınca uluslararası hukuka uygun bir antlaşma ile yapılmalıdır. Makul bir süre içinde antlaşma yapılamayacağı anlaşılan durumlarda XV. Kısımda öngörülen şekilde şayet ilgili ülkelerin kendi arasında yürürlükte olan bir antlaşma varsa münhasır ekonomik

⁴Coğrafi bakımdan elverişsiz devletler, sözleşmede 70. maddenin 2. fıkrasında tanımlanmıştır. Buna göre, coğrafi durumları, nüfuslarının tümü veya belli bir bölümünün yenilebilir balık ihtiyacını başka devletlerin münhasır ekonomik bölgesindeki canlı kaynakları kullanarak karşılayabilen devletler ve kendilerine ait münhasır ekonomik bölge tayin etme tezi ve iddiası bulunmayan kıyı devletleri coğrafi bakımdan elverişsiz devletler olarak tanımlanmıştır.

bölgeyle ilgili problemler ilk olarak bu yolla çözüme kavuşturulmaya çalışılmalıdır. Yine de bir sonuca varılamıyorsa, sözleşmenin V nolu ekinin 2. bölümünde düzenlenen uzlaştırma usulüne başvurma zorunluluğu vardır. Uzlaştırma Komisyonu'nun gerekçeli kararını açıklamasından sonra bu rapor çerçevesinde taraf devletlerin görüşme yapması beklenir. Yine sonuç alınamazsa aksi de kararlaştırılmadıkça yargı yoluna başvurmaları gerekmektedir. Sınırlandırma sorunu sadece tarafların karşılıklı rızalarıyla mümkündür. Ancak 298. maddeye göre ise eğer devletler istemezse yargı yoluyla çözme yükümlülüğünü sözleşme dışı tutma serbestiyeti vardır. Sözleşme, münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında uluslararası hukuktan gelen sınırlandırma ilkeleri ve içtihatlarla başvurulacağını söylemektedir.

Türkiye, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku sözleşmesini imzalamamıştır. Bu sebeple antlaşmaya taraf değildir fakat sözleşmenin hükümlerinin artık bir teamül hukukuna dönüşmesi (Yaycı,2019,s.35) sebebiyle uygulamaktadır. Türkiye'nin bu antlaşmayı kabul etmemesi özellikle Yunanistan tarafından Türkiye aleyhine kullanılmakta ve Türkiye'yi deniz hukukunu ve dolayısıyla uluslararası hukuku tanımaz şekilde lanse etmesine sebep olmuştur.(Kut,2016,s.494-495)

2.4.Münhasır Ekonomik Bölge ile Kıta Sahanlığının Karşılaştırması

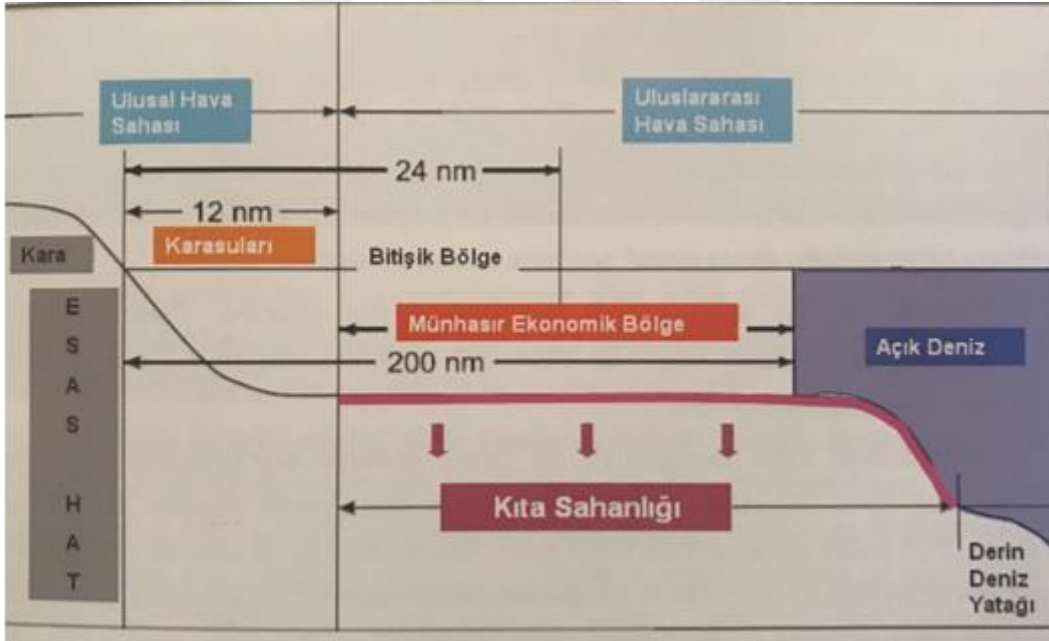
Münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı açık deniz rejiminin istisnalarıdır. Sahildar devlete kendi karasuları dışında önemli hususi alan tanımaktadır(Kuran,2016,s.260). Kıta sahanlığı, sahildar devletlerin anakarasının denizin altında devam eden kısmı olarak tanımlanabilir (Pazarcı,1998,s.277). Farklar şöyle özetlenebilir:

- 1982 BMDHS 57'nci maddesine göre MEB, karasularının ölçüldüğü esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesine uzanamazken, kıta sahanlığı genişliği 350 deniz miline kadar gidebilmektedir
- MEB'de kıyıdaş devlet, deniz yatağı üzerindeki sularda, deniz yatağında ve bunların topraklarının altında bulunan, canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması, işletilmesi, muhafazası ve yönetimi konuları ile benzer olarak sudan, akıntılardan ve rüzgarlardan enerji üretimi gibi, bölgenin ekonomik gayelerle araştırılmasına ve işletilmesine yönelik diğer faaliyetlerle ilgili olarak egemen haklar kullanır. Kıta sahanlığının var oluş sebebi ise sadece doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesidir.(Kuran,2016,s.261). Buradan da anlaşılacağı üzere, münhasır ekonomik bölgede elde edilen haklar kıta sahanlığından çok

daha geniş kapsamlıdır. Bu sebepten münhasır ekonomik bölge tespiti kıyı devletleri için son derece elzemdir.

- MEB, BMDHS' nin 75. Maddesinde belirtildiği usulde, sınırlarına dair haritaların ve coğrafi koordinat listelerinin uygun biçimde yayınlanması ve BM'ye deklare etmesini gerektirirken, kıta sahanlığı *ab initio* ve *ipso facto* (kendiliğinden doğan) bir hakkıdır, ilan ve bildirim gerektirmemektedir. Kıta sahanlığı, kıyı devleti tarafından kullanılmasa dahi bu devletin açık rızası olmadığı müddetçe diğer devletler tarafından kullanılması mümkün olmamaktadır.(Kuran,2016,s.261)
- Kıta sahanlığı, deniz tabanı üzerinde ve altındaki cansız ve sabit türden canlı kaynakların araştırılıp bulunup çıkarılması ve işletilmesi için kıyı devletlerine egemenlik üzerinden haklar tanırken, MEB kıta sahanlığında bulunan hakların yanında sabit olmayan canlı doğal kaynaklar ve cansız kaynaklar da kapsam içine dahil edilmiştir.

Görsel:2.4.1. Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Farkları

Kaynak: Yayıcı, 2019, s. 9

2.5.Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Kullanılan İlkeler

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair ilk deniz hukuku kuralları 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri aracılığıyla yazılı hukuka dönüştürülmüştür. Deniz hukukunun gelişimiyle birlikte ülkelerin artan kabulüyle düzenlenen kurallar ise 1982 BMDHS'nde yer almaktadır. 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 BMDHS'nde kıta sahanlığı ve MEB'e dair sınırlandırma ilkeleri, her olaya

uygulanabilecek yöntemler ve kurallar değildir. Bu sebeple sınırlandırmada yazılı kuralların bıraktığı boşluklar, uluslararası yargı ve hakemlik kararları ile doldurulmuştur. Sınırlandırma yaparken kullanılan yöntem, ilgili veya o duruma özel koşullar, hakkaniyet ilkeleri veya hakça çözüm gibi detaylı açıklanmayan kavramların kapsamı bahsedilecek olan kararlarla açığa çıkmıştır. Bu ilkelerin içeriği, yargı kararlarının işaret ettiği anlamları esas alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

2.5.1 Hakkaniyet İlkesi

Deniz yetki alanlarının hakkaniyet temelinde sınırlandırılmasının hukuki anlamı, her vaka özelinde hukuk kuralları dışına çıkmadan ve mutlak(salt) adaleti sağlamayı amaç edinerek uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasını hedeflemektir. Hakkaniyetin deniz yetki alanlarının belirlenmesinde iki tür uygulanma şekli bulunmaktadır: Hakkaniyetin hukuki yönü olan hakça ilkeler (*infra legem*) ve hukuk dışı çözüm niteliği olan (*contra legem*) hak ve nısfet (*ex aequo et bono*).

Mahkemeler karar vermede hakça ilkelerin sınırlandırmada kapsayıcı olup, sınırlandırma süresince akılda tutulması gereken bir amaçtır. Hakça ilkeler görülen her davaya göre değişir. Somut olayın adaletini sağlayabilmek için her durumu/olayı kendi içinde değerlendirmek gerekmektedir. Hakça ilkeler;

- a) Tutarlı; yani bir davada verilen bir kararın benzer başka davalarda da verilmesi
- b) Öngörülebilir; yani deniz yetki alanı sınırlandırmasında davaya konu olan uyuşmazlık için uygulanacak hukuk kuralının sınırlandırma öncesinde taraflarca önceden kestirilebilir olmalıdır.
- c) Esnek; her bir uyuşmazlıkta şartlar yeniden değerlendirilip dengelenir. Yani esneyebilen/değişkenlik gösteren bir yapıda olmalıdır. (Açıkgönül, 2016, s.43-58).

Deniz yetki alanları antlaşmalarının temelini oluşturan 1982 sözleşmesinin, sınırlandırmaya ilişkin hükümlerine bakıldığında (ilgili veya özel koşullar, hakça çözüm yahut hakkaniyet ilkeleri gibi anlamı muğlak, genel ifadeler kullanılması), norm koyan iradenin (BM'nin) belirli ve kendine has kuralları olan bir yöntem belirlemediği görülmektedir.

Ülkemiz adına devam eden Ege ve Doğu Akdeniz'deki sınırlandırma uyuşmazlıklarında, taraflarca hakça görülen ancak birbiriyle bağdaşmayan alternatif fikirler çıkmaktadır. 1982 BMDHS'nin mevcut hükümleri, elle tutulur çözümler

üretmemekte ve sınırlandırmanın yapılacağı anlaşmanın esasını oluşturacak öngörülebilir ve çözüme sevk eden kriterler koyamamaktadır.

2.5.2. Çakışan Deniz Alanlarının Taraflardan Birinin Tek Başına Yapacağı Tasarrufla Belirlenemeyeceği İlkesi

Her devlet kendi kıyılarını tayin maksadıyla tek taraflı karar alabilirken (200 deniz mili öteye kadar MEB tayin edebilirken) çakışan deniz alanlarında sınır belirlemek birden fazla devletin ortaklaşa karar almasıyla mümkündür. Taraflardan birinin kendi iradesi doğrultusunda karar alması diğer devletler için hak ihlal edici sonuç doğuracağı için, tek taraflı karar almak hakkaniyete de uygun düşmeyecektir. Çakışan deniz alanlarında tarafların, temelini uluslararası hukuktan alan sınırlandırma unsurlarını dikkate alarak ve hakkaniyeti gözeterek deniz alanlarının sınırlarını belirlemeleri gerekmektedir. Ayrıca bu ilke uluslararası örf ve adet hukukunda yer almaktadır.

Bölgedeki tüm devletler birbirlerinin iradelerine saygı göstererek işbirliği içinde egemenlik haklarını ihlal etmeden bir sınırlandırma geliştirmelidirler.

Söz konusu bu ilke, yarı kapalı denizler olan Ege ve Doğu Akdeniz’de ileride yapılabilecek bir sınırlandırmada göz önünde bulundurulmalıdır. Devletlerden herhangi birinin tek taraflı bir sınırlandırma iradesi göstermesi diğer devletlerin egemenlik haklarının da doğrudan ihlali anlamına gelecektir(Açıkgönül,2016,s.66-67)

2.5.3. Kara Denize Hakimdir İlkesi

Kıta sahanlığı kavramı ‘*kıta sahanlığı kıyıdaş devlete ait ve onun uzantısıdır. Bu sebeple o ülkeye aittir*’ düşüncesiyle Truman Bildirisi’nde yer almıştır(Yaycı,2019,s.6). Kara denize hakimdir ilkesi de bu temeller üzerinde meydana gelmiştir. UAD’de bazı yargı kararlarında(örneğin Maine Körfezi Davası’nda) sınırlandırma kriteri olarak ilk kara denize hakimdir ilkesine göre sınırlandırma yapmıştır(Sali,2022,s.43). Sonuç olarak bitişik denizlerde uygulanan en temel ilke kara denize hakimdir ilkesidir.

Yunanistan’ın UAD’ye taşıdığı davada (1976 tarihli Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası) mahkeme, Türkiye’nin yapmaya devam ettiği sismik araştırmaların doğal kaynaklara ve deniz yatağına tahrip edici türden faaliyetler olmadığını, doğal kaynakların kullanılması gibi işlemlerin yapılmadığından bahisle, olayda UAD statüsünün 41. maddesi anlamında dava konusu olan haklara giderilmesi imkansız bir

zararın verilmesi tehlikesinin bulunmadığına hükmetmiştir. Yani mahkeme, Türkiye'nin kıyıdaş ülke olarak dilediği gibi araştırmaya yapabilmesine imkan tanımıştır.

2.5.4. Karanın, Denizler Üzerindeki Hakimiyetini Kıyı Tarafı Aracılığıyla Kullanabileceği İlkesi

Denizlerdeki yetki alanlarında doğan hakların kara ülkesinin kıyıdaş ülke olması vesilesiyle doğduğundan bahseden bir ilkedir. 1982 BMDHS 2. maddesi hükmünce kıyısı olan devletin egemenlik yetkisinin kıyıya bitişik deniz alanı olan karasularını kapsayacağı ifade edilmiştir.

Yani karasal ülkede hakimiyeti bulunursa bulunsun bir devletin denize kıyısı yoksa o denizde hakimiyet alanı da bulunamaz 1969 tarihli Kuzey Denizi kıta sahanlığı davasında UAD, hakkaniyetin, denize kıyısı olmayan bir devlete kıta sahanlığı alanı tayin edilmesini gerektirmeyeceğinden (Açıkgönül,2012,s.69) yola çıkmış ve denize kıyısı olmayan devletlerin, deniz yetki alanı iddiasında bulunamayacağını söylemiştir.

2.5.5. Kara Kütlesinin Denizlerde Hak ve Yetkilerin Elde Edilmesinde Rolünün Bulunmaması İlkesi

Bir deniz alanında her kıyıdaş ülkenin eşit görüldüğü ve kıyının gerisindeki kara kütlesinin büyüklüğü daha çok kıta sahanlığı ve dolayısıyla daha geniş deniz alanını sağlayacağı iddia edilemeyeceğini anlatan bir ilkedir. Libya-Malta arasındaki sınırlandırma davasında Libya devletin daha büyük karaya sahip olan devletin daha fazla doğal uzantıya sahip olması gerektiği yönünde tezine karşılık UAD, denize kıyısı olan devlet ile denize kıyısı bulunmayan devlet arasındaki fark, kara kütlesine sahip olmaktan öte kara kütlesinin denize kıyısının bulunmasıdır ve kara, deniz üstündeki hâkimiyetini kıyı yüzü/tarafı aracılığıyla kullanır ilkesi ile açıklamıştır (Açıkgönül,2012,s.71).

2.5.6. İlgili Kıyı Uzunluklarının Dikkate Alınmasına Dair İlke

Sınırlandırma süresince ülkenin kıyılarının tamamı değil, sadece sınırlandırılacak alanın ilgili kıyıların uzunluğu dikkate alınmalıdır anlamına gelmektedir. Yani sınırlandırılmayla ilgili olmayan kıyının deniz alanını sınırlandırmada herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Tunus- Libya arasındaki sınırlandırma davasında UAD, coğrafi olarak diğer ülkenin kıyılarının uzantısıyla karşı karşıya gelmeyen herhangi bir kısmın denizaltı uzantısının mahkeme tarafından değerlendirilmesinin lüzumu olmadığına karar vermiştir. Sonuç olarak, Tunus'un kuzey kıyısı “ilgili kıyılar” kavramının dışında bırakılmıştır.(Akkuş,2023,s.180)

2.5.7. Deniz Alanı Toprak Parçasının Eklentisidir İlkesi

Deniz üzerinde egemenlik hakkı kullanmanın birinci şartının bağlı kara parçasının üzerindeki egemenlik olduğunu anlatan bir ilkedir. Sağladığı hak, mesuliyet ve yetki bakımından ilgili kara ülkesinden başka hiçbir ülkeye söz konusu hak, yetki ve sorumluluğu sağlamamaktadır.

1908'de Norveç-İsveç Grisbadarna davasında Sürekli Tahkim Mahkemesi deniz alanlarının kara ülkesinin çok temel bir eklentisi olduğunu ifade etmiştir.(Açıkgönül,2012,s.73).

2.5.8. Sınırlandırmanın Başlangıç Noktaları, Denizler Üzerindeki Hak ve Yetkilerin Kökenidir İlkesi

Sınırlandırma yapılırken sınırlandırmaya bir noktadan başlamak gerekmektedir. Seçilen bu referans noktasının örneğin mesafe esasına dayalı bir sınırlandırma yapılacaksa bunun, uluslararası hukuk için öngörülen coğrafi durum veya doğal uzantı esasına göre sınırlandırma yapılacaksa kara ülkesinin jeolojik unsurları dikkate alınarak belirlenmesi gerekir. Bu noktada bu ilke kara ülkesi denizlerdeki hakimiyetini kıyı yüzü aracılığıyla kullanır ilkesindeki egemenlik unsuru olarak görülen ilgili alanda kıyısının bulunması bir ülke için esas unsuru oluşturur ve bir devletin kıyısı olmaksızın kıyıdan bir başlangıç noktası belirleyemeyeceği şeklinde açıklanabilir.

Trinidad-Tobago ile Barbados arasındaki hakemlik mahkemesi kararda, sınırlandırmanın başlangıç noktaları devletlerin her birine verilen deniz alanına hak kazandığını gösterir demiştir(Açıkgönül,2012,s.73)

2.5.9. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi

Sınırlandırma yapılırken kıyı kesiminin coğrafyasının unsurları ilk evvela göz önüne alınması gereken unsurlar olarak karşımıza çıkar. Diğer faktörler ikinci planda rol

oynayacaktır. Coğrafi alanın niteliğine en uygun olan sınırlandırma şekliyle ancak tüm tarafların hakları korunabilir.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında pek çok faktör ve unsur etkili olabiliyorken, coğrafyanın getirdiği unsurlar sınırlandırmayı belirleyen faktörlerin başında gelmektedir(Kapan,2021,s.37). Örneğin 1969 Kuzey Buz Denizi davasında Divan, Hollanda, Federal Almanya ve Danimarka arasında mevcut coğrafyayı göz önüne alıp üstün tutarak inceledikten sonra eşit uzaklık kuralı ile değil hakkaniyet ilkesi ile çözüme kavuşmuştur (Kapan,2021,s.38)

2.5.10. Coğrafyanın Yeniden Şekillendirilmesinin Mümkün Olmaması İlkesi

Var olan coğrafi durumun yapay yol ve yöntemlerle yeniden şekillendirilmemesi anlamına gelir. Bir sınırlandırmanın hakkaniyete uygun şekilde olması için öncelikli olarak kıyı uzunluklarını hesaba katacak şekilde coğrafi şartların çerçevesinde şekillenmesi ve coğrafya dışındaki unsurların sınırlandırmayı kayda değer derecede etkilememesi gerekmektedir(Acer,2002,s.70). Sadece bu şekilde yapılacak bir sınırlandırma hakça olacaktır. Uygulanacak herhangi bir yöntemin salt eşitlik sağlaması her zaman hakkaniyetli olmayabilir. Bu sebeple her konuya özgü değerlendirmelerde bulunmak gerekecektir. Orantılılık ve hakkaniyet prensipleri çerçevesinde taraflara tayin edilen deniz alanları, devletlerin her birinin kıyı uzunluğuyla orantılı olmalıdır (Kapan,2023,s.44).

Coğrafyanın tamamen yeniden şekillendirilmesinin mümkün olmaması ilkesi Türkiye'nin deniz yetki alanı sorunları çözümünde önem arz etmektedir. Ege Denizi'nin en doğusundaki Anadolu kıyılarının neredeyse bitişiğinde bulunan Yunan Adalarıyla Türkiye arasında belirlenecek deniz sınırının batısındaki deniz alanlarının tamamının (kıta sahanlığı bakımından) Yunanistan'a bırakılması meselenin tarafı olan iki ülkeden biri olan Türkiye'ye kısıtlı bir deniz alanı bırakılmasına sebebiyet verecektir. Böyle bir durum ise, sadece adaların Yunanistan ana karasına uzak konumda bulunmasından ötürü, doğanın tamamen yeniden biçimlendirilmesine sebep olacak ve dolayısıyla hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle, Ege'de deniz yetki alanları sınırlandırılırken benzer içerikli davalarda yargı kararlarıyla ortaya konulan hakça ilkeler dikkate alınmalıdır. Örneğin, Romanya ve Ukrayna deniz yetki alanı sınırlandırma davasında (2009) UAD, Ukrayna tarafının lehine bir sonuç çıkacağı için,

Serpent adaları ilgili kıyının bir bölümü olarak alınmayıp başlangıç noktası olarak kabul edilmemiştir. Orta hattın ters tarafında yer alan Serpent (Yılan) adasına yalnızca karasuları alanı olacak kadar etki tanınmasına karar verilmiştir (Kapan,2021,s.39). Aynı şekilde orta hattan ilerisinde bulunan , ana kara ülkesinin ters tarafında yer alan Yunan adalarının sınırlandırmada başlangıç noktası ya da ilgili kıyı hattının bir parçası olarak dikkate alınmaması hakkaniyete uygun düşmektedir (Açıkgönül,2012,s.79). Benzer şekilde, Doğu Akdeniz'de Yunanistan ana karasına zıt yönde bulunan Meis adası yüzünden Anadolu'nun güneyinde bulunan oldukça geniş bir deniz alanının Yunanistan'a bırakılmasının da doğanın tamamen yeniden şekillendirilmesi anlamına geleceği ortadadır ve uluslararası hukuk açısından meşru kabul edilemez.

2.5.11. Orantılılık İlkesi

Her bir devletin deniz alanıyla devletlerin ilgili kıyı uzunlukları arasında oran olması anlamına gelmektedir. Sınırlandırmayı hakça sonuçlandıracak araçlardan olmasına rağmen tek başına kullanılabilen bir metot olamamaktadır. Çünkü sadece bu yöntemle göre deniz alanlarında yetkilendirme yapmak hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Yalnızca bu işleme göre karar vermek, diğer faktörleri geri plana atarak adaletli bir sonuca ulaşmaya engel olacaktır. Bu işlem, belirlenen deniz sınırını son aşamada değerlendirmek ve kıyılarla orantılı olacak şekilde düzenlemek üzere değerlendirilir. Orantılılık ilkesi, kesin ve keskin matematik hesaplara dayandırılmaz. Ancak göz ardı edildiği takdirde de hakça bir sınırlandırmadan söz etmek mümkün olmamaktadır.

Orantılılık ilkesi test edilirken her bir kıyıdaş devlete birebir matematiksel oranla alan tanınacağı anlamına gelmemelidir. Şayet böyle bir durum diğer sınırlandırma ilkelerinin etkilerini sıfırlama anlamına gelir. Divan'a göre farklı sınırlandırma faktörleri üzerinden yapılan deniz yetki alanları sınırlandırması sonucunda eldeki veriler ışığında ulaşılan söz konusu kıyılar arasındaki bariz orantısızlık, hakkaniyete uygun şekilde giderilmek için orantılılık ilkesi kullanılmalıdır(Gökalp,2008,s.98).

Ege ve Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlıklar çerçevesinde orantılılık ilkesini değerlendirecek olursak, Yunanistan'ın kıta sahanlığı sınırının başlangıç noktası olarak en doğuda yer alan Yunan adaları ile Türkiye arasında kalan yerden sınırlandırmanın başlaması gerektiğini öne sürmesi orantılılık bakımından hakça bir paylaşım olmayacağı açıktır. Bu durum Ege Denizi'nin önemli bir çoğunluğunun Yunanistan deniz alanı

içerisine girmesi manasına gelecektir. Aynı şekilde Ege Denizi'ndeki karasuları genişliğinin 12 deniz miline yükseltilmesi ve oldu bitti stratejisi ile önce orantılılık ilkesine daha sonra da diğer ilkelere aykırı sonuçlar doğmasına yol açmak hakkaniyetle de bağdaşmaz. Lozan Antlaşması'nda oluşturulan dengenin Türkiye aleyhine bozulması durumu ortaya çıkar. Halihazırda Türk karasuları tüm Ege'de %7,47, Yunan karasuları %43,68 ve uluslararası sular ise %48,85 oranındadır. Zaten Türkiye, coğrafi olarak kıyı uzunluğu ile üstün bir konumda olmasına rağmen orantılılık ilkesiyle de çelişen bir biçimde hak ettiğinden daha az bir alana sahiptir.

2.5.12. Kapatmama/ Kesmeme İlkesi

Bir devletin yakınında bulunan deniz alanının başka ülkeye tayini sebebiyle küçük bir denizalanı içerisine sıkışmasını önlemek için oluşturulmuştur. Devletlerin kıyı projeksiyonlarını kesmek, ilgili devletin kıyılarını serbestçe kullanabilmesinin önünde engel olacağı için ve bu da hakkaniyete aykırı olacağı için önemli bir ilkedir. Mesafe ilkesine göre yapılan sınırlandırmada kapatmama (non-encroachment) ilkesi her ülkenin kendisine yakın olan deniz uzantısının kendisine verilmesi, kesmeme (cut-off) ise kıyısının önünün kesilmemesi ve genel görüşünün açık olması anlamına gelir.

Kapatmama/ kesmeme ilkeleri tamamen uygulanmak zorunda olan ilkeler değildir. Çünkü devletin anakarasının doğal uzantısının önünün kapatılmasını her koşulda sağlamak mümkün olmayabilir. O bölgenin şartları bütün olarak değerlendirildiğinde hakça ve adil bir çözüm sunduğu zaman uygulanması gerekmektedir (Açıkgönül,2012,s.88). Aksi durumda diğer ilkelerin ve faktörlerin bir önemi kalmayacaktır. Mahkeme kararlarında; kıta sahanlığı genişliğinin tespit edilmesinde ülkelerin kıyılarına yakın alanların bırakılmasının uygun olduğu ve bir ülkenin yakınındaki deniz alanının bir diğer ülkeye verilmesinin, hakkaniyete aykırı olduğu vurgulanmıştır (Kapan,2023,s.43).

Ege ve Doğu Akdeniz'deki deniz alanı uyuşmazlıkları çerçevesinde kapatmama/ kesmeme ilkesine bakıldığında ise, kapalı ve yarı kapalı denizler olan kapatmama/ kesmeme ilkeleri çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle Ege'de karasularının 6 deniz milinin üzerine çıkması durumu Türk bandıralı gemilerin uluslararası suları kullanarak Akdeniz'e ulaşmasının önü kapanacaktır. Kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırılmasında Anadolu kıyılarına yakın Yunan adalarından başlatılmasının Türkiye'nin kıyı

projeksiyonunun kapatılması anlamına gelecektir. Aynı şekilde Doğu Akdeniz’de Yunanistan’ın ana karasına ters tarafta bulunan Anadolu kıyılarına yakın konumdaki Meis, Rodos gibi adalara karasuları dışında bir denizalanı tanımak, Doğu Akdeniz’de kıyı projeksiyonunun çok büyük oranda kapatılması anlamına gelecektir. Antalya ve Mersin Limanlarını da işlevsiz hale getirecektir.

2.5.13. Devletlerin Egemen Eşitliği İlkesi

Devletler, ekonomik gücü veya coğrafi durumu ne olursa olsun uluslararası hukuk bağlamında eşit olarak kabul edilmektedir.⁵

Devletlerin egemen eşitliği ilkesi hukukun genel ilkelerinin içerisinde bulunan eşitlik ilkesinin uluslararası hukuka yansımasıdır. Uluslararası hukuka göre devletlerin egemen eşitliği ilkesi, her bir devletin denizler üstünde birbirine benzer şartlar ve oranlarda aynı hakkı kazanabilme durumunu ifade etmektedir(Öztürk,2017,s.38) Yine aynı şekilde eşit kazandığı hak ve yükümlülükleri kullanma bakımından da eşit hakka sahip olması anlamına gelir.

2.5.14. İlgili Koşulların Ağırlıkları Oranıyla Dikkate Alınması İlkesi

İlgili koşullar terimine doktrinde ve yargı kararlarında dikkate alınacak unsurlar veya yardımcı kriterler de denilmektedir (Gökalp,2008,s.79). Hakkaniyet ilkeleri kavramı gibi ilgili koşullar ifadesi de teorik bir çerçeveye oturtulmamıştır (Gökalp,2008,s.108-109).

Deniz yetki alanlarının belirlenmesi sürecinde denizalanı sınırlarının hakça belirlenebilmesi için alakalı olan koşulların bir bütün olarak dikkate alınması gerekir. İlgili koşullara dikkat edilmeden yapılacak bir sınırlandırmanın da hakça ve adilane olacağından söz etmek imkânsızdır.

Sınırlandırma yaparken kullanılacak pek çok etmen sınırlandırma sürecine aynı düzeyde etki edememektedir. Bu sebeple hangi koşul sınırlandırmada en çok etkili olacaksa onun ağırlığı da ona göre olmalı ve denge sağlanmalıdır.

⁵BM Sözleşmesi 2/1: “Örgüt, tüm üye ülkelerin egemen eşitliği üzerine kurulmuştur” (http-6).

2.5.15.Hakkaniyetin Mutlak Eşitlik Anlamına Gelmeyeceği İlkesi

Hakkaniyet, devletlerin sabit oranda bir paylaşım ile deniz alanına sahip olmayacağı anlamına gelir. Mutlak bir eşitlik oluşturulması gerçek hakça paylaşımı sağlamayacaktır. Bu ilkenin doğandan gelen eşitsizliklerin bertaraf edilmesi anlamına gelmeyeceği ve doğanın tamamen yeniden şekillendirilemeyeceği anlamına gelmektedir. Çünkü her sağlanan eşitlik adalet sağlamaz. Bu durumu Şöhret (2020) bir annenin bir ve yedi yaşlarında iki çocuğuna aynı ölçekte mama yedirmesine benzetmiştir. Bu durum eşit olsa da adil ve hakkaniyetli olmayacaktır.

2.5.16. Sınırlandırma Yaparken Hukuk Kuralları İçinde Kalınması İlkesi

Deniz alanlarının sınırlandırılması çatışmalarında mahkemeler, hukuk dışı faktörleri de gözетerek karar verme yetkisi hakkı veren hak ve nispet çözüm yolunun sadece belli şartlar (UAD Statüsünün 38. maddesi) olduğu zaman uygulanabileceği, bu şartlar dışında her daim hukuk kuralları içinde kalınarak sınırlandırmanın yapılabilmesi gerekmektedir. Hakça ilkeler, hukuk içinde yer alan sadece hukuk kurallarının boşluk ve yetersizliklerini kapatmaya yarayan bir kavramdır.

2.5.17.Eşit Uzaklık Yönteminin Uygulanabilirliği İlkesi

Denizlerin yetki alanları sınırlandırmasında doğrudan bağlayıcı bir uygulama bulunmamaktadır. Eşit uzaklık yöntemi tarafları daha kolay ikna edebilir ve memnun eden bir yöntem olması yönünden birçok uyuşmazlık yönteminde kullanımı kolay hale gelmiştir.

Kıta sahanlığı sınırlandırma sözleşmesinin (1958) 6. Maddesinde deniz alanları ihtilafı olan bölgede devletler önce anlaşma yoluna gitmelidir denilmiştir. Şayet anlaşma mevcut değilse ve özel şartlar başka bir sınır hattının oluşmasına engel teşkil etmiyorsa eşit uzaklık ilkesine göre sınırlandırma yapılacaktır (Aksar,2017,s.60). Ancak bir zorunluluk yoktur. Bu esas uygulaması zorunlu tutulsaydı, diğer maddelerin varlığının bir anlamı olmayacaktı.

Sınırlandırma yöntemleri içinde eşit uzaklık yönteminin kullanılma zorunluluğu veya diğerlerine göre üstün bir yöntem değildir. (Başeren,2010,s.167)Ancak çoğunlukla bu yöntemin kullanımı olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Şayet uyuşmazlıkta adilane bir sonuç sağlıyorsa o uyuşmazlık özelinde bağlayıcı olur.

2.3.Deniz Yetki Alanı Sınırlandırılmasında Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözümleri

Deniz alanlarının yetki bakımından sınırlandırılması hususunda uluslararası antlaşmalarda detaylı kuralların yokluğu ve yazılı teamül kurallarının olmaması, bu konudaki kural boşluklarının çoğunlukla uluslararası mahkeme kararları aracılığıyla doldurulmasına neden olmuştur. Uluslararası hukukta esasında yardımcı kaynak niteliğinde olan yargı kararları, deniz yetki alanları hususunda kaynak yoksunluğu sebebiyle asli kaynak rolü oynayarak genel ve bağlayıcı hale gelmiştir. Bu sebeple deniz yetki alanlarını sınırlandırmak için uygulamada kullanılan ilkelerin büyük çoğunluğu yardımcı kaynak hükmünde olan uluslararası yargı kararlarından yararlanılarak oluşturulmuştur (Acer,2002, s.195).

Deniz yetki alanlarının belirlenmesinde sahilدار ülkelerin kendi egemenlik alanlarını ilan etmesi kıyıları karşılıklı veya bitişik olan sahilدار komşu ülkelerin arasında deniz yetki alanlarının çakışmasından kaynaklanan sorunlar patlak vermeye başlamıştır. Bu konuda devletler diplomasi yoluyla çözüme ulaşamadığı takdirde UAD(Uluslararası Adalet Divanı)’na başvurmuş veya kendilerinin düzenlediği bir tahkim sözleşmesiyle hakemlik yoluyla uzlaşmazlığı çözüme ulaştırmaya çalışmışlardır.

Her iki yöntemde de hakkaniyet ilkesine uygun, tek yanlılık gözetmeden, coğrafi şekiller göz önüne alınarak, orantılılık gözetilerek, tüm sahilدار ülkelerin haklarını koruyarak çözüme ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Deniz alanları anlaşmazlığı dünyanın pek çok yerinde yaşanmış ve pek çoğu bu mahkemelerde çözüme kavuşmuştur. Çözülmesi en zor siyasi yapıda olanlardan biri olarak karşımıza çıkan Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanları sınırlandırma konusunun hukuki boyutunu ele almak için benzer konularda görülmüş yargı kararlarını detaylıca ele almak faydalı olacaktır. Kuzey Denizi Sınırlandırma Davası, Manş Denizi Kıta Sahanlığı Davası, Libya-Tunus Sınırlandırma Davası, Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası, Nikaragua-Kolombiya Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması Davası, Nikaragua ile Honduras (2007) ve Nikaragua ile Kolombiya (2012) ve Kosta Rika-Nikaragua arasında Karayip Denizi’nde deniz yetki alanlarını sınırlandırma davaları, İngiltere-Fransa Hakemlik Kararı, Romanya- Ukrayna Deniz Yetki Alanları Davası kararları incelenecektir. Bu davaların sonuçlarının Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanları sınırlandırma uyuşmazlığına etkilerinin nasıl olacağına da değinilecektir.

Federal Almanya ile Hollanda ve Danimarka 1964 ve 1965 yıllarında anlaşma yaparak kıta sahanlığının yan sınırını belirlemişlerdir. 1966'da yapılan antlaşmada Hollanda ve Danimarka "eşit uzaklık" ilkesine göre belirlemişler ve aralarındaki hattın kuzeyinde Danimarka, güneyinde ise Hollanda hak iddia etmiştir.

Almanya, Hollanda ve Danimarka Kuzey Denizi sınırlandırma uyuşmazlığını diplomatik yollardan çözemeyince sorunu UAD'ye götürmüşlerdi. Danimarka ve Hollanda 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 2. fıkrası olan eşit uzaklık ilkesinin tatbikini istemiş, Almanya ise bunun adil olmayacağını düşünerek ve iki devlet arasında sıkışan bir devlet olacağını ve coğrafi durumu itibariyle elinde bulunması icap eden kıta sahanlığından daha az bir kıta sahanlığına sahip olacağını savunarak adalet ve hakça paylaşım ilkelerinin uygulanması gerektiğini savunmuştur (http-7).

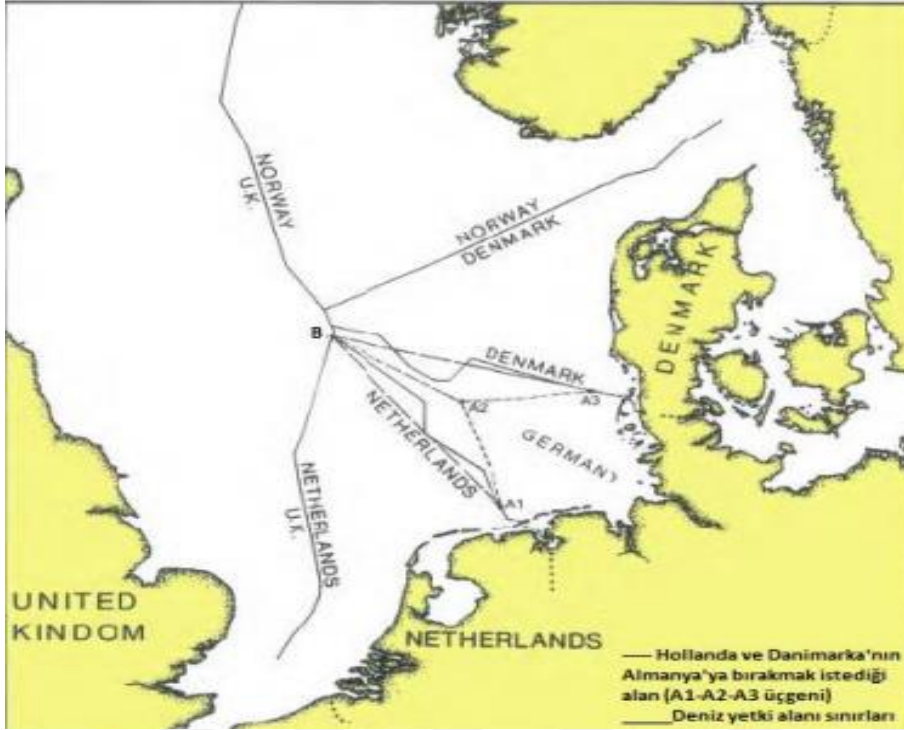
Kıyıların içbükey oluşu Federal Almanya'yı dezavantajlı hale getiriyordu. Divan verdiği kararda; her durumda eşit uzaklık ilkesinin kullanılamayacağı ve bunu kullanmanın bir zorunluluk olmadığını belirtmiştir (http-8). 1958 Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ndeki eşit uzaklık ve orta hat ilkeleri yerini "hakkaniyet," ve "doğal uzantı" kavramlarına bırakmıştır. Bu kavramlar daha sonra diğer davalarda da ifade edilerek özümseildiği görülmüştür.(Doğru,2003,s.23)

Hollanda ve Danimarka eşit uzaklık metodunun kullanılmasının gerektiğini savunsa da Almanya kara ülkesinin önünün kapatılmaması gerekçesiyle uyuşmazlığın hakkaniyet çerçevesinde çözümünü istemiştir. Mahkeme, eşit uzaklık ilkesinin bir zorunluluk olmadığını belirterek Almanya'ya daha fazla hak tanımıştır (Yaycı,2020,s.43).

Ege ve Doğu Akdeniz'de de benzer bir şekilde Yunanistan anakarasına uzak, Türkiye kıyı projeksiyonu kapatan Yunan adalarına eşit uzaklık metodu adilane olmayacaktır. . Adaların coğrafi konumları, ekonomik ve sosyal nitelikleri göz önünde bulundurularak sınırlandırma hattı belirlenmelidir.

Görsel 2.6.1.

Federal Almanya, Hollanda, Danimarka Kuzey Buz Denizi Davası

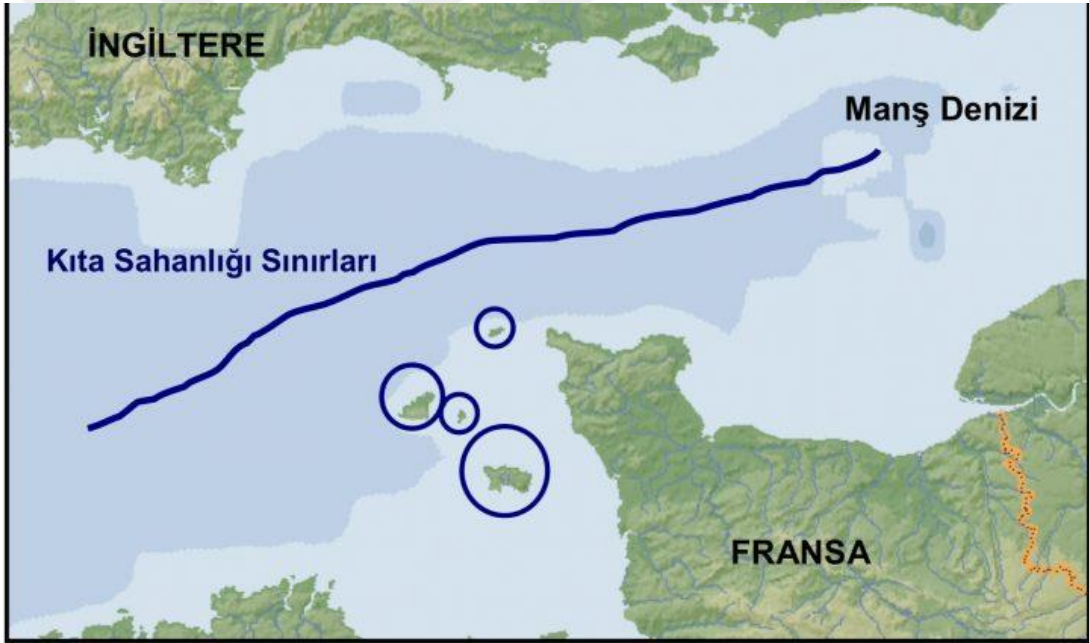
Kaynak: "North Sea Continental Shelf, Judgment", I.C.J. Reports 1969, s. 16 (<http://8>)

1975 Manş Denizi Davası'nda İngiltere'nin Kanal adalarıyla ilgili olarak Birleşik Krallık ve Fransa, aralarındaki uyuşmazlığın çözümü için iki devlet davayı tahkime taşımışlardır. Mahkeme, Kanal Adaları'nın Fransa kıyılarına çok yakın olması sebebiyle Kanal Adaları'nın kıta sahanlığı paylaşımında orta hat olarak alınmasının hakkaniyete uygun düşmeyeceği gerekçesiyle, adalara İngiltere yönüne 12 deniz mili mesafesinde yetki alanı tanıdıktan sonra iki ülkenin anakaralarını esas alarak kıta sahanlığı belirlemiştir (Erenoğlu,2019,s.129-132). Ortay hattın ters tarafında bulunan İngiltere'nin Kanal adaları, deniz alanlarının sınırlandırma işleminden sonra sadece karasuları genişliğinde kıta sahanlığına sahip olabilmıştır. İngiltere-Fransa Hakemlik Kararı'nda orta hattın ters tarafında yer alan İngiltere'ye ait Kanal Adaları, sınırlandırma sonrasında sadece karasuları genişliği kadar alan tayin edilmiştir (Yaycı,2008.s.45). Hakemlik burada adaları çember içine alma yöntemi (enclave) uygulayarak hem de eşit uzaklık yöntemiyle karar vermiştir.

Ege ve Doğu Akdeniz’de de benzer bir durum karşımıza çıkmaktadır. Ortay hattın ters tarafında bulunan Yunan adalarına *"insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmayacaktır."* (III'üncü BMDHS md. 121/3) maddesi gereğince insan yaşamı bulunmayan adalarına etki alanı tahsis edilmemeli, yaşam ve ekonomik hayat bulunan adalarına ise yalnızca karasuları ölçüsünde etki tayin edilmelidir. Yine bu davada verilen karar da bize gösteriyor ki ortay hattın ters tarafında bulunan Yunan adalarına sadece karasuları kadar bir alan verilebilir.

Görsel 2.6.2.

Manş Denizi Kıta Sahanlığı Davası

Kaynak: (http-9)

Libya – Tunus arasında eşit uzaklık çizgisi konusunda yaşanan uyuşmazlık, 1978 yılında UAD’ye taşınarak sonuca ulaşılmıştır. Her iki ülke de kendi kara parçasının doğal uzantısı olarak gördüğü alanın, iki ülkenin de ortak kıta sahanlığı olması sebebiyle fiziksel ölçütlerle bir hat çizilememiştir. Görsel 2.6.3 ‘de görüldüğü üzere Raj Ajdir’den Libya’ya doğru olan çizgiler, Tunus’un kendi yöntemlerine göre belirlediği deniz alanıdır. Mahkeme devletlerin tek taraflı sınırlandırma yapamayacağını vurgulamıştır (Kaya, 2024,s.61-63).

Bu durumda hakkaniyet ilkesi gereği sahil şeridi uzunluğu ihmal edilmeksizin uygun bir oran tespit edilmiştir. UAD, eşit uzaklık yönteminin adil olmayacağı kanısına varmıştır.

Dava sonucunda Divan bölgeye özgü faktörleri de göz önüne alarak sınırlandırma yapmıştır. Tunus kıyısına dikey bir hat oluşturarak kıyıya yakın birinci bölüm, Kerkennah adaları esas hat alınmak üzere Libya kıyılarına doğru ikinci bölüm oluşturulmuştur. Kerkennah adaları önemsizmeden sınır belirlenmiş,(Pazarcı,1982, s.45). Önemli bir büyüklüğe sahip olan ve kıyaya neredeyse bitişik olan Cerbe Adası kıyı uzunluğu belirlenmesinde hesaba katarak yarım etki verilirken, ada olma durumundan dolayı tamamıyla ihmal edilmiştir. UAD'nin sınırlandırmaları yaparken kullandığı hakça ilkeler ve yetki alanı sınırlandırılmasının tek taraflı yapılamayacağı hususu Doğu Akdeniz sorunu için de geçerlidir (Ergüven, 2020,s.356). Doğu Akdeniz'de GKRY'nin Türkiye ve KKTC'nin haklarını gözetmeden tek başına sınır tayini yapması ve alanı parsellere ayırıp ekonomik faaliyetlere girişmesinin uluslararası hukuka aykırı olduğunun anlaşılmasında bu dava sonucu yardımcı olur.

Görsel 2.6.3.

Libya-Tunus Davası

Kaynak: Mavi Vatan. Net (<http-9>)

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada arasında olan Maine Körfezi Davası (1984) Amerika ve Kanada'nın balıkçılık bölgeleri için yaptıkları bir anlaşma olmasına rağmen, hiç onaylanmamış ve dolayısıyla yürürlüğe de girmemiştir. Bu sebeple taraflar çözüm için Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuşlardır ve UAD'dan tek sınırlandırma çizgisi istemişlerdir (<http-10>) Divan, bu talebe karşı çıkan bir uluslararası hukuk kuralı olmamasının yanında mevcut olayla ilgili engel olacak özel bir durum

olmadığından hareketle sınırlandırmada tek çizgi kullanılmıştır. Kıta sahanlığı ve MEB sınırının aynı hat ile tespit edilmesi hususunda ilk yargılamadır. (Özkan,2015,s.380) Davada, eşit uzaklıkta bulunan hat tespit edilirken ana karadan ciddi bir uzaklıkta bulunan küçük adaların, içerisinde yaşam bulunmayan kayalıkların ve cezir yüksekliklerinin ana olarak hakkaniyet mevzusunda oluşturabileceği negatif etkilere atıf yapılmıştır. Divan, ABD kıyılarının yakınlarında bulunan Seal Adalarına tam etki tayin etmenin fazla olabileceğini değerlendirip adalara yarım etki tanınmasını uygun görmüştür (http-10).

1985 yılında görülen Libya-Malta Davası'nda Divan, eşit uzaklık ölçütünün ön şart olmadığını gösteren bir karara varmıştır. Dava, bir ada devletine yetki alanı tanınması hususunda bir ilki teşkil eder. Anakaranın büyüklüğü, coğrafya, nüfus miktarı ile ekonomik sebeplerden ötürü adalara kısıtlı bir hak tanınsa da Malta, ada ülkelerine deniz alanlarında kısıtlı etki tanınamayacağını, kendisinin ana karasının ada üzerine kurulu olmasından bahisle devletlerin egemen eşit olması ilkesinden hareketle çizilecek orta hatla sınırlandırma yapılması gerektiğini öne sürmüştür. Divan alana özgü şartları göz önünde bulundurarak, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde iki ülke arasındaki MEB sınırını, ortadan biraz kuzeye çekerek çözüm yolunu bulmuştur. Üzerinde herhangi bir yaşam olmayan Filfla Adası'nı esas nokta olarak dikkate almamıştır.

Ege denizinde bulunan adacık ve kayalıklara bu dava uyarlanarak, yaşam olmayan ada ve kayalıkların esas nokta olarak kabul edilemeyeceği görülmektedir.

Görsel: 2.6.4.

Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası

Kaynak: TC Dışişleri Bakanlığı(<http://11>)

Uluslararası Adalet Divanı'nın Nikaragua'nın 2007'de Honduras ve 2012'de Kolombiya arasında Karayip Denizi'nde deniz yetki alanlarını sınırlandırma meselelerindeki kararları Doğu Akdeniz bölgesindeki anlaşmazlıklar için de örnek teşkil etmektedir.

Nikaragua ve Kolombiya arasındaki uyuşmazlık davasında ise mahkeme, eğer orta hat esas alınırsa Kolombiya'nın birbirinden uzak mesafelerde bulunan adalarının, Nikaragua'nın sahilinin dörtte üç oranında kesileceği kanaatine vararak, kapatmama (kesmeme) ilkesinden yararlanılarak, hakkaniyetin sağlanacağı kanaatine varmıştır (Açıkgönül,2014,s.30).

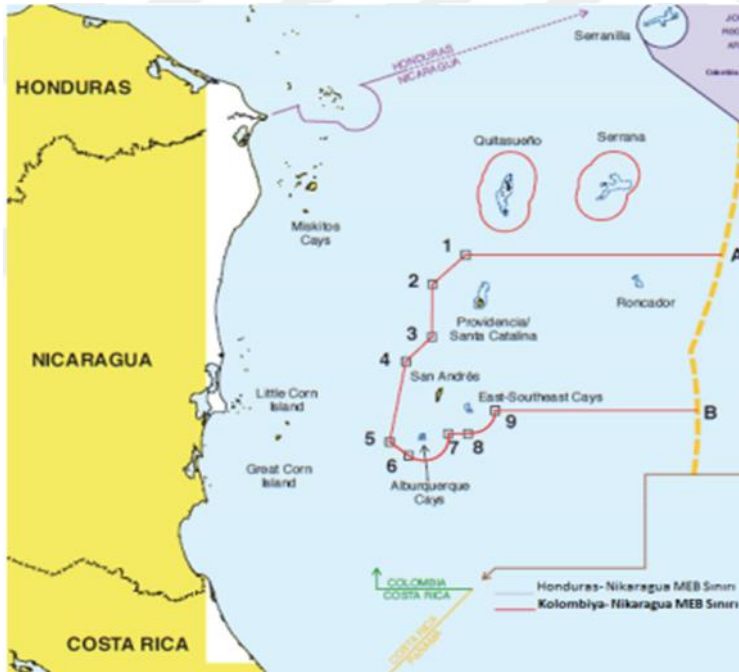
Bu vakada bazı özel durumlara özgü değerlendirmeler de yapılmıştır. Bunlardan ilki, Kolombiya ve Nikaragua'nın ilgili kıyıları kıyaslamasında kıyıların uzunluklarının arasında orantısızlık olmasıdır.⁶ İkincisi ise Kolombiya kıyılarının birbirlerine uzak adalardan oluşması durumudur. Bunlar davanın temel anlaşmazlık konularındandır. Davada sözü edilen uyuşmazlık konusu olan bu adalar, Nikaragua'nın anakarasından 200 deniz mili uzaklığa kadar olan deniz yetki alanının içerisinde kalmaktadır. Şayet

⁶ Kolombiya'nın ilgili kıyıları ile Nikaragua'nın kıyıların uzunluklarının arasındaki oran 1:8,2'dir

orta hat çizgisi kabul edilseydi ve adaların büyüklüğü, adaların birbirleri arasındaki mesafe, ülkelerin kıyılarının uzunlukları arasındaki eşitsizlik ve kapatmama/kesme ilkesi hesaba katılmasaydı, Nikaragua, Kolombiya'ya göre görece uzun kıyısı olsa bile deniz yetki alanı olarak Kolombiya'ya verilen kısım epey daha fazla olacaktı. Hakkaniyet sağlanamayacaktı. Verilen kararda ülkelerin deniz alanları kesilmemelidir ilkesi göz önünde bulundurulmuştur. Divan haritada görüldüğü Kolombiya'ya sınırlı yetki vermiştir. Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve Türkiye arasında yapılması muhtemel olan kıta sahanlığı sınırlandırması için de bu durum geçerli olmalı ve geçici eşit uzaklık hattı belirlenirken esas nokta olarak Yunanistan'a ait Çoban, Girit, Kerpe ve Rodos adaları değil, Yunanistan anakarası referans alınmalıdır (Acer,2005,s.98-99; Açığönül,2014,s.14). Ege'de Yunanistan ile Türkiye'nin kıyı uzunlukları arasındaki fark, anakara ülkeleri arasındaki ortay hat, kaydırılacak ölçüde belirgin değildir (Açıkgönül,2014,s.19).

Görsel 2.6.5.

Nicaragua-Kolombiya ve Nicaragua- Honduras Deniz Yetki Alanları Sınırlandırması

Kaynak: TC Dışişleri Bakanlığı(http-11)

Yine Kosta Rika ile Nikaragua arasında yaşanan deniz yetki alanı anlaşmazlığında Uluslararası Adalet Divanı, sınırlandırmanın olduğu bölgede bulunan Nikaragua'ya ait adaların konumlarını ve sınırlandırmaya dair etkilerini değerlendirmiştir.

(Bayıllıoğlu,2018,s.99). Corn Adalarında yerleşik nüfusun çok olması ve ekonomik hayatın varlığı sebepleriyle UAD, geçici uzaklık çizgisi belirlerken bu şartları da göz önünde bulundurarak esas nokta olarak saymıştır. Fakat öte yandan bu adaların büyüklüğünün sınırlı olması ve anakaraya yakın olmaması sebebiyle bu adalara yarım etki tanımıştır.(http-12) Cayos de Perlas'ta ise insan yaşamına ve ekonomik yaşamın sürdürüldüğüne dair bir veri ve bulgu tespiti yapılamadığı için bu kıyıların içine katılmamıştır. Palmenta Cays (Nikaragua Sahili'nden bir mil uzaktadır.) ve Paxaro Bovo (Nikaragua Sahili'nden üç deniz mili uzaktadır.) Nikaragua Sahili'ne yakınlıklarından ötürü kıyıyla bir varsayılarak geçici uzaklık tayininde temel kabul edilmiştir (http-12).

Ege ve Doğu Akdeniz'de Yunanistan'ın ülkesel bütünlük iddiasında bulunarak, Anadolu sahilleri önünde bulunan adalarının Yunanistan'a ait anakara ülkesinden ayrılmadan bir bütün olarak ele alınması gerektiği (Başeren,2006,s.124) tezini çürütür.

Nikaragua- Kolombiya Davası'nda ise Nikaragua anakarasının yakınında duran ve kendi anakarasından uzakta yer alan Kolombiya adaları, Doğu Ege'deki Yunan adalarında olan durum gibi, Nikaragua anakarasının denize açılan alanını kapatacak durumdadır. Bununla beraber, bu olayda yer alan Kolombiya adaları, Nikaragua anakarasının jeolojik kıta sahanlığı alanında yer almaktadır(Açıkgönül,2014,s.5). Divan, sınırlandırma alanının Kolombiya'ya ait adaların batısına kadar ilerleyemeyeceği yönündeki Kolombiya iddiasını kabul etmeyerek, ilgili deniz alanını Nikaragua'nın kıyı şeridinden 200 deniz miline kadar olan sahanın hepsini kapsayacak şekilde tayin etmiştir (Açıkgönül,2014,s.8; Bayıllıoğlu,2018;s.128)

Bu dava Türkiye ve Yunanistan arasındaki ihtilafı da aydınlatacak niteliktedir. Yunanistan da Kolombiya'nın iddiaları gibi iddialar ileri sürerek, kıta sahanlığı sınırının Anadolu kıyılarına yakın olan adalarından başladığını ileri sürmüştür. Adaların batısından itibaren de Yunanistan kıta sahanlığı olması gerektiğini ileri sürmektedir. Lakin bu davadan da anlaşılacağı üzere, ortay hattın ters tarafında bulunan adalar sebebiyle diğer devletin ana karasını küçük bir alana hapsetme görüşü uluslararası hukuk tarafından kabul görmemektedir

Romanya- Ukrayna Deniz Yetki Alanları Davası'nda “kara denize hakimdir” ilkesi gereğince önce ana kıyıların göz önünde tutulacağı, Serpents(Yılan) Adası'na sınırlı etki

tanınarak sınırın başlangıç noktası sayılmayacağı, ve bir adaya MEB ve kıta sahanlığı tanınmayacağı mahkeme tarafından belirtilmiştir (Ergüven,2014,s.309-328).

Ayrıca Romanya'ya yakın duran ve sınırlandırmanın ters tarafında bulunan bu adada Divan, insan yaşamı ve ekonomik hayatın bulunmaması sebebiyle MEB veya kıta sahanlığı verilemeyeceği ve sınırlandırmaya dahi edilemeyeceğine dair Romanya tezine yakın bir karar vermiş, eşit uzaklık çizgisinde Serpents Adası'nı göz önünde bulundurmamıştır (Ergüven,2020, s.358-361).

Çalışmada bahsedilen tüm bu davalar Doğu Akdeniz açısından da hayati önem taşımaktadır. Anadolu kıyılarına yakın konumda bulunan Yunanistan adalarına herhangi bir etki tanınamayacağı verilen yargı kararlarıyla da ortadadır. UAD'nin Romanya-Ukrayna davasında üzerinde yaşam olmayan Serpents Adası'na kıta sahanlığı ve MEB tanınmaması, Tunus-Libya Davası'nda Tunus'un Kerkennah Adası'na yarım etki tanınması, Libya-Malta Davası'nda eşit uzaklık esasıyla belirlenen sınırında hakkaniyeti gözetmek adına Filfla Adası'nı tümünden ihmal etmesi; Doğu Akdeniz'de Yunanistan'ın Türkiye yakınlarında bulunan Meis, Sömbeki, Nimos, Rodos, Limni, İlyaki, Herke, Kaşot adaları Küçük Çoban, Çoban (Kerpe) için de geçerli olmalıdır. Yani UAD ve Hakemlik kararlarına bakıldığında Yunanistan'ın Ege ve Doğu Akdeniz'de yer alan adalarına münhasır ekonomik bölgesinin olması hakkı verilmesine olanak yoktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.DOĞU AKDENİZ'E KOMŞU DEVLETLERİN MEB'E İLİŞKİN TEZLERİ (MEB KAVRAMINA HUKUKSAL YAKLAŞIMLARI)

Kıta sahanlığı, bir ülkenin anakara ülkesinin deniz altında uzantısı olması sebebiyle kara ülkesi bu bölge üzerinde *ab initio* ve *ipso facto* haklara haizdir. Yani devletler ilan etmeye gerek kalmaksızın kıta sahanlığı üzerinde hak sahibi olurlar.

Bazı bölgelerde kıta sahanlığının olduğu yerde MEB bölgesi de olabilir veya kıta sahanlığı, MEB'in dışına da taşabilir. 1982 BMDHS'ne göre 200 deniz miline kadar kıta sahanlığının var olduğu ve 200 deniz mili ilerisine kadar MEB alanı ilan etmek de kabul edilmektedir.

Doğu Akdeniz'de kıyıdaş ülkelerin hiçbiri arasında 400 deniz milini aşacak bir alan olmaması devletlerin kıta sahanlığının ve münhasır ekonomik bölgesinin çakışmasına sebebiyet verecektir. Bu nedenle bölgede sınırlandırma ve anlaşmalar yapmak bölge barışı ve istikrarı için daha doğru bir yöntem olacaktır.

Akdeniz'de birçok devlet arasında deniz yetki alanı antlaşması yapılmıştır. Bugüne kadar Akdeniz'de; Fas, Tunus, GKRY, Libya, Suriye, Lübnan ve İsrail MEB ilanında bulunmuştur. Yine Akdeniz'de İtalya, Hırvatistan, Fransa ekolojik koruma alanı; Cezayir, İspanya, Tunus, Malta, Libya ise balıkçılık koruma alanı ilan etmiştir. Böylece sekiz devlet farklı alanlardaki deniz yetki alanlarını ilan etmişlerdir.(Yaycı,2019,s.40-42)

Türkiye ise çeşitli kanallar aracılığıyla Doğu Akdeniz'de haklarının olduğunu açıkça dile getirmesine rağmen, yine söz konusu olan bölgede MEB sınırlarını ilan etmemiştir.

Şimdi ayrıntılarıyla bölge devletlerinin hukuksal yaklaşımlarını inceleyelim.

3.1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin Tezleri

Türkiye ve Yunanistan 1959 tarihli Londra ve Zürih antlaşmalarıyla Kıbrıs adasında yaşayan iki toplum olan Türk ve Rum kesiminin hamiliğini yapacak üç garantör devletin ikisi olmuştur. Bu antlaşmalara göre Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan'ın ikisinin birlikte imzasının bulunmadığı hiçbir uluslararası antlaşmaya taraf olamayacaktır. Bütün bu antlaşmalara hukuka aykırılık oluşturacak şekilde GKRY,

2000’li senelerin başından itibaren uluslararası arenada tek taraflı faaliyetler yürütmeye ve bazı bölge ülkeleriyle ikili temaslar kurarak ve antlaşmalar imzalayarak Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarını Türkiye’nin ve KKTC’nin haklarını gözetmeksizin kendi çıkarlarına uygun bir şekilde belirleyecek politika yürütmüştür (Yaycı,2020,s.36).

Londra ve Zürih Antlaşmalarını ihlal ederek GKRY, Avrupa Birliği(AB)’nin de güç vermesiyle KKTC ve Türkiye’nin hukuki haklarını çiğneyerek 2 Nisan 2004’te “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak 21 Mart 2003’ten itibaren geçerli olacak şekilde 24 deniz mili uzunluğunda bitişik bölge ile 200 deniz mili uzunluğunda münhasır ekonomik bölge ilan etti. Türkiye, 30 Ocak 2007 tarihinde Türk Dışişleri Bakanlığı basın bildirisinde açıkladığı üzere 2 Mart 2004’te BM Genel Sekreterliği’ne Türkiye’nin uluslararası haklarının mevcudiyeti ve devam ettiği minvalinde bir nota vermiştir. Türkiye, 2 Mart 2004 tarih ve 2004/Turkuno DT/4739 sayılı Notasında, 32° 16' 18" meridyeninin batısında MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının “bölgedeki ilgili devletler” arasında hakça ilkeler gözetilerek yapılacak antlaşmalarla gerçekleştirilmesi gerektiğini bildirmiştir (Başeren,2010,s.7). Türkiye, GKRY’nin tek taraflı deniz yetki alanlarını sınırlandırma girişimlerinin kendisi tarafından kabul görmeyeceği ve özellikle 32° 16' 18’’ Doğu boylamından başlamak suretiyle Kıbrıs adasının batısında kalan deniz alanlarında Türkiye’nin meşru olan hak ve yetkileri bulunduğu bildirilmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları,2022,s.34).

Bütün bu olanlarla beraber GKRY, 2004’te yine Londra ve Zürih Antlaşmalarını yok sayarak AB üyeliğine başvurmuş ve AB adanın tamamını temsil edecek şekilde Kıbrıs Rum kesiminin adaylığını kabul etmiştir. Bu üyelik Türkiye ve KKTC karşısında artık 27 üyeli bir devlet teşkilatının bulunmasına sonucunu doğurmuştur. Çünkü GKRY, sadece kendi adına değil, AB adına da MEB ilanında bulunmuştur. Ayrıca Yunanistan ve GKRY’nin beraberce uygulamaya başladığı Ortak Savunma Doktrini (OSD) ve S-300 SAM sistemi gibi silahlanma projeleri de bir yanda Türkiye-KKTC bloku ve diğer yanda Yunanistan-GKRY bloku arasındaki kutuplaşmayı belirginleştirmiş ve gerilimi tırmandırmıştır (Gürdeniz,2020,s.70).

AB, Doğu Akdeniz’de arabulucu olmak yerine taraf tutup GKRY’yi üye yaparak ve Sevilla Haritasını referans kabul ederek enerji mücadelesinde kazan- kazan stratejisi yürütme hakkını kaybetmiştir. AB’nin bu politikası çözümden çok çözümsüzlüğe yol

açarak bölgenin istikrarsızlaşıp bölünmesine sebep olmuştur (Ateşoğlu Güney,2020,s.137-138).

GKRY, 17 Şubat 2003'te Mısır, 17 Ocak 2007'de Lübnan, 17 Aralık 2010'da İsrail ile MEB sınırlandırma antlaşmaları yaparak Londra ve Zürih antlaşmalarını çiğnemiş ve uluslararası hukuk ihlalinde bulunmuştur. Lübnan ile GKRY arasında yapılan sınırlandırma antlaşması Türkiye'nin girişimiyle Lübnan meclisince onaylanmamıştır.

GKRY'nin MEB alanı olduğunu iddia ettiği alanlar Avrupa'daki bazı üniversiteler tarafından da kabul görmektedir. Sevilla Üniversitesi'nin yayınladığı Sözde Akdeniz Deniz Yetki Alanları Haritası örnek teşkil etmektedir.

Görsel 3.1.1

„Sevilla Üniversitesi'nin Sınırları Çizdiği Harita

Kaynak: Euronews ([http-13](http://13))

GKRY, Lübnan ile imzaladığı antlaşmadan 10 gün sonra, 26 Ocak 2007'de bir yasa çıkararak adanın güney kısmında Mısır ve Lübnan ile yaptığı antlaşma sınırlarını da kapsayacak biçimde 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilanında bulundu (Görsel 3.1.2.). Bunlardan beşi Türkiye'nin muhtemel sahası içinde yer alıyordu(1,4,5,6,7 numaralı sahalar). Diğerlerinde ise göz ardı edilen KKTC'nin vazgeçilemez hakları mevcuttu. Türk Dışişleri Bakanlığı, ilan edilen arama sahasının Türkiye adına hiçbir hüküm oluşturmayacağı yönünde açıklamalarda bulundu. Ayrıca bu ihtilaflı bölgede olası bir girişimin önleneyeceği yönünde açıklamalarda bulundu. Nitekim Türkiye'nin İtalya menşeli petrol şirketi olan ENI'ye ait geminin 9 Şubat 2016'da KKTC'nin de haklarını

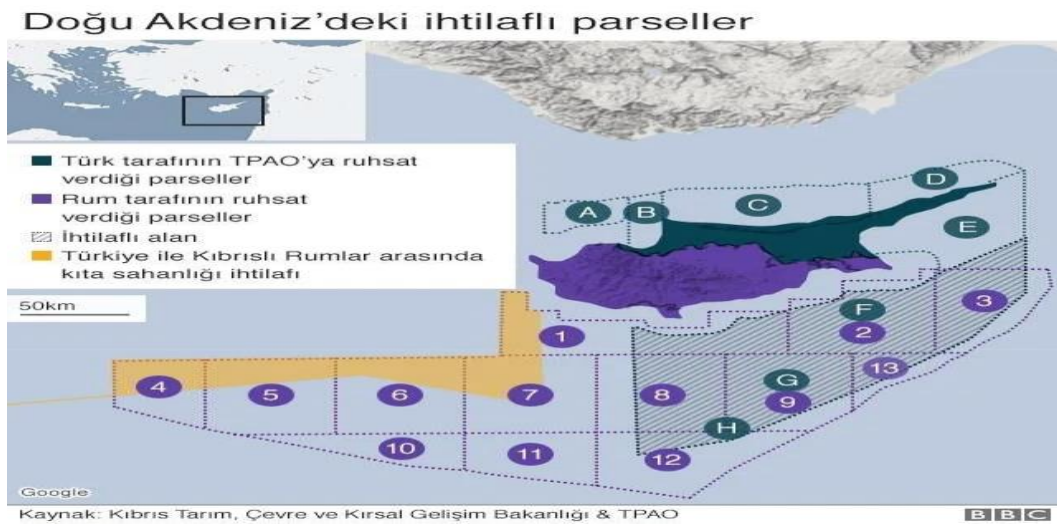
bulunduğu alanda Türk donanması tarafından durdurulması(İnat& Duran, 2020,s.14) bölgedeki hakları koruduğunu göstermiştir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de Kıbrıs adasının batısında kalan kendi yetki alanında kalan bölgede arama ve sondaj faaliyetleri yapması GKRY, Yunanistan, AB ve ABD tarafından tepkiyle karşılanmıştır. GKRY'nin de hak iddiasında bulunduğu bu bölge, 7. parsel olarak ilan ettiği alandır. Bu parselde Güzelyurt-1 adlı kuyudaki çalışmaları diğer taraflar(GKRY, Yunanistan, AB ve ABD) uluslararası hukuka aykırı olarak yorumlamıştır. Ancak bu yanlış yorum, bölge hala çözümsüzlükte iken ve KKTC'nin hakları GKRY tarafından gözardı edilerek GKRY'nin politikaları söz konusu devlerce desteklenmektedir. Bu yönüyle hakkaniyet ve iyi niyet esaslarıyla da ters düşmektedir (Özdemir,2020,s.335-336).

GKRY, sınırlandırmada diyagonal (köşegen) hatlar kullanarak sınırlandırma yapacağı devlet sayısını ve sahip olduğu alan kapsamını genişletmiştir. Türkiye daha önce dikey hat esasıyla antlaşma yaparken Libya ile yaptığı sınırlandırma antlaşmasında bu yolu izlemiş ve lehine olan diyagonal hat esasıyla antlaşmayı imzalamıştır (Kaya, 2020,s.477). GKRY'nin çeşitli antlaşmalarla oluşturduğu diyagonal hat, Görsel 3.1.2'de görülmektedir.

Görsel 3.1.2.

Doğu Akdeniz'de ihtilaflı olan deniz yetki alanları

Kaynak: Defenceturk (<http-14>)

3.1.1 GKRY-Mısır MEB Antlaşması

GKRY'nin Mısır ile yaptığı münhasır ekonomik bölge antlaşmasından sonra GKRY'de dönemin bakanı Rolandis'in yaptığı açıklamada, sınır olarak ortay hattın tespiti esasıyla iki ülke arasında MEB sınır çizgisinin belirlendiğini ve bu yolla GKRY'nin hakkı olandan dört kat fazlasını elde ettiğini beyan etmiştir. Yani bu hukuksuz antlaşma Mısır'ın olması gereken bir deniz alanının gaspına neden olmuştur (Nedir? Ne Değildir? HabertürkTV'den aktaran Yayıcı, 2020,s.39)

Şayet Mısır, GKRY ile değil de Türkiye ile bir sınırlandırma antlaşması yapmış olsaydı 11.500 km² daha deniz alanına sahip olacaktı. GKRY'nin sözde ruhsat alanlarından 10 numaralı parselin tamamı, 6-8 trilyon ft³ 170-225 milyar m³ gaz tespit edilen 6 numaralı parselin Türk kıta sahanlığı dışındaki güney kısmına 4,5,7 ve 11 numaralı parsellerin de birazına sahip olacaktı (Yayıcı,2020,s.39-40).

Mısır'da GKRY ile yapılan MEB antlaşmasının iptal edilmesi yönünde tartışmalar açılmış ve 2013'te antlaşmanın iptali için kanun tasarısının hazırlanmasına rağmen o dönemki siyasi gelişmeler ve değişen yönetim nedeni ile konu gündemden çıkmıştır.

Türkiye daha sonra Mısır ile olası bir anlaşma yapılabileceği düşüncesiyle Libya ile 2019'da imzaladığı deniz yetki alanları antlaşmasını yaparken Mısır ile gelecekte bir antlaşma yapabileceği öngörüsüyle kısıtlılık oluşturabilecek herhangi bir sınırlandırma veya harita çiziminde bulunmamıştır. Yeniden Mısır ve Türkiye ilişkilerinin gelişim göstermesi (Sisi'nin Türkiye ziyareti) iki ülke arasında deniz alanları tespiti için bir diplomatik zemin oluşabileceği izlenimi oluşmuştur.

Mısır'ın halihazırda kendi menfaati için GKRY ve Yunanistan ile yaptığı antlaşmaları iptal etme veya Türkiye ile ihtilafı bulunmayan alanlarda bir sınır belirlemek gibi iki seçeneği bulunduğu açıktır. İlk seçenek uluslararası konjonktürde pek uygulanabilir

durmamaktadır. İkinci seçenek olan Türkiye ile ihtilafsız alanlar için antlaşma yapılması hususu daha yapılabilir gözükmektedir.

3.2. Yunanistan'ın Tezleri

Türkiye'nin Doğu Akdeniz deniz yetki alanları tespiti hususunda çekişme yaşadığı ülkelerden biri olan Yunanistan'ın karasularının genişliği 6 deniz milidir (Başeren,2006,s.62-63). Yunanistan; Girit (Crete), Kaşot (Çoban,Kasos), Kerpe (Karpathos), Rodos (Rhodes) ve Meis (Castellorizzo) adalarını birleştiren hattı esas olarak Doğu Akdeniz'de komşuları olan GKRY, Mısır, Libya ile münhasır ekonomik bölge sınırı çizmeye gayret göstermektedir. Çizilecek olan muhtemel sınırda da ortay hatta dayalı yetki alanı esasının sınırlandırmada kullanılmasını gaye edinmiştir. Bu gaye ile Türkiye'nin de kıta sahanlığı üzerindeki haklarından mahrum bırakacak bir anlayışı temele yerleştirmeye çalışmaktadır (Başeren,2010,s.6-7). Ancak 1932 Türkiye- İtalya antlaşmasına göre (Resmi Gazete,1933;2173-2174), söz konusu adalardan sadece Meis'e karasuları hakkı tanınmıştır. İtalya'nın halefi(ardılı) olan Yunanistan'da bu antlaşma hükümlerine uymak zorundadır.

Deniz yetki alanları paylaşımında maksimalist bir politika izleyen Yunanistan, BMDHS 121. maddesinde bulunan adalar rejiminden faydalanmak istemektedir. Bunun yanında sözü edilen maddenin 3. fıkrasında yer alan *“İnsanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları olmaz.”* (BMDHS md. 121/3) ilkesi sebebiyle çıkarlarını en üst seviyede tutmak amacıyla Ege ve Doğu Akdeniz'de üzerinde yaşam bulunmayan bazı adalara yerleştirme politikası uygulamaktadır (Bayıllıoğlu'ndan aktaran Işık, 2021, s.104-105). Böylelikle tezlerine meşruiyet kazandırmayı amaçlamaktadır.

Yunanistan, Mısır ile deniz yetki alanları antlaşması ile sınır tayin etmek amacıyla görüşmeler yaparken Mısır ile Meis adası arasında bir kıta sahanlığı tespit etme teklifinde bulunmuş, ancak Mısır, Türkiye ile ilişkilerini bozmak istemediğini söylediğinden görüşmeler sonuçlanmadan kesilmiştir. Daha sonra 2019'da Türkiye-Libya deniz yetki alanları antlaşması yapıldığında, Yunanistan, Türkiye-Libya deniz yetki alanları sınırını etkisiz hale getirmek için, Mısır ile Meis'e ilişkin iddialarından vazgeçtiğini gösteren bir anlaşmayı yapmaya razı olmuştur. Ancak Yunanistan hukuka uygun olmayan tezlerini yeniden hayata geçirmek için çabaladığı bilinmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasında en büyük uzlaşmazlıklardan biri de Antalya'ya bağlı Kaş ilçesine 2.5 km uzaklıktaki Meis adasının deniz alanı varlığı tartışmalarıdır. Meis adasından itibaren Yunanistan'ın MEB sahası alanını başlatması Türkiye ve Yunanistan arasında gerginliğe sebep olmaktadır. Yunanistan'ın bu tezine karşılık ise Türk tarafı bölgede en uzun kıyının Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olduğu ve ülkenin kıyısının adalar vasıtasıyla kesilmeyeceğini savunmaktadır.

Türkiye'nin bir diğer görüşü ise iki anakara (yani Türkiye ve Yunanistan anakaraları) dışında bulunan adalara karasuları dışında deniz yetki alanı verilmeyeceği konusudur. Türkiye anakarasından çok daha küçük olan bu adalara aynı oranda deniz yetki alanı tanınması hakkaniyet ilkesi ve hakça paylaşım ilkeleriyle de çelişmektedir. Yunanistan'ın Meis adasının büyüklüğünün dört bin katı deniz yetki alanı talep etmesi gibi afaki taleplerde bulunması Türk tezlerinin haklılığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Yine Yunan anakarası ve Türk anakarasının ters tarafında bulunan adalara sınırlandırma yapılırken bir kıta sahası verilemez. Bu nokta İngiltere ile Fransa

arasındaki kanal kıta sahanlığı uyuşmazlığında Uluslararası Hakem Mahkemesi'nin kararında vurgulanmıştır.

Sisi yönetimindeki Mısır, Doğu Akdeniz'de Libya ile uzlaşya varan Türkiye'yi kendine bir tehlike olarak addetmiş ve bölgede Yunanistan ve GKRY ile ortak politika ve işbirliği oluşturma yoluna gitmiştir. Bölgede Mısır'a ait olan ve bölgenin en yüksek miktarda (30 trilyon fit küp) doğalgaz sahası olduğu düşünülen Zohr Gaz Sahası Bölgesi Mısır'ın enerji hususunda elini kuvvetlendirmiştir. Ayrıca Mısır halkının da ekonomik ve toplumsal anlamda zorluklar ve sorunlar yaşaması, bölgede bulunan enerji kaynağını bir an evvel ihraç kalemine çevirme ve darboğazdan kurtarma konusunda ısrarcı ve aceleci davranılmasına sebebiyet vermiştir. Bütün bu gelişmeler ışığında Mısır, Yunanistan ve GKRY politikaları ile bölgedeki tutumunu belirlemiştir. 2014'ten itibaren de enerji alanında ortak çalışmalar yapacakları yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır (http-15). Yunanistan ve Mısır sadece diplomatik alanda bir güç oluşturmak için değil askeri alanda da güçlü olmak için girişimlerde bulunmuşlardır. Bu amaçla 2015'ten beri düzenlenen Medusa tatbikatlarına GKRY 2018'de katılmıştır

Mısır- Yunanistan- GKRY arasındaki işbirliği ve ortak politika yürütme grubuna dördüncü ülke olarak İsrail de dahil olmuştur. 2019'da bu dört ülkenin yanında İtalya, Ürdün, Filistin'in enerji bakanlarının mutabakatında imzalanan Doğu Akdeniz Gaz Forumu (DAGF) oluşturuldu (http-16).

Mısır ve Yunanistan, Türkiye'nin Libya ile yaptığı mutabakat hamlesine karşı hamle yaparak 2020'de deniz sınırı antlaşması imzalamışlardır. Türkiye'nin ve Libya'nın haklarının da olduğu alanlarda paylaşım yaparak bir çakışmaya sebebiyet veren bu antlaşma Türkiye tarafından eleştirilere sebep olmuştur.

Türkiye ile Libya 27 Kasım 2019 tarihinde bir deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması gerçekleştirmesi, Kıbrıs adası yakınlarına doğru uzanan Yunanistan'ın hak iddialarını engellemiş oldu. Araştırma gemisi Oruç Reis, 21 Temmuz-2 Ağustos 2020 tarihlerini kapsayacak şekilde 21 Temmuz 2020 tarihinde Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi (SHOD) tarafından ilan edilen alanda araştırma yapacaktı ([http-17](#)). Bu araştırma Libya ile Türkiye'nin yaptığı antlaşma sınırının doğusunda kalıyor ve Meis ile Rodos adalarını kapsadığı görülüyordu. Oruç Reis'in araştırma sahası, 28° 00' 00" boylamına kadar uzanarak Türk-Yunan kıta sahanlığı sınırlandırmasında Meis'i hiç dikkate almadan 28° 00' 00" boylamının doğusunda Rodos'a etki tanınmayacağına bir göstergesiydi. Türkiye ile Yunanistan gerilim, Almanya'nın araya girmesiyle Türkiye'nin de bir iyi niyet göstergesi olarak faaliyeti durdurmasıyla durdu ([http-18](#)). 6 Ağustos 2020'de Yunanistan-Mısır sınırlandırma anlaşması sınırı, 26° 00' 00" ila 28° 00' 00" boylamları arasındaydı (Başeren, 2020a). Yunanistan- Mısır Antlaşması Türkiye - Libya sınırını tanımama amacıyla yapılmıştı. Oruç Reis'in ertelenen saha araştırmasının devam etmesi koşulunu oluşturan bu durum, SHOD'nin yeni ilan yayınlamasıyla devam etti. SHOD'nin yayınladığı yeni ilan (1024/20) Oruç Reis'in 10-23 Ağustos 2020 arasında araştırma yapacağını duyurdu. Oruç Reis sahaya inince Türk ve Yunan donanmaları karşı karşıya geldiler ancak çatışma çıkmadı (Başeren,2020b). Oruç Reis'in ikinci araştırmasında belirlenen araştırma bölgesi ilk navtexle aynı şekilde 28° 00' 00" boylamında bitiyordu. Türkiye'nin Yunanistan-Mısır sınırlandırma anlaşmasını dikkate almadığını göstermek amacıyla 28° 00' 00" boylamının batısına doğru uzanması beklendi ama Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığında ilan ettiği ruhsat, 28° 00' 00" boylamına kadar geliyor daha ilerisine gitmiyordu. 28° 00' 00" boylamının batısında şimdiye kadar hiç ruhsat verilmemişti. Yunanistan ile Mısır'ın

imzaladığı anlaşma sınırı ise 26° 00' 00" boylamından başlayıp 28° 00' 00" boylamında sona eriyordu (Yaycı,2020,s.34).

Mısır kıta sahanlığının sınırını, Türkiye ile muhtemel bir sınırlandırma antlaşması yaptığında Yunanistan ile belirlenen sınırın sona erdiği 28° 00' 00" boylamından itibaren doğuya doğru uzanan ve GKRY ile çizdiği sınırın da batısında biten alanda çizme imkânını koruyor. Türkiye'nin Mısır'ın Yunanistan ve GKRY ile yaptığı sınırlandırma anlaşmalarını tanımaması, Mısır ile arasında bu sınırı çizmesine engel değil. Ancak Mısır'ın bu sınırı Yunanistan ile ikinci bir antlaşma yaparak iki ülke arası sınırlarına dahil edebileceği de unutulmamalıdır.

Türkiye'nin 28° 00' 00" boylamında hak sahibi olduğunu belirten bir harekette bulunması gerekiyordu. Zira Türkiye'nin Libya ile yaptığı sınırlandırma anlaşmasını feshetmesi, Yunanistan-Mısır sınırlandırma anlaşmasını tanıması manasına gelirdi. Ayrıca Türkiye'nin Ege denizinde hak kayıplarına uğramasına yol açardı. Türkiye bu sebeplerden ötürü, 18 Mart 2020 tarihli notası ile Birleşmiş Milletler'e (BM) iletilen Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığının sınırları içinde kaldığını belirterek, TPAO'nun 28° 00' 00" boylamının batısında kalan yeni araştırma ve sondaj ruhsatlarının saha haritasını yayımladı. Türkiye 18 Mart 2020'de gönderdiği mektupla Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığını koordinat ve harita vererek BM'ye bildirmiştir. Bildirimin içinde 2011 Türkiye-KKTC ve 2019 Türkiye-Libya anlaşmaları da yer almaktadır (Apakan,2021,s.177-178). Böylece, Yunanistan'ın Mısır ile çizmesi muhtemel 28° 00' 00" boylamından başlayarak doğuya doğru uzanacak bir sınırı tanımayacağını anlatmış oldu.

3.3. Mısır'ın Uygulamaları

Mısır, 1958'den itibaren karasuları uygulamasını 12 deniz mili genişliğinde devam ettirmektedir. 1990'da çıkardığı başkanlık kararnamesiyle 200m derinliğe kadar da kıta sahanlığını işleme derinliği hakkı olduğunu açıklamıştır(Başeren,2010,s.18).

Mısır kendi münhasır ekonomik bölgesinde bulunan doğalgaz kaynaklarını yıllardır işlemeyi sürdürmektedir. GKRY- Mısır antlaşmasından önce GKRY, Mısır'a kendi sahasında doğalgaz arama çalışmaları hususunda işbirliği yapılması ve ortak işletmeler kurulmasını teklif etmiştir. Mısır, müzakereler esnasında tanınan tek bir Kıbrıs devleti olduğunu ve bu devletle (yani GKRY) mutabakat sağlanacağını bildirmiştir. Bu gelişmeler üzerine Türk Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin bu konudaki endişelerini dile getirmiştir. GKRY'nin tek başına adanın tamamını temsil edemeyeceğini tüm ada hakkında sözleşme yapamayacağı ve tasarrufta bulunamayacağı bildirilmiştir. GKRY ile Mısır'ın bir antlaşma yapmaması gerektiğini bunun Kıbrıs'ta barışa yönelik girişimleri de baltalayacağı bildirilmiştir.

Türkiye'nin Kahire Büyükelçisi 16 Şubat 2003'te Mısır Dışişleri Bakanlığı temsilcisi ile görüşmüş, bu görüşmede Mısır'ın temsilcisi GKRY ile Mısır arasında bir antlaşma imzalayacağını kabul etmekle beraber bu antlaşmanın teknik nitelikli bir antlaşma olduğunu siyasi bir nitelik taşımadığını belirtmiştir. Kıbrıs sorununa müdahil olmak istemediklerini, kendileri bir devlet olarak kıyıdaş komşu ülkelerle olan deniz alanları sınırlarını kesinleştirmek istediklerini ve bu sebeple uluslararası alanda resmi olarak tanınan GKRY ile bu antlaşmanın imzalanacağını ancak bu antlaşmanın Kuzey Kıbrıs'ı bağlamayacağını ifade etmiştir (Kaya,2007,s.38-39).

Türkiye'nin girişimlerine rağmen GKRY-Mısır Antlaşması imzalanmıştır. Daha sonra GKRY Bakanı Rolandis, yaptığı açıklamada GKRY'nin sahip olması gereken alandan dört kat fazlası bir alanda bu antlaşma sayesinde egemenlik kurduğunu itiraf etmiştir (Yaycı,2020,s.37). Türkiye ile Mısır bu antlaşmayı yapacak olsaydı 11.500 km² daha fazla bir alana sahip olacaktı.

3.4. Lübnan, Suriye ve İsrail'in Uygulama ve Politikaları

Lübnan'ın denizden üç ülke ile sınırı bulunmaktadır. Bu ülkeler güneyde İsrail, kuzeyde Suriye ve batıda GKRY. Lübnan ve GKRY, açık denizde kaynak arama faaliyetlerini başlatmışlardı ve 2007 yılında kendi münhasır ekonomik bölgelerini (MEB) sınırlandıran bir anlaşma imzalamışlardı. Lübnan Cumhurbaşkanlığı, Kıbrıs Rum yönetimi ile deniz sınırı çizimi uzlaşmazlığı meselesinde bir fikirde anlaşma sağlandığını 2022 yılında duyurdu (http-19). Henüz bu antlaşma gerçekleştirilmemiştir. 2010'da Lübnan BM'ye deniz yetki alanlarını bildiren bir nota verdiğinden artık iki ülke arasında yapılacak antlaşmanın Lübnan Meclisince onaylanıp onaylanmamasının pek de önemi kalmamıştır. Yapılan bu çerçevede antlaşmaya binaen GKRY, Mısır ve Lübnan ile çizdiği alanlar arasına 13 adet petrol arama ruhsat sahası belirlemiştir. Bunlardan 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı sahalar, Türkiye'nin 2 Mart 2004 tarih ve 2004/Turkuno DT4739 sayılı Notası ile haklarını saklı tuttuğu Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı alanlarının 7.000 km²'lik kısmına el uzatmak anlamına gelmektedir (Yaycı,2020,s.37). İhaleye açılan alanda Türkiye'nin yanında KKTC'nin de hakları ihlal edilmiştir. İhaleye açılan 55.000 km² lik alanın 48.000 km² lik kısmında KKTC'nin de hakları bulunmaktadır.

Suriye, 1981'de karasularının genişliğini 35 deniz mili olarak açıklamış ancak daha sonra 12 deniz miline çekmiştir. Bugüne kadar GKRY ile bir MEB antlaşması

imzalamamıştır. Türkiye Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı dış sınırlarını 27 Mart 2018'de BM'ye sunmuştur ancak Suriye ile çakışan bazı noktalar olduğu için Suriye Eylül 2018'de verdiği nota ile Türkiye'nin belirlediği alanın kendileri için bir sonuç yaratmayacağını belirtmiştir (Yaycı,2020,s.67-69). Suriye'nin 8 Aralık 2024 tarihinde yönetim değişikliği yaşaması sonrası Türkiye ile iyi ilişkileri olan Heyet Tahrir Şam (HTŞ) yönetiminin MEB antlaşması imzalaması olası görünmektedir.

İsrail, 2010'da GKRY ile MEB antlaşması imzalamış, diğer kıyı paydaşları ile antlaşma imzalamadan 2011'de MEB sınırlarını gösteren koordinat bilgisini BM'ye sunmuştur.

İsrail ve GKRY arasında imzalanan antlaşmaya ilişkin olarak KKTC Dışişleri Bakanı Hüseyin Özgürgün BM Genel Sekreteri'ne gönderdiği mektupta Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti adı altında GKRY'nin yaptığı antlaşmalarla KKTC halkının haklarının ihlal edildiği ve GKRY'nin adanın tümünü temsil edemeyeceğini bildirmiştir (Yaycı,2020,s.68-69). Annan Planı'nda yapılan oylamada çıkan sonuçtan anlaşılacağı üzere adada birbirinden farklı, eşit statüde iki ayrı halkın olduğu görüldüğüne dair görüşünü ekleyerek, Adada her iki halkı temsil eden tek makamın olduğu görüşünü reddetmiş ve iki halkın da görüşüne başvurularak adanın geleceğini ilgilendiren kararlar alınması gerektiğini söylemiştir. GKRY'nin deniz alanlarının sınırlandırılmasına yönelik çabalarının bölgedeki daimi çözüm çabalarına ters olduğunu belirtmiştir (Yaycı,2020,s.69-73). Ancak bu mektup da sonuca ulaştıramamış ve İsrail 24 blok için Kasım 2016- Mart 2017 arasında hidrokarbon ruhsat ihalesi açmıştır. Yunan ve Hintli şirketler ihaleleri alarak araştırma yapmaya başlamışlardır.

3.5. İngiltere'nin Kıbrıs'taki Durumu

Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs, İngiltere ve arasında 16 Ağustos 1960'da imzalanan Kurucu Antlaşma'da iki İngiliz üssü olan Akrotiri ve Dikelya'dan çekilen dört çizgi arasında kalan deniz alanında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir hak iddia edemeyeceği belirtilmiştir. Ancak bu antlaşmada bu alanın İngiltere'ye mi ait olduğu yoksa açık deniz statüsünde mi olacağı belirtilmemiştir (Başeren, 2010, s.26-27)

İngiliz Donanması'na ait HMS Enterprise isimli oşinografi ve hidrografi gemisinin 7-10 Şubat 2005 tarihlerinde Aktotiri ve Dikelya üssü arasındaki Limasol açıklarında petrol araştırma faaliyeti yürüttüğü bildirilmiştir (Fileleftheros,27 Şubat 2005).

Ancak İngiltere'nin Kıbrıs adası açıklarında hak istemeyeceğini düşünmek yanlış olur. İngiltere, Ortadoğu'da en görünür olduğu yer olan Kıbrıs'ta hâlihazırda 2290 asker bulundurmakta ve bölgedeki üslerinin sahasında mevcut olan petrol ve doğalgaz rezervlerin belirlenmesine göre de nihai tutumunu belirleyeceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak İngiltere'nin deniz üslerine bağlı olarak belli ölçüde deniz yetki alanına sahip olması, olması gerektir. Ancak GKRY'nin ihaleye açtığı deniz alanları içerisinde İngiltere'nin deniz alanlarını da bulunması ve bu deniz alanlarında İngiltere'nin haklarını gasp ve ihlal etmesine rağmen bugüne kadar İngiltere'den açık veya örtülü herhangi bir itiraz gelmemesi şaşırtıcıdır (Keser& Ak,2020,s189-191).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’NİN MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE POLİTİKASI

4.1.MEB Kavramına Hukuksal Yaklaşımı

Türkiye, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ve 1982 BMDHS’ne taraf bir ülke değildir ancak Türkiye, 1982 BMDHS’ye taraf olmamasına rağmen sözleşmenin hükümlerinin artık bir teamül hukukuna dönüşmesi sebebiyle uygulamaktadır.

Türkiye’nin sözleşmeyi kabul etmemesinin sebepleri şunlardır:

1. BMDHS’nin karasularının genişliğini 12 mil kabul eden 3’üncü maddesini
2. 24 mil kabul edilen bitişik bölgeyi içeren 33’üncü maddesini
3. Adalara MEB tanıyan 121’inci madde Meis ve Rodos Adası ile Yunanistan Ege’deki yetki alanını genişletmek isteyeceği düşüncesiyle ve sınırlandırma hukuku kurallarına aykırı olduğu düşüncesiyle bu maddeyi kabul etmemektedir.
4. Sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletlerin MEB ve kıta sahanlığı tespitinde anlaşmazlığa düştüğü taktirde 74 ve 83’üncü maddeler gereğince 297’inci maddede düzenlendiği şekilde bağlayıcı kararlar sonuçlanan zorunlu usulleri içeriyor olmasını
5. 309. Maddede yer alan çekince koyulamayacağına dair hükmün Ege Denizi’nde Türkiye’nin karşısına yukarıda sayılan sebeplerle olumsuz sonuç çıkaracağı düşüncesiyle bu sözleşmeyi kabul etmemektedir.

Ancak teamül haline geldiği kabulünden yola çıkarak (bakanlar kurulu kararında bu kabulden bahsedilmemiştir ancak BMDHS maddelerinde geçen hak ve yükümlölüklerden bahsedilmiştir. 5 Aralık 1986 gün 86/11264 sayılı Bakanlar Kurulu

Kararı ile Karadeniz’de 200 mil genişliğinde MEB ilan etmiştir(Yaycı,2020,s.35)Teamül haline geldiği için Türkiye söz konusu sözleşmeyi imzalamamış olsa dahi sözleşme hükümlerinden doğan hak ve yetkilerini kullanma hakkına sahiptir.

BM Anlaşması uyarınca, BM üyesi ülkeler *ipso facto* yani kendiliğinden UAD Statüsüne taraf kabul edilmektedir ve UAD önündeki davalara da taraf olabilmektedir. Ancak Türkiye UAD’nin zorunlu yargı yetkisini kabul etmemektedir(http-20).

18 Mart 2019’da Türkiye, Doğu Akdeniz’de kıta sahanlığı dış sınırlarını ilan etmiştir. Sınır, doğuda 32°16’ 18’’ geçen meridyen; Batı’da 28° meridyeni ile Mısır ile Türkiye arasında kalan deniz alanının ortay hattı olarak belirlenmiştir. 28° batısı sonraki sınırlamalara tabii edilecek şekilde ilan edilmiştir. Ancak ulusal hukukunda MEB alanı belirlenmemiştir. Daha önce belirtildiği gibi kıta sahanlığı kendiliğinden var olurken MEB alanı ilana bağlıdır. Karasularının genişliği ise bölgelere göre farklılık göstermesi yönünden karmaşık haldedir. Türkiye’nin karasuları genişliği Ege denizinde 6 deniz mildir ancak Karadeniz ve Akdeniz’de 12 mil uygulanmaktadır.

Zaman zaman Yunanistan ve Türkiye hak iddia ettikleri yerleri belirtmişlerdir. Ege Denizi’nde Yunanistan’ın Taşoz civarında ulusal karasularında başlattığı denizde petrol arama faaliyetlerinin ardından 1973 yılında ise Türkiye de Ege Denizi’nde ulusal karasularının dışında ve Türkiye’nin kıta sahanlığı iddiasında bulunduğu uluslararası açık denizde TPAO’ya ruhsatlar vermiştir. 1973 yılından itibaren Türkiye’nin hak iddiasında bulunduğu ve araştırma ruhsatları verdiği bölgelerde bilimsel araştırma faaliyetlerine başlaması Yunanistan’ın tepkisini çekmiş ve konuyu 1976’da BM Güvenlik Konseyi’nin gündemine taşımının yanı sıra UAD’nin uyuşmazlığı çözmesi için de başvuruda bulunmuştur. Güvenlik Konseyi, Türkiye’nin gerçekleştirdiği bilimsel

araştırma faaliyetinin kıyıdaş ülkelerin hak iddia ettikleri bölgelerde bir hak ihlali gerçekleştirmediği gerekçesiyle ihtiyati tedbir almaya gerek görmemiş ve tarafları barışçıl yöntemleri kullanarak aralarındaki uyuşmazlığı çözmeye davet etmiştir (Gürel,2008,s.155). UAD ise bu konunun Yunanistan'ın egemenliğini ilgilendiren bir konu olduğunu belirterek Yunanistan'ın UAD yargılamasında egemenlik alanlarını ilgilendiren konularda yargılama yapamayacağına dair şerh düştüğünü ve yetki bakımından yargılama alanına girmediğini belirtmiştir (Aksu,2024,s.110-113).

Türkiye 32°16' 18' D boylamı batısı ve 33°40'K enlemi kuzeyi arasında kalan deniz alanlarında kaynağını uluslararası hukuktan alan meşru hak ve menfaatleri olduğunu ve bunları koruyacağını farklı zamanlarda açıklamıştır. Türkiye, KKTC ile 2011 yılında Kıbrıs adasının kuzeyi hakkında deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşması imzalamasının ardından Libya ile de 27 Kasım 2019'da Deniz Yetki Alanları Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası imzalamış olması, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de diplomatik anlamda yalnız kalmaması açısından önemlidir. Söz konusu Mutabakat ile hem Türkiye hem Libya Yunanistan'ın bölgede yayılmacı politikalarına önüne geçerek Avrupa Birliği(AB)'nin hazırlattığı ve Yunanistan'a geniş alan tanıyan Türkiye'yi ise 41.000 kilometrekare deniz alanına sıkıştırmaya çalışan haritayı geçersiz kılacak ilk adım atılmıştır. . Ayrıca Libya ile yapılan Mutabakat sonucu ile Türkiye, Doğu Akdeniz'deki hiçbir devletle uzlaşmıyor söylemlerini de boşa çıkarmıştır (Yüksel&Baran,2020,s.547).

Mutabakat sonrası Türkiye bölgedeki haklarını kullanmak adına Temmuz 2020'de sismik araştırma gemisi olan Oruç Reis Gemisi'nin Meis Adası'nın güney ve doğusunda sondaj faaliyetlerinde bulunmak için kıyıdan itibaren 200–400 deniz mili bandında orta frekansta gemilere ve denizcilere meteoroloji tahminleri, seyir bilgileri, aciliyet,

emniyet ve seyir kısıtlamaları hakkında duyuruları otomatik ileten uluslararası haberleşme sistemi olan navtex ilan etmiştir. Bu durum Yunanistan tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

4.2. Doğu Akdeniz’de Arama Tarama Faaliyetleri ve Türkiye İçin Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi

Doğu Akdeniz’de sondaj faaliyetleri 1960’larda başlamıştır. Mısır’ın 1990’larda sondaj faaliyetlerine başlaması ile bölgede doğalgaz varlığı keşfedilmiştir. Bu faaliyetler İsrail’in de ilgisini çekmiş, sismik arama faaliyetlerine başlamış ve 1990’ların sonunda küçük alanlarda doğal gaz keşifleri yapmıştır. 2009 ve 2010’da dünyanın o yıllarda yaptığı en büyük keşif yapılmış ve Tamar ve Leviathan sahaları keşfedilmiştir. Böylece bölgenin çok önemli bir doğal gaz sahası olduğu anlaşılmıştır. 2015’te Mısır sınırında Zohr doğal gaz sahası keşfedilmiş ve bu alan Akdeniz’de keşfedilen en büyük doğal gaz sahası olmuştur. Ardından Doğu Akdeniz havzasında petrol ve hidrokarbon arama faaliyetleri yürütölmeye başlanmıştır (Ataman & Güler,2020,s.37-42).

Hidrokarbon üretiminin önemli bir kısmı deniz faaliyetlerinde yapılan sondajlardan çıkmaktadır. Denizlerde rezervlerin %75’inin bulunduğu düşüncesi ölkeleri denizlerde sondaj çalışması yapmaya sevk etmiştir (Furuncu,2020,s.231). Bu anlamda Doğu Akdeniz’deki keşifler, dünyanın da ilgisini çekmeye başlamıştır.

Doğu Akdeniz, dünyadaki toplam doğal gaz rezervlerinin yaklaşık yüzde 4,5’ine sahiptir (İnat&Duran,2020,s.17). Yapılan sismik araştırmalarda en yoğun rezervlerin olduğu yerlerin Kıbrıs, Mısır ve İsrail kıyılarının kesiştiği bölgedeki Tamar ve Leviathan sahalarından Mısır kıyılarındaki Batı Nil Deltası sahasına uzandığını göstermektedir. Bu hat üzerinde bulunan en büyük doğal gaz sahaları olan Tamar’da 318

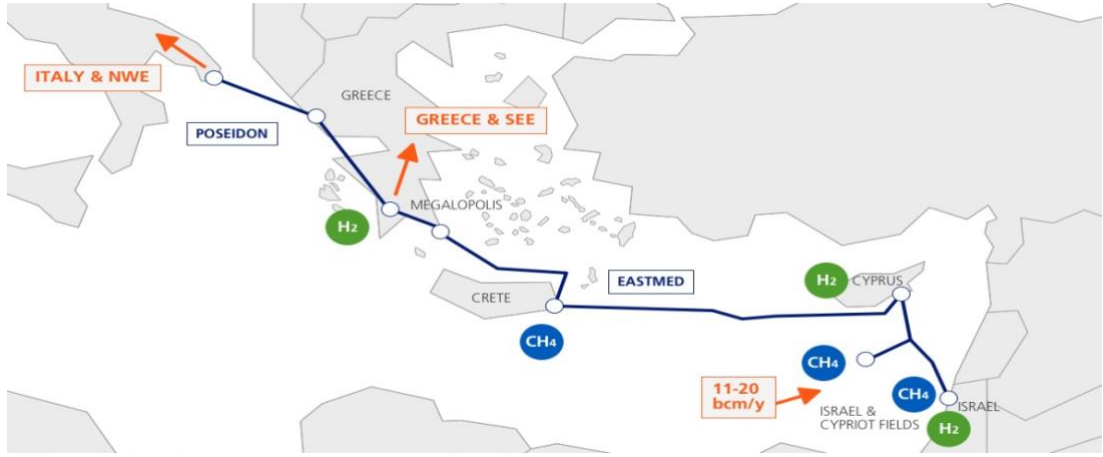
milyar metreküp, Leviathan'da 605 milyar metreküp, Afrodite 129 milyar metreküp, Kalipso'da 230 milyar metreküp ve Zohr'da 850 milyar metreküp doğal gaz keşfedilmiştir. Levant ve Nil Deltası bölgelerinde toplam 9,8 trilyon metreküp civarında doğal gaz olduğu tahmin edilmektedir(Furuncu,2020,s.253)

Doğu Akdeniz'de 2019'da EastMed (Doğu Akdeniz Boru Hattı Projesi), (Görsel 4.2.1) boru hattı ve DAGF gibi oluşumlarla çıkarılan enerjinin Avrupa'ya taşınma projeleri vardır. Bu projelerde İsrail, GKRY, Ürdün, İtalya, Mısır, Filistin ülkeleri katılım göstermiştir. Ancak Türkiye ve Lübnan gibi önemli bölge ülkelerini Doğu Akdeniz'de saf dışı bırakmaya çalışan bu antlaşmalar maliyetlerin fazla artması ve buna karşılık Avrupa tüketimine yetersiz kalması sebebiyle şimdilik rafa kalkmış durumdadır. Bölgede mevcut sorunlar çözülmeden bu tarz oluşumlara girişmek bölgede çatışmaları derinleştirmekten başka bir amaca hizmet etmemektedir. (Kurt & Duman,2020,s.170-173). Diğer kıyıdaş ülkelerin birlikte hareket etmesi ve Türkiye'yi plan dışında bırakmaları, Türkiye'yi diplomatik anlamda güçsüz bırakma hamlesidir (Kavaz,2020,s.279-282).Ancak Türkiye Akdeniz gazının Avrupa'ya ulaştırılması için en uygun güzergah olarak görülmektedir(Karagöl,2020,s.318-319).

En ucuz seçenek olarak boru hattı ile Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınacak yol gösterilmektedir. İsrail – Haifa – Ceyhan istikametinden gidecek enerji hattı en düşük maliyete sahip alternatiftir. Başka bir alternatif, Mısır'daki LNG tesisleri üzerinden Avrupa'ya geçiş yoludur (Yorulmaz,2019,s.82).

Görsel 4.2.1

EastMed Projesi Güzergahı

Kaynak: IGI Poseidon (<http-21>)

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası oluşturulurken göz önüne alınan unsurlardan biri de bu bölgenin Türkiye ekonomisi için mühim oluşudur. Bu çerçevede Doğu Akdeniz, zengin enerji kaynakları ve Türkiye ile kıyıdaş ülkeler ile arasındaki ikili ekonomik ilişkiler anlamında kritik bir sahadır. Zira Türkiye, enerji alanında dışa bağımlılığını azaltıp kendi kendine yeten bir ülke haline gelmek ve hem komşu ülkelerle hem de diğer ülkelerle ihracatını artırmak istemektedir. Bu noktada Türkiye Doğu Akdeniz politikasını, kendi kıta sahanlığında doğalgaz ve petrol arama çalışmaları yapmak üzerine kurmak, diğer ülkelerin deniz yetki alanlarında keşfedilen doğalgazın Türkiye üzerinden Batı pazarlarına ulaştırılması için yürütülen politikalar izlemek ve bölge ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini geliştirmek üzerine kurmaktadır. (İstikbal& Boyraz, 2019, s.69-86).

Türkiye, 1930'larda Petrol Arama ve İşletme İdaresi kurarak faaliyetlerine başlamıştır. İlk kez sondaj Akdeniz'de 1966'da gerçekleşmiş ancak yıllar içerisinde yapılan arama faaliyetlerinde istenilen düzeyde petrol rezervi bulunamaması ve bulunan kaynakların

rezervlerinin düşük olması ülke ihtiyaçlarına cevap verici nitelikte bir sonuca ulaşamamaya neden olmuştur (Furuncu,2020,s.231-232).

2000’li yıllarda Mısır, İsrail ve GKRY Akdeniz’de arama tarama faaliyetleri için ruhsat sahaları ilan edip enerji firmalarına arama ruhsatı çıkarması Kıbrıs sorununun farklı ve yeni bir alanda cereyan etmesine sebebiyet vermiştir. Kıbrıs’ın deniz alanlarındaki ruhsat sahalarında KKTC’nin haklarının da bulunması ve bu hakların GKRY tarafından gasp edilmesi yanında Türkiye’nin kıta sahanlığının ve MEB alanlarının daraltılmaya çalışılması Türkiye’nin Doğu Akdeniz politikasının seyrini etkilemiştir. GKRY ve onun hamisi konumunda bulunan Yunanistan’a karşı güçlenmeye çalışan Türkiye, hakkaniyet çerçevesinde uzlaşa yapmak için aktörleri harekete geçirmeye çalışmaktadır. Türkiye proaktif politika benimseyerek sondaj faaliyetlerine hız vermiştir. Fatih ve Yavuz isimli sondaj gemileri, Barbaros Hayrettin Paşa ve Oruç Reis sismik araştırma gemilerinin yanında Kanuni sondaj gemisi ve 2020’de Abdülhamit Han sondaj gemisi de 2022’de petrol ve doğalgaz sondajı faaliyetlerine katılmıştır. Bu derin alanlarda arama ve sondaj yapan gemilerle bölgedeki haklarını ve KKTC’nin haklarını korumayı sürdürmektedir.

Sismik arama faaliyetlerini Türkiye’nin kendi imkanlarıyla yapması ve dış ülkelerden hizmet almasına gerek kalmaması maliyeti de düşürmektedir. Ancak bölgede TPAO ve özel sektörün doğal gaz veya petrol kuyusu bulma ihtimalinin %12 olduğu söylenmektedir (Furuncu, 2020, s. 235). Bu da durumu zahmetli hale getirmektedir. Türkiye’nin 2B ve 3B sismik arama yapabilen jeofizik gemilerinin hidrokarbon potansiyelini araştırması konusunda da önemli ilerlemeler gerçekleşmiştir.

4.3 Türkiye ve Komşu Devletlerin Yaklaşımlarının Karşılaştırılması ve Türkiye'nin Tezleri

Türkiye Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda kıyı devletlerine karasuları genişliğini 12 deniz mili yapmak isteği yönünde devletlerin talebi olduğunu görünce Konferans'ın Karakas toplantısında 12 milin dünyanın her yerinde uygulanmasının mümkün olmadığı yönünde açıklamalarda bulunmuş (Sağsen & Berkul, 2021, s.1150) ancak bu itirazı taraf devletlerde karşılık bulmamış sözleşmenin 3. maddesine girmiştir. Türkiye bu durumu engelleyemediğinden ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)'nin 309. maddesinde yer alan “çekince ileri sürme yasağı” uyarınca antlaşmaya şerh düşmeden kabul etmek zorunda bırakıldığından sözleşmeye taraf olmamıştır. Bu antlaşmada yalnızca özel şartlar ve tarihsel haklar ileri sürülerek itiraz yolu açılmıştır. Ancak özel şartlar ifadesi açıklanmamış ve ucu açık bırakılmıştır Ayrıca Türk heyeti, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi uyarınca antlaşmalara, antlaşmanın amacına ve konusuna aykırı olmayacak şekilde çekince koyulabileceğini vurgulamıştır (Dalar, 2020, s.419). Bütün bu sebeplerden ötürü sebeple 1982 tarihli BMDHS'ne taraf olmamıştır.

Türkiye 12 mil mevzusuna kararlı şekilde hukuki açıdan itiraz ettiğinden daha sonradan hukuken Türkiye'ye karşı ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır (Kuran, 2015, s.142-143). Ayrıca 12 mil genişlik Ege'yi kapalı bir deniz haline getirip Türkiye'nin açık denizlere ulaşmasının önünde engel oluşturacağından 1982 BMDHS'ne aykırıdır (Kuran, 2015, s.148). Böyle bir durum Türkiye'nin deniz ve kara ülkesinin bütünlüğü için de önemli bir sorundur. Çünkü söz konusu durumda Türkiye'nin Ege'den Akdeniz'e geçmesi için Yunan deniz alanından geçmesi gerekir. Bu da ülke bütünlüğünü (deniz ve kara bütünlüğü) bozar. Bu yalnızca Türkiye'nin değil, boğazlar

aracılığıyla dünya sularına ulaşan tüm ülkelerin sorunudur. Zira Ege'de açık deniz oranı düşeceği için seyrüsefer serbestisi ve açık denizlere erişim kısıtlanacaktır.

Türkiye, Yunanistan'ın karasularını 6 deniz milinin üstüne çıkarmasının casus belli (savaş sebebi) sayılacağını deklare etmiştir. Çünkü, böyle bir uygulama sonucunda Görsel 4.2.1'de görüldüğü gibi Ege'de açık denizlerin bulunduğu oranın tüm denize oranı %56'dan, %26.1'e düşecektir (Balık,2018,s.92).

Görsel 4.3.1

Ege Denizi'ndeki 6 ve 12 mile göre karasuları.

Kaynak: Balık,2018,s.93

Yunanistan bir takımada ülkesi olarak değerlendirilip adalarına MEB ve kıta sahanlığı verilmesini istemiş, kendisinin siyasi ve bölgesel bütünlüğünün korunması gerektiğini talep etmiştir. Ancak 1982 BMDHS'ne göre sadece adalardan oluşan ülkeler takımada ülkesi kabul edilmiş ve Yunanistan'ın ileri sürdüğü takımada devleti olduğu iddiaları da çürümüştür. Yunanistan'ın bölgesel bütünlük ilkesini ileri sürerek, Ege'de eşit uzaklık (ortay hat) ilkesinin uygulanması görüşü uluslararası hukuka aykırı düşmüştür. Türkiye, Yunanistan'ın 12 mil karasuları tayini ve ortay hat ile tespit edilecek bir sınır talebinin iyi niyet kuralına aykırı olduğunu düşünmektedir. Ege'nin bir Yunan gölü haline getirilmesini uluslararası hukukla meşrulaştırma çalışması olduğunu ifade etmektedir. Yine iyi niyet kuralı da BMDHS'den kaynaklanmaktadır. Türkiye bu antlaşmayı kabul etmese de bu ilkeden yararlanma hakkına sahiptir. UAD'nın 38. maddesi de uyuşmazlıklarda teamül hukuku ve hukukun temel ilkelerini kullanabileceklerini söylemektedir.

Türkiye'nin UAD'ye tek götürülen deniz alanı paylaşılması konusu Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası'dır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel ile Yunanistan Başbakanı K. Karamanlis, 31 Mayıs 1975'te iki devlet arasında sorun teşkil eden konuları görüşmüş ve Müşterek Bildiri yayınlamışlardır. Bildiride, sorunların barışçı şekilde görüşmeler yoluyla çözülmesi ve Ege Denizi kıta sahanlığı çözümsüzlüğünün Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı nezdinde çözüme kavuşturulması konusunda karara varmışlardır (Arı,1992,s.170).

Yunanistan, bu ifadenin iki ülke arasındaki kıta sahanlığı uyuşmazlığının Divan'a götürülmesi konusunda bir consensus teşkil ettiğini ileri sürüp tek taraflı olarak Ege Denizi Kıta Sahanlığı sorununu Divan'a taşımıştır. Türkiye ise, bunun bir bildiri olduğunu bir anlaşma gibi bağlayıcı olmadığını söyleyerek Divan'ın davaya bakma

konusunda yetkisizliğini savunmuştur. Divan, bir bildirinin antlaşma hükmünde olmasına karşı gelecek bir milletlerarası hukuk kuralı bulunmadığını tespit etmiştir. (Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi md 2,3 ve 11) Fakat sadece bir müşterek bildirinin varlığı bir irade uyuşması anlamına gelmemektedir diyerek bildiri yapmadaki esas amacın ne olduğunu ön plana çıkarmıştır. Divan, Müşterek Bildiri'nin Yunan ve Türk başbakanları tarafından bu uyuşmazlığı hiçbir şart olmadan ve tek başına karar vererek Divana götürmekle bir sonuca varılamayacağını söyleyerek Türkiye'nin yaptığı yetkinin yokluğu itirazını yerinde bulmuş ve yetkisizlik kararı vermiştir (Arı,1992,s.172).

Günümüzde ise, Doğu Akdeniz'de devletlerin antlaşma yapmaktan ziyade tek başlarına MEB ilanında bulundukları görülmektedir. GKRY, Libya, Lübnan, Suriye, İsrail ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'e uzanan adaları için MEB ilan etmiştir.

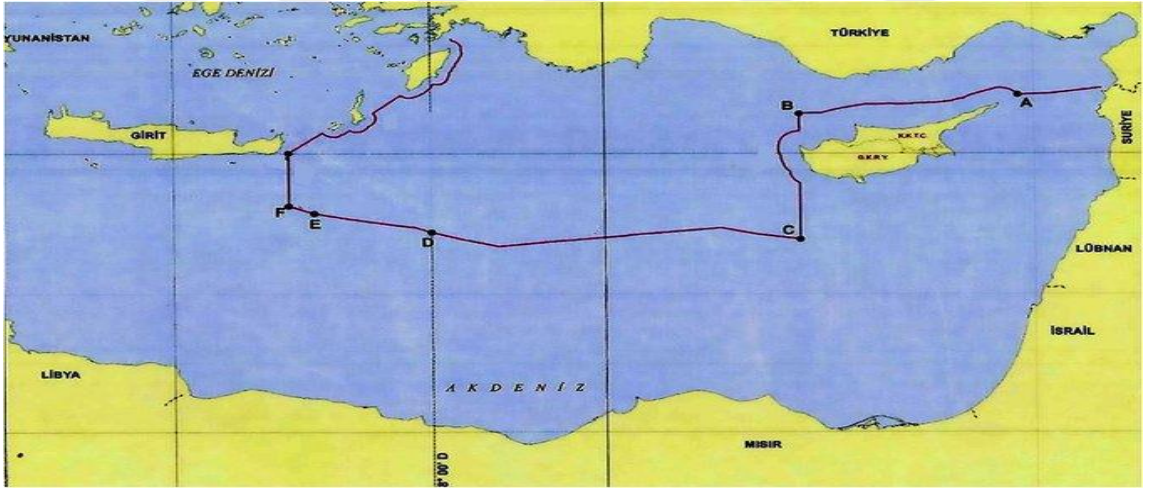
GKRY'nin Türkiye ve KKTC'nin haklarını gözetmeden tüm Kıbrıs adına ruhsat sahaları ilan etmesi ve kıyıdaş komşu devletlerle antlaşmalar imzalaması Doğu Akdeniz sorunun nüvesini oluşturur. Türkiye notalar vererek yapılan bu antlaşmaları tanımadığını bildirmiş ve bölgede kendisinin de KKTC'nin de hak sahibi olduğunu belirtmiştir ancak Türkiye'nin verdiği bu notalar GKRY'yi durdurmaya yetmemiş, 26 Ocak 2007'de Kıbrıs'ın güneyinde Mısır ve Lübnan'la arasındaki alanda 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan etmiştir. Bunlardan 1,4,5,6,7 numaralı sahalarda Türkiye'nin kıta sahanlığının 7.000 kilometrekarelik kısmını almaya çalışmıştır. GKRY'nin ihaleye sunduğu alan yaklaşık 55.000 kilometrekaredir. Bunun 7.000 kilometrekaresi Türkiye'nin olduğuna göre geriye kalan 48.000 kilometrekaresinde KKTC'nin de hakları bulunmaktadır (Kuran,2015,s.268). GKRY'nin sondaj faaliyetlerine başladığı sırada KKTC ve Türkiye'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması imzalamıştır.

KKTC'nin uluslararası alanda tanınmıyor olması ama fiili olarak var olması da işleri karmaşık hale getirmektedir.

Öte yandan Yunanistan'ın Girit, Rodos, Meis hattını esas alarak Doğu Akdeniz'de daha fazla alan elde etme çabaları, Meis adasına yetki açısından geniş alan yaratarak Türkiye'yi dar bir alana sıkıştırmak istemesi, kendi anakarasının ters tarafında kalan Ege adalarına tam yetki tanıyarak Türkiye'nin Ege- Doğu Akdeniz arasındaki bağını koparmaya çalışması GKRY ve Yunanistan'ın ortay hat esas alarak Türkiye'yi Antalya civarına sıkıştırmaya çalışıp çok önemli olan İzmir ve Mersin limanlarını işlevsiz hale getirmeye çalışması dar bir alana Türkiye'yi sıkıştırma politikası izlenmektedir.

Görsel 4.3.2

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın Kıta Sahanlığı Olarak İlan Ettiği Alan

Kaynak: Anadolu Ajansı (<http>-22).

Türkiye bu sıkıştırma çabalarına rağmen Akdeniz'de kendi haklarını savunmaya devam etmiş ve Libya ile 2019'da MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır. MEB antlaşması sonrası ise Görsel 4.3.2'de yer alan haritayı paylaşmıştır. Buna göre A-B noktaları KKTC ile olan kıta sahanlığımızı, C-D-E noktaları Mısır ve Türkiye

anakaraları arası ortay hattı ve E-F arası ise Libya ile olan kıta sahanlığı dış sınırımızı göstermektedir.

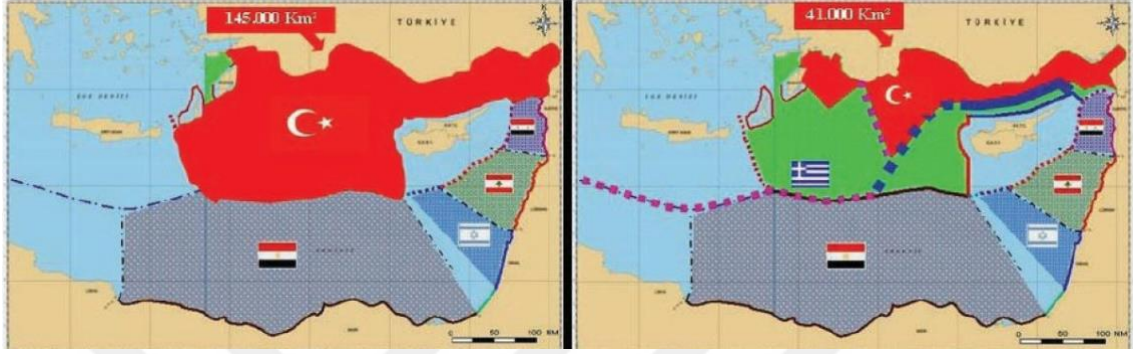
Yunanistan'ın MEB belirlemek istediği alanlarından biri de Adriyatik Denizi'nden Doğu Akdeniz Bölgesi'ne uzanan kısımdadır. Girit adası üzerinden Libya ile anlaşma yapma çalışmaları sürdürülmektedir. Bununla beraber Türkiye'nin Deveboynu Burnu'ndan itibaren doğuya doğru uzanan kıyıları ile Libya'nın Derne kıyılarından Mısır'a kadar olan karşılıklı kıyıları bulunmaktadır. Yunanistan bölgedeki MEB antlaşmasının Girit ile Libya arasının temel alınarak yapılmasını istese de bu antlaşma hem Libya hem de Türkiye'nin deniz alanlarının tecavüzü anlamına gelecek olup hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır (Arıdemir&Allı,2019,s.195).

Tüm bu durumlar karşısında Türkiye'nin tutumu ise Yunanistan ve Rum kesiminin politikalarına Türkiye ve Kıbrıs Türk halkının haklarını korumak için itiraz etmek suretiyle karşı koymak olmuştur. Türkiye itirazlarının temeline Rum kesiminin adanın tamamını temsil edemeyeceği ve adanın güneyinde Kıbrıs Türklerinin de haklarının olduğu yönündedir. KKTC'nin diğer devletler tarafından tanınmaması sondaj faaliyetleri yapamamasına, diğer devletlerle ticari ve enerji işbirlikleri yapamamasına sebep olmaktadır.

GKRY ile Yunanistan'ın Türkiye ile MEB sınırlandırmasını ortay hat(eşit uzaklık) üzerinden yapmak istemesini Türkiye hakça bir paylaşım olarak görmemektedir. Çünkü 145.000 kilometrekarelik alanın 77.000 kilometrekaresi Yunanistan'a, 33.000 kilometrekaresi GKRY, kalan 41.000 kilometrekaresi ise Türkiye'ye bırakılmış olacaktır (Kuran,2015,s.271).

Görsel 4.3.3.

Türkiye'nin 145.000 km²'lik Olası MEB'i ve GKRY Yunanistan'ın Türkiye İçin Öngördüğü 41.000 km²'lik MEB'in Karşılaştırılması

Kaynak: Yayıcı, 2012, s.45

Ancak ortay hat ilkesi sınırlandırmada öncelikli kullanılması gereken veya olmazsa olmaz bir ilke değildir. Uluslararası hukuk hakça bir yöntem uygulanmasını önerir ve bu yöntem hakça bir paylaşım sağlamadığından Türkiye tarafından kabul görmemektedir. Bu hattın Türkiye'nin açık denizlere ulaşacağı şekilde yeniden düzenlenmesi durumunda Türkiye ile uzlaşa sağlanacaktır. Açık denizlere erişimin sağlanması gerektiği 1985 UAD Malta-Libya uyuşmazlığı kararında da belirtilmiştir.

Benzer şekilde Yunanistan Ege'de adaları için tam kıta sahanlığı haklarına sahip olduklarını ve Türkiye ile Yunanistan arasında eşit uzaklık hattıyla sınırlandırmanın yapılması gerektiğini, ters tarafta kalan adaları için ise kıta sahanlığı ve MEB tayin edilip Anadolu kıyısı ile o şekilde sınırlandırma yapılması gerektiğini iddia etmektedir. Ancak Türkiye bu adalara karasuları dışında MEB ve kıta sahanlığı tayin edilmemesi gerektiğini hukuksal açıdan savunur. Türkiye'nin bu görüşünü UAD ve Uluslararası Hakemlik kararları da destekler. Manş Denizi Davası'nda Hakem Mahkemesi

Fransa'nın kıyıları önünde bulunan İngiliz Adalarını görmezden gelerek arkada kalan Fransa 'ya kıta sahanlığı tanımıştır. Uluslararası Adalet Divanı ise Romanya Ukrayna arasındaki davada Serpents Adası'nın 12 deniz mili karasuları haricinde MEB ve kıta sahanlığı hakkı olmadığı ve sınır hattında başlangıç noktası olarak esas alınmayacağını belirtmiştir. Bu iki dava Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlıklarında ufuk açıcı ve yol gösterici kararlardır.

Anadolu'nun kıyı uzunluğunun Ege'deki adalara göre daha fazla oluşuna rağmen daha az alana sıkıştırılmak istenmesi doğanın tamamen yeniden şekillendirilmesinin mümkün olmaması ilkesi ve orantılılık ilkesine, Anadolu kıyılarının Ege kıyılarına tam yetki verilmesi durumunda dar bir alana mahkum edilmesi kapatmama/kesmeme ilkesine ve elbette hakça paylaşım ilkelerine aykırılık göstermektedir.

GKRY ve Mısır arasında imzalanan 2003 tarihli MEB antlaşmasını Türkiye tanımadığını defaatle belirterek Mısır'a yapılacak bir MEB sınırlandırma antlaşmasında Mısır'ın daha geniş bir alana sahip olabileceğini de belirtmiştir.

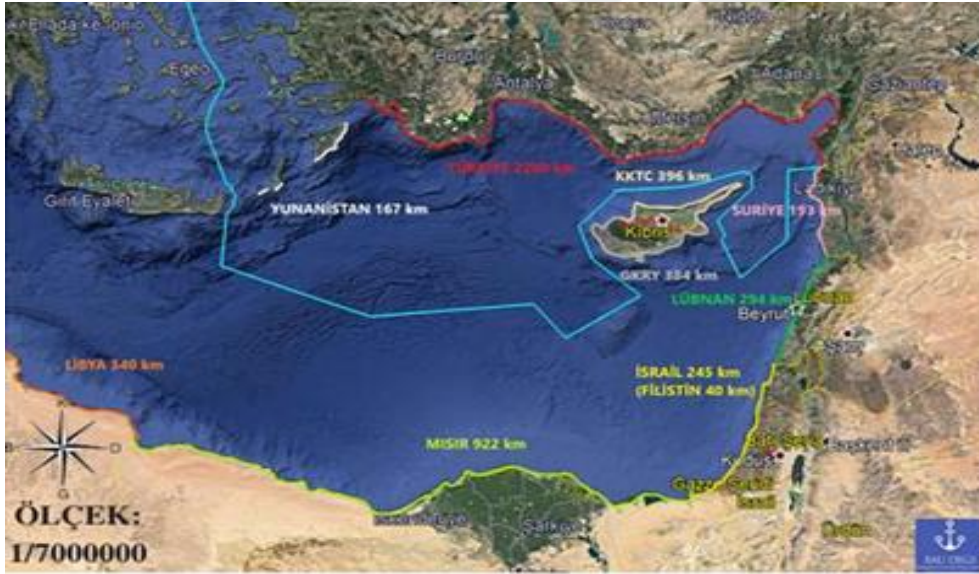
İsrail ve GKRY arasında 2010 tarihli MEB sınırlandırma antlaşması Türkiye için ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü antlaşmadan sonra iki devlet de bölgedeki enerji kaynaklarını da aramaya başlamışlardır. Bölgede çıkarılacak petrol, Avrupa Birliği içinde GKRY'yi tek petrol ihraç eden ülke haline getirecek ve İsrail ile işbirliği aracılığıyla bu petrolü Avrupa'ya ihraç etmesi Doğu Akdeniz'in önemini daha da artıracığı anlamına gelmektedir. Bölgenin petrole kavuşması aynı zamanda Doğu Akdeniz bölgesinde yeni karışıklıklara da sebebiyet verebilir. Türkiye hem kendi hem hamisi olduğu KKTC'yi korumak için güvenlik alanını Doğu Akdeniz'e kaydıracağı anlamına gelebilir. Aynı şekilde Avrupa Birliği de enerji güvenliği için güvenlik stratejilerini bu yönde

belirleyecektir. En başta güvenlik açısından ayrıca enerji kaynakları açısından bölgedeki arama tarama faaliyetleri önemlidir.

KKTC'nin ise tek başına yaptığı en ciddi adım, zamanın Dışişleri Bakanı Özdi Nami'nin İsrail ile görüşmeler yaparak enerji kaynakları konusunda iş birliğine önem verilmesi yönünde açıklamalarda bulunmasıdır (Türkeş,2020,s.20). KKTC'nin uluslararası alanda yaşadığı ambargo ve tanınmama durumunu kırabilecek en önemli hamle olmuştur.

Görsel 4.3.4.

Yaycı Doktrini

Kaynak: Türk Denizciler ve Global Strateji Merkezi (Türkdegs), Yaycı Doktrini(<http://23>)

4.4.Türkiye'nin İzlemesi Gereken Politikalar

Türkiye'nin dış ve güvenlik siyasetine grand strateji oluşturması gerekmektedir. Bu büyük stratejiyi uygulamak için de iç ve dış(küresel- bölgesel) siyasetine bütüncül bir şekilde bakmalıdır(Yeşiltaş&Pirinççi,2021,s.75). Yani günübirlik hedefler koymak yerine bütüncül bir şekilde yaklaşarak, ileriye dönük uzun vadeli planlar geliştirmelidir.

Türkiye ilk önce MEB sınırlarını belirleyip BM'ye sunmalıdır. Mavi Vatan'a sahip çıkmak adına Ege'de adalık ve kayalık sorunu da çözüme ulaştırılmalı ve deniz sınırı o şekilde belirlenmelidir (Gürdeniz, 2020, s.163). Bölgede UAD ve hakem kararları çerçevesinde Lübnan, Mısır ve rejimi yeni değişen Suriye ile MEB sınırlandırma antlaşması yapması Türkiye'nin bölgede elini güçlendirecektir. Sahildar komşu ülkelerle deniz yetki alanı sınırlandırması yönünde çıkan anlaşmazlıklar deniz hukukunun yazılı ve yazısız(örf-adet hukuku) kuralları ve hakkaniyet ilkesi çerçevesinde çözüme ulaştırılabilir.

Türkiye'nin Karadeniz'de 12 deniz mili, Ege'de 6 deniz mili olarak ilan ettiği karasularını Akdeniz'de de 12 deniz mili olarak ilan etmesi gerekmektedir. Şu an için Akdeniz'e ilişkin herhangi bir karasuları bildirimini bulunmamaktadır. Doğu Akdeniz'de en uzun kıyısı olan devlet Türkiye'dir ve Türkiye'nin bir an evvel bu bildirimde bulunması gerekir.

Bölgede sürekli doğalgaz ve petrol arama faaliyetlerinin devam etmesi de dolaylı yoldan Türkiye'nin MEB alanını ilan etmesi anlamına gelmektedir. Bu faaliyetlerin sürdürülmesi bölgede hâkimiyeti artıracığından dolayı Türkiye açısından güvenlik konusunda bölgenin önemini koruduğunun göstergesidir.

GKRY'nin, bölgede varlığı tespit edilen hidrokarbon kaynakların tasarrufunu tek başına yürütmesi, Kıbrıs meselesinin çözümsüzlüğünün devam etmesi ve taleplerini artırarak uzlaşmaz tutum sergilemesinin kaçınılmaz olacağı anlamına gelir . Bu sebeple Türkiye, deniz alanlarının tasarrufunu tek başına GKRY'nin tekeline bırakmamalı ve bölgede proaktif politikalar izleyerek Amerika, Rusya, İngiltere gibi devletlerin ve Avrupa Birliği gibi önemli ve etkili kuruluşların bölgedeki politikalarını lehimize çevirecek ortaklaşa, tutarlı siyasi ve ekonomik politikalar izlemelidir.

Türkiye deniz yetki alanları uyuşmazlığını uluslararası mahkemelere bugün taşımak istese söz konusu alanların kendisine aitliğini ispat edecek pek çok delili mevcuttur. Yakın zamanda olan vakadan örnek vermek gerekirse Yunanistan tarafından 21 Temmuz 2024 tarihinde İtalyan bayraklı 'IEVOLI RELUME' adlı kablo döşeme gemisinin Türkiye'nin Libya ile antlaşma yaptığı alanda kablo döşemek için izin istemesi ve Türk gemilerinin refakatinde faaliyetlerini gerçekleştirmesi birer ispattır.(http-24). Ancak mahkemelere egemenlik hakkı üzerinde söz hakkı vermek her devletin kolayca yapamayacağı bir durum olduğundan söz konusu uyuşmazlıkların şimdilik uluslararası mahkemelere taşınmamaktadır.

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları kıyıdaş ülkelerin katılımıyla bir komisyon oluşturularak belirlenebilir. Ancak bu komisyonda Yunanistan yer alamaz. Zira Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Türkiye ile görüşebileceği hiçbir konu bulunmamaktadır. Bu Türkiye'nin egemenlik hakkını masaya yatırıp tartışma konusu haline getirmek anlamına gelir (Çetin, 2021,s.25). Yunanistan ile sadece Ege'de tartışmalı adalar ve ona bağlı konular FIR hattı sorunu, hava sahası, adaların silahsızlandırılması sorunu vb. konularda antlaşma yapılabilir. Kaldı ki Yunanistan'ın da halihazırda ilan edilmiş bir deniz yetki alanı sahası bulunmuyor. Bu sebeple Türkiye'nin bir an evvel adım atıp münhasır ekonomik bölgesini ilan etmesi gerekir.

Kurumahmut'a göre Yunanistan Doğu Akdeniz'de bilhassa Meis adasını ileri sürerek hak iddia etmeye çalışmaktadır. Ancak daha önce bahsedildiği üzere adalara uluslararası mahkemelerin yargı kararlarında görüldüğü üzere MEB tanınmaz. Yine de Meis üstünden politika yürütmeye çalışan Yunanistan'a karşı Meis adasının yakınında bulunan iki Türk adası olan Karaada ve Fener Adaları kozu ileri sürülebilir. Bu fikir doğru görünmektedir. Zira şayet Meis'e bir MEB tanınacaksa turizm faaliyetlerinde

önemli bir rol oynayan ve jeotermal enerji açısından da önemli bir gelir kaynağı olan (http-25) Karaada adasına da evleviyetle MEB alanı tahsisi yapılabilirmelidir.

Görsel 4.4.1.

Karaada ve Fener Adası

Kaynak: "Meis'e karşı Fener Adası ve Kara Ada gündeme getirilsin", Saygı ÖZTÜRK'ün haberi. (http-26).

Kimi yazarlara göre müşterek işletme modeli adı verilen bir model de Kıbrıs sorununun çözümü için etkili olabileceği söylenmektedir (Başkara,2020,s.445-450). Bu model 1960'larda uluslararası hukuk literatüründe işlerlik kazanmıştır. Devletlerin deniz yetki alanlarında sınırlandırma tartışması yaşadığı alanlar uluslararası deniz hukuk ve teamül kurallarına göre hidrokarbon kaynakların da kullanımının yasaklandığı alanlardır (Başkara,2020,s.436). Bu sebeple devletler arasında imzalanan antlaşmalar yoluyla ortaklaşa karar vererek ya da üçüncü bir ülkenin başkanlık etmesi neticesinde deniz dibi kaynaklarının işletilmesi için uygulanan bir modeldir. Doğu Akdeniz'de de kısa vadede deniz yetki alanları paylaşımı yapılamayacağı öngörülmektedir. Anlaşmazlık olan alan ise zengin hidrokarbon kaynakların varlığının olduğu bir saha olduğu için problem

çözülene kadar geçici olarak müşterek işletim modeli kullanılabilir düşüncesi ileri sürülmektedir. Bu modelde antlaşma uluslararası antlaşma olarak kamu hukukunun içerisinde yer alsa da antlaşmanın içeriği özel hukuk yönünden incelenmektedir. Bu modelde kazanç da çözüme yöneltmek amacıyla pay edilmektedir. Karan'ın (http-27) çözüm önerisine göre elde edilecek gelirin az bir kısmı taraflar arasında paylaşılırken kalan kısmı banka marifetiyle saklanacak ve ihtilaf çözüldükten sonra taraflara düşen deniz alanı oranı çerçevesinde pay edilecektir. Ancak bu çözüm yolu tehlikeli görülmektedir. Çünkü bilhassa Doğu Akdeniz'de Yunanistan'ın hiçbir hak iddiası olamaz. Adalarına MEB alanı tanımak ve Doğu Akdeniz paylaşımında Yunanistan'ı muhatap almak onların tezlerine hak vermek demektir. GKRY'nin de Yunanistan'ın da bölgeden pay alması için destek olacağı aşikârdır. Ancak tümüyle GKRY, KKTC ve Türkiye arasında çözümlenecek bir alan iken çıkarılacak kaynaklardan elde edilen kazancı Yunanistan ile paylaşmak, Türkiye'nin hak iddia ettiği yerde Yunanistan'ın da egemenlik hakkının bulunduğunu üstü kapalı olarak kabul etmek demektir. Zaten Türkiye'ye ait olan bir yerin getirisini başka bir ülkeyle paylaşmak kabul edilebilir bir durum değildir. Türkiye'nin egemenlik haklarını ve Doğu Akdeniz'deki haklı davasını boşa çıkarmak anlamına gelir.

SONUÇ

Tarih boyunca denizler stratejik bir konumda yer almışlardır. Başat güç olmanın yolu denizlere hâkim olmaktan geçmiştir. Üzücüdür ki Türkiye’de uzun yıllar boyunca vatan kelimesi kara parçasını tanımlamış ve denizler ihmal edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında denizlerin önemi artık ekonomik boyut kazanmış ve münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı kavramları ortaya çıkmıştır. Denizlerin de vatanın bir parçası olduğu bilincine ancak o zaman varılmaya başlanmıştır.

Ege ve Doğu Akdeniz’de MEB uyuşmazlığı meseleleri ortaya çıktıktan sonra Türkiye’de “Mavi Vatan” doktrini gündeme gelmeye başlamıştır. Mavi Vatan kavramı ile Türkiye’nin Türk milli çıkarları çerçevesinde hareket etmek maksatlı kullanılmaktadır.

Ege ve Akdeniz sınırlandırma uyuşmazlıklarına göre yapılacak bir değerlendirmede, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunun gelişimi ile uluslararası yargı kararlarının günümüzde var olan halinin doğru şekilde analiz edilmesi Türkiye için hayati bir önem taşır. Özellikle “*adaların sınırlandırmadaki rolü*”, “*jeolojik kıta sahanlığı*”, “*orantılılık ve kesmeme ilkeleri*” ,“*sınırlandırma yöntemleri*” gibi ülkemiz açısından elzem kabul edilebilecek özel koşullar ile sınırlandırma kural ve prensiplerine dair mahkemelerin görüşü ile tutumu, Ege ve Doğu Akdeniz’de yapılması muhtemel deniz alanları sınırlandırma mevzusu açısından mühim bir konumdadır.

Ülkemizin denizalanı sınırlandırmasına ait bugüne kadar tek hukuki mazisi 1976 tarihinde Yunanistan tarafından Türkiye’ye açılan Ege Denizi Kıta Sahanlığı davasıdır. Türkiye’nin Divan’a yetkisizlik itirazında bulunması sebebiyle divan, bu davada esasa girmeden davayı sonlandırmıştır. Türkiye’nin o dönemdeki tezlerinden biri, Türkiye’nin ana karasının yakınında bulunan Yunanistan’a ait adaların Anadolu’ya ait toprakların

jeolojik doğal uzantısı olduğu, Türk kıta sahanlığı üzerinde varolduğu ve kendilerinin jeolojik bir doğal uzantıya sahip olmadıkları yönündeydi. Ülkemizin bu tezi Ege kıta sahanlığı davası zamanında önemli ölçüde geçerliliğini korumaktaydı. Fakat zamanla uluslararası mahkemelerin bu yöndeki tutumu değişerek uluslararası arenada artık kıyıdan itibaren 200 deniz miline kadar alanda MEB ilan etme anlayışı gelişmiş; doğal uzantı ile jeolojik unsurların önemi kalmamıştır.

Divan, 1969 tarihli Kuzey Denizi davasında doğal uzantı ve jeolojik kıta sahanlığı ilkesi yönünde karar vermiştir. Ancak 1985'e gelindiğinde Divan bu kez, Libya/Malta sınırlandırma davası kararında kıta sahanlığında doğal uzantı ve jeolojik kıta sahanlığının 200 deniz miline kadar olan sahada öneminin kalmadığı yönünde karar vermiştir. 1985'ten sonra da kıta sahanlığı belirlemede doğal uzantı ve jeolojik kıta sahanlığı kavramlarını asli unsur olarak ele almamıştır. Uluslararası mahkemelerde sınırlandırma uyuşmazlıkları karara bağlanan ve halihazırda süren ihtilafları muhteva eden coğrafi alanlar arasında birtakım coğrafya bakımından benzerlikler mevcuttur. Bu nedenle, daha evvel görülen davaların kararları, hem sınırlandırmanın ilke ve kurallarını oluşturur hem de sınırlandırılan alanların Ege ve Doğu Akdeniz'e benzerlikleri dolayısıyla, Türkiye'nin deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair önemli ayrıntılarla yol gösterici olmaktadır. Türkiye bugün söz konusu uyuşmazlık alanlarının sahiplerinin belirlenmesi için konuyu uluslararası mahkemelere taşısa, iddiasını ispat etmek için pek çok delili mevcuttur. Türkiye'nin yapması gerekenleri rasyonel bir şekilde özetlemek gerekirse;

1. Türkiye öncelikle yayınladığı Doğu Akdeniz'de karasuları dış sınırı haritasına bağlı olarak, karasularından itibaren 200 deniz mili ötesini de münhasır ekonomik bölge olarak ilan etmelidir.

2. Kıyıdaş ülkelerle iyi ilişkiler kurup deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşması yapması gerekir.
3. Türkiye haklılığını her tür platformda savunmalıdır. Bu sebeple Doğu Akdeniz’de kıyıdaş ülkelerin bir komisyon kurup tartışmalı alanlar için sınır antlaşması yapması gerekir. Bu komisyonun kurulması için ön ayak olması gerekir. Ancak yukarıda bahsedildiği üzere Yunanistan’ın bu komisyonun bir tarafı olması söz konusu olamaz. Zira Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’de bir MEB’i bulunmamaktadır. Yalnızca Meis ve Rodos gibi Doğu Akdeniz’e uzanan adalarına karasuları kadar bir alan tanınabilir. Bunların haricinde bir deniz yetki alanı tanınmaz. Zaten dünyanın hiçbir yerinde böyle bir uygulama söz konusu değildir. Böyle bir durum uluslararası hukuka aykırı ve hakkaniyetten uzaktır.
4. Yunanistan-GKRY ikilisinin oluşturduğu işbirliği mekanizmalarına karşın Türkiye’nin çok taraflı işbirlikleri oluşturması, diplomatik ve ekonomik olarak Türkiye’nin elini güçlendirecektir.
5. Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de halihazırda kurulu olan Yunanistan ve GKRY ile işbirliği yapan ülkelerle işbirliği yaparak söz konusu yapıları bozmaya yönelik girişimlerde bulunmalıdır. Bu işbirlikleri, üçüncü ülkelere Türk kıta sahanlığı ve KKTC kıta sahanlığındaki ruhsat alanlarında ihale ve ruhsat verme yoluyla yapılabilecektir.
6. KKTC bayraklı gemilerle sismik ve sondaj gemilerinin sahaya inmesi fiili olarak tanınmasını sağlar. Sahada bayraklı gemilerin var oluşu uluslararası arenada güçlü olmayı da beraberinde getirecektir.
7. Doğu Akdeniz’in istikrar ve barış bölgesi olabilmesi için öncelikle Kıbrıs adasında tek devlet altında yaşama anlayışının dayatılmaması gerektiği aşikârdır. Rum kesiminin *de jure* olarak tüm Kıbrıs adına egemen olarak görülmemesine

yönelik girişimlerde bulunulmalıdır. Günümüzde Doğu Akdeniz’de keşfedilen doğal kaynaklar, adadaki toplumların barışını hepten sürüncemede bırakmıştır. Çözüm için bölge içinde ve dışında olan aktörlerin problemin çözümünü istemesi gerekmektedir. Mevcut durumu değiştirmek istememelerinin sebebi ise bölgede denge yokken kendi lehlerine mevcut düzensizliği kullanmak isteği ve bölgede nüfuzlarını artırma isteğidir. İçte ve dışta herkesin bu soruna samimiyetle yaklaşması gerekir.

8. Türkiye’yi Doğu Akdeniz’de yalnızlaştırmak adına yapılan EastMed gibi projeleri etkisiz kılmak adına bölgede çıkması muhtemel petrolün Girit hattı üzerinden Avrupa’ya taşınmasının maliyetli olacağından bahisle AB, Rusya ve Ortadoğu petrollerine yine bel bağlamak zorunda kalacakları bu nedenle Doğu Akdeniz’de çıkarılacak petrolün Avrupa’ya taşınması için en iyi güzergahın Türkiye toprakları olduğunu, Türkiye’nin enerji geçiş noktası olarak stratejik konumda olduğunu Türkiye projede yer alan ülkelerle ikili temaslarda bulunarak anlatmalıdır. Türkiye bu noktada da doğru hamleler yaparak hem kendi haklarını hem KKTC’nin haklarını gündeme getirebilir.
9. Türkiye, GKRY tarafından ilan edilen MEB alanlarında Türkiye’nin ve KKTC’nin haklarını tanımayan sondaj çalışmalarına mani olma hususundaki kararlılığını devam ettirmelidir.
10. Türkiye KKTC’de hava ve deniz üsleri kurarak caydırıcı olmalıdır (http-28).
11. Ege Denizi’ne gelince; Yunanistan 9 Haziran 2020’de İtalya ile imzalanan antlaşmada MEB sahası belirlenirken ana karaları hesap ederek sınırlandırma yapılmıştır (Ülger,2020). Bu durum zımnen Yunanistan’ın adaların kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge tahsisi olmayacağını kabulü anlamına gelmektedir.

12. Ege’de sahibi belirlenemeyen ada, adalık kayalık sorunu Yunanistan ile işbirliği içinde çözülmeli

KAYNAKÇA

- Acer, Y. (2002). Ege kıta sahanlığı sorunuunda Türkiye'nin hukuki durumu: uluslararası yargı kararları ışığında bir değerlendirme. *Avrasya Dosyası*. 8(4),195.<https://www.21yyte.org/assets/uploads/files/189209%20Yucel%20Acer.pdf>
- Acer, Y. (2020). Kıta sahanlığı kavramı, sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz'de deniz alanları sorunu. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.), *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları* (1. Basım, 369-407). SETA Kitapları.
- Açıkgönül, Y. E. (2012). Deniz yetki alanlarının hakça ilkeler çerçevesinde sınırlandırılması, Legal Yayıncılık.
- Açıkgönül, Y. E.(2014). Uluslararası Adalet Divanı'nın Nikaragua/Kolombiya Kararının Türkiye'nin Deniz Uyuşmazlıklarına Yansımaları. *Uluslararası Hukuk ve Politika*. 10(40), 1-34. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=69204>
- Akçadağ, E. (2015). Denizlerin önemi ve Türk deniz kuvvetleri. BİLGESAM Yayınları.
- Akkuş, B. (2023). Münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının deniz sınırlandırması sürecinde ilgili kıyılar ve ilgili alan kavramlarının değerlendirilmesi, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27(2), 167-216. [https:// doi: 10.60002/ebyuhfd.1356941](https://doi.org/10.60002/ebyuhfd.1356941)
- Aksar, Y. (2017). *Teoride ve uygulamada uluslararası hukuk II*. (4. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Aksu, F. (2024). Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde deniz yetki alanı uyuşmazlıkları. *Avrasya İncelemeleri Dergisi* 13(2), 89-122. [http:// doi:10.26650/jes.2024.1489520](http://doi:10.26650/jes.2024.1489520)
- Arıdemir, H. ve Allı, Ç. (2019). Doğu Akdeniz bölgesindeki münhasır ekonomik bölge tartışmalarının analizi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 4(10), 188-202. https://www.researchgate.net/publication/336450642_DOGU_AKDENIZ_BOLGESINDEKI_MUNHASIR_EKONOMIK_BOLGE_TARTISMALARININ_ANALIZI
- Ataman, M. ve Güler, M.Ç. (2020). Kıbrıs Sorunu: Doğu Akdeniz'de çözümün ön şartı. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları* (1. Basım, ss. 33-57). SETA Kitapları.
- Ateşoğlu- Güney, N. (2020). Batılı ülkelerin Doğu Akdeniz politikaları. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları* (1.Basım, ss. 129-158). SETA Kitapları.
- Apakan, E. (2021). Ege ve Doğu Akdeniz meselelerinin tarihsel, hukuki ve siyasi veçheleri üzerine tahlil ve düşünceler. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 48(Aralık), 155-184.
- Arı, T. (1992). Kıta sahanlığı sorunu ve Türk-Yunan ilişkileri, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13(1-2), 167-184.
- Balık, İ., (2018). Türkiye'nin deniz yetki alanları ve kıyıdaş ülkelerle yetki alanı anlaşmazlıkları, *Kent Akademisi*, 11(33), 86-98.
- Başbuğ, İ. (2020). *Unutulan ada Kıbrıs*. (3. Baskı). Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Başeren, S.H.(2006). *Ege sorunları*. (2.Baskı). Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Başeren, S.H. (2010). *Doğu Akdeniz deniz yetki alanları uyumsuzluğu*. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı.
- Başeren, S. H. (2020). Mısır-Yunanistan anlaşması ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki uygulamaları. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/misir-yunanistan-anlasmasi-ve-turkiye-nin-dogu-akdeniz-deki-uygulamalari/1953584>
- Başeren, S. H. (2020). Doğu Akdeniz'de gerilim...*Türk Deniz Araştırmaları Vakfı*. <https://tudav.org/calismalar/deniz-alanlari/munhasir-ekonomik-bolge/dogu-akdeniz-serhat-h-baseren/>
- Başkara, M. (2020). Doğu Akdeniz sorununa bir çözüm önerisi: müşterek işletme. İçinde. K. İnât, M. Ataman, B. Duran (Editörler), *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları* (1.Basım, ss. 129-158). SETA Kitapları.
- Bayıllıoğlu, U. (2018). Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosta Rika-Nikaragua Kararı'nda adalar hakkındaki tespitlerine ilişkin bazı gözlemler. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2) , (94 – 137).
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022). *Doğu Akdeniz denkleminde stratejik adım: Türkiye & Libya mutabakatı*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları. Ankara.
- Çakır, R. (2011). *2000'lerden İtibaren Doğu Akdeniz'de enerji alanında yaşanan gelişmelerin Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sorunlarına etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Kara Harp Okulu]. Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin,S. (2020, 30 Ekim). Emekli Tümamiral Semih Çetin ile Söyleşi: “Sonuna kadar haklı olduğu Doğu Akdeniz ve Kıbrıs meselesini savunamayan Türkiye, hiçbir meselesini savunamaz” [Söyleşi], *Doğu Akdeniz'de Rekabet Savunma, Diplomasi, Enerji*.
- Doğru, S. (2003). *Uluslararası Hukukta Kıta Sahaneliği ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı*, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Dalar, M. (2020). Türkiye'nin uluslararası deniz hukuku sözleşmelerine yönelik tutumu. İçinde K. İnât, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları* (1. Basım, ss. 409- 425). SETA Kitapları.
- Erenoğlu, S. (2019). *Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorunu*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Ankara Üniversitesi.
- Ergüven, N. S, (2014). Karadeniz'de deniz alanı sınırlandırması davası (Romanya/ Ukrayna) ve uluslararası hukuk açısından etkileri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(2), 309-328.
- Ergüven, N. S, (2020). Adaların deniz alanı sınırlandırmasına etkisi ve Doğu Akdeniz. İçinde K. İnât, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları* (1. Basım, ss. 349- 367). SETA Kitapları
- Furuncu, Y. (2020). Doğu Akdeniz'de Türkiye dışındaki ülkelerin hidrokarbon arama ve sondaj faaliyetleri. İçinde K. İnât, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları* (1. Basım, ss. 249-273). SETA Kitapları.
- Furuncu, Y. (2020).Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama ve sondaj politikası. İçinde K. İnât, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin hakları* (1. Basım, ss.231-248). SETA Kitapları.

- Girgin, H. (2013). *Doğu Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge sorunu ve Türkiye açısından değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Gözügüzelli, E. (2020). *Uluslararası deniz hukuku Türk denizleri ve olmazsa olmaz (sine qua non) ilkeler*. Nobel Yayınları.
- Gürdeniz, C. (2020). *Mavi Vatan’ın güney cephesi Doğu Akdeniz*. (4. Baskı). Pankuş Yayınları.
- Gürel Ş.S. (2008). *Tarihsel boyutları içinde Türk-Yunan ilişkileri, 1821-1993*. Ümit Yayıncılık. [ISBN 9789757362142](https://www.isbn.org/9789757362142).
- Gökalp, İ. (2008). *Milletlerarası Adalet Divanı’nın deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair kararlarında dikkate aldığı ilkeler*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Işık, H. (2021). *Doğu Akdeniz’de Kim Haklı?* KDY Yayınları
- İnat, K. ve Duran, B. (2020). Türkiye’nin Doğu Akdeniz Politikasının Temel Parametreleri. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin hakları*. (1. Baskı, ss. 9-30). SETA Kitapları.
- İstikbal, D , Boyraz, H . (2019). Doğu Akdeniz enerji kaynaklarına ekonomi-politik bir yaklaşım . *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3(5) , 69-86 .
- Karagöl, E. T, (2020). Doğu Akdeniz ekonomileri ve Türkiye. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin hakları*. (1. Basım, ss.295-319). SETA Kitapları.
- Kavaz, İ. (2020). Doğu Akdeniz’deki enerji Kaynaklarının olası transfer güzergahları. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin hakları*. (1. Basım, ss. 275-293). SETA Kitapları.
- Kaya, B. (2024). Kıta sahanlığı uyumsuzluğuna ilişkin Tunus/Libya davası. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 7(1), 59-67. <https://doi.org/10.59886/tsbder.1323448>
- Kaya, İ. S, (2020). Uluslararası deniz hukukunda münhasır ekonomik bölge (MEB) kavramı ve Doğu Akdeniz’de MEB sınırlandırması. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin hakları*. (1. Basım, ss. 453-480). SETA Kitapları.
- Kapan, K. (2021). Coğrafyanın üstünlüğü ve “jeopolitik önem” perspektifinden Doğu Akdeniz ve Adalar (Ege) Denizi. İçinde Mahmut Ak, Haluk Alkan, Metin Ünver (Ed.). *Coğrafya, tarih ve uluslararası hukuk boyutlarıyla küresel ve bölgesel denklemde Ege ve Doğu Akdeniz*. (1. Basım, ss. 32-54). İstanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/B/SS46.2021.008.03>
- Kedikli, U. ve Deniz, T. (2015). Enerji kaynakları mücadelesinde Doğu Akdeniz havzası ve deniz yetki alanları uyumsuzluğu, *Alternatif Politika*, 7(3), 399-424.
- Keser, U ve Ak, G. (2020). *Tarih, hukuk, politika ve aktörler: Doğu Akdeniz ve Kıbrıs’ta Strateji ve Güvenlik*. Hiperyayın.
- Kuran, S. (2016). *Uluslararası deniz hukuku*. (5. Baskı). Beta Yayıncılık.
- Kurt, M. ve Duman, T. İ. (2020). Bölge ülkelerinin Doğu Akdeniz politikası. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin hakları*. (1. Basım, ss. 159-182). SETA Kitapları.

- Kut, Ş. (2016). “Türk dış politikasında ege sorunu”, İçinde F. Sönmezoğlu, (Ed.) *XX. yüzyılda Türk dış politikasının analizi* (1. Basım, ss. 495-495). Der Yayınları.
- Pazarcı, H.(1982). Uluslararası Adalet Divanı’nın Tunus, Libya kıta sahanlığı uyuşmazlığına ilişkin 24 Şubat 1982 tarihli kararı/karar metinleri, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2(2).
- Pazarcı, H. (2012). *Uluslararası hukuk*. Turhan Kitabevi.
- Resmi Gazete, (1933). *Anadolu sahilleri ile Meis adası arasındaki ada ve adacıkların ve Bodrum körfezi karşısındaki adanın ciheti aidiyeti hakkında İtalya Hükümet ile aktolunan itilâfname hakkında kanun*, 2173-2174.
- Tamçelik, S., (2011). Jeopolitik teoriler açısından Kıbrıs’ın önemi. *Occasional Paper Series*, 3(1), 1-32.
- Türkeş, İ. (2020). Doğu Akdeniz’de uyuşmazlık teşkil eden deniz alanlarında gerçekleştirilen Hidrokarbon ve Doğalgaz çalışmalarının Kıbrıs sorununa yansımaları ile soruna getirdiği yeni dinamikler. *Euro Politika*, 4(1), 1-24.
- Özarslan, B. (2007). *Uluslararası hukuk açısından Kıbrıs sorunu ve Avrupa Birliği’nin yaklaşımı*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özdemir, B. Z, (2020). Uluslararası deniz hukuku perspektifinden Türkiye’nin Doğu Akdeniz politikası. İçinde K. İnat, M. Ataman, B. Duran (Ed.). *Doğu Akdeniz ve Türkiye’nin hakları* (1. Basım, ss. 323- 348). SETA Kitapları.
- Özkan, A.(2015). Kıta sahanlığı sınırlandırılmasında uluslararası uygulamalar: sözleşmeler, içtihat ve doktrin. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 35(2), 367-386.
- Öztürk, Y. (2017). Uluslararası hukukta devletlerin egemen eşitliği kavramının jus cogens niteliği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017(1), 37-53. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/331292>
- Sağsen, İ ve Berkul, A. (2021). Uluslararası deniz hukuku konferansları çerçevesinde Türkiye’nin hukuki görüşleri: Doğu Akdeniz örneği. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(24), 1138-1164.
- Sali, Ö. M, (2022). Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında Doğu Akdeniz adaları, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi/Journal of International Relations and Diplomacy*, 5(1), 38-61. <https://doi.org/10.51763/uid.1093257>
- Saray, M. (2010). *Türkiye ve yakın komşuları*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Şöhret, M. (2020). Ege Denzinde sınırlandırmayla ilgili şartlar: hakkaniyet ilkelerine göre sınırlandırma. İçinde Prof. Dr. Hasret Çomak, Doç. Dr. Burak Şakir Şeker, Dr. Dimitrios Ioannidis (Ed.). *Ege jeopolitiği* . (1. Basım, ss. 282-304). Nobel Yayıncılık.

- Ülger, İ.K.(2020). Türkiye'nin Ege Denizi'nde tek taraflı MEB ilanının kapısı aralandı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-nin-ege-denizinde-tek-tarafli-meb-ilaninin-kapisi-aralandi/1895936> Erişim Tarihi: 05.01.2025.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşılması sorunu ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1-70.
- Yaycı, C. (2019). *Libya Türkiye'nin denizden komşusudur: Doğu Akdeniz'de deniz alanlarının sınırlandırılmasında Libya'nın rolü*. (3. Baskı). ASAM Yayınları.
- Yaycı, C. (2019). *Sorular ve cevaplar ile münhasır ekonomik bölge (MEB) kavramı*. (3.Baskı). Deniz Basımevi Müdürlüğü.
- Yaycı, C. (2020). Türkiye-Libya arasında imzalanan münhasır ekonomik bölge anlaşmasının sonuç ve etkileri. *Kriter Dergi*, 4(42), 34-37.
- Yeşiltaş, M. ve Pirinççi, F. (2021). *Küresel Dönüşüm Sürecinde Türkiye'nin Büyük Stratejisi*. (2. Baskı). SETA Kitapları.
- Yıldız, D. (2009). *Doğu Akdeniz'de ısınan sular*. Bizim Kitaplar Yayınevi.
- Yorulmaz, R. (2019). Sıcak gündem: Doğu Akdeniz. *Orta Doğu Analiz*, 10(88), 80-83.
- Yüksel, C. ve Baran, D. (2020). Uluslararası hukukta Doğu Akdeniz krizi ve Türkiye ile Libya arasındaki deniz yetki alanlarını sınırlandırma mutabakatının değerlendirilmesi. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(1), 519- 556
- I.C.J. Reports, (2007). *Territorial and maritime dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras)*, judgment, s. 751, 752, para. 302, 303, 304 <https://www.icj-cij.org/files/case-related/120/7082.pdf>
- I.C.J. Reports 2012 Territorial and maritime dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, s. 703, 704, para. 215.

HTTP

- http-1 [Lozan Barış Antlaşması tam metni](https://www.ismetinonu.org.tr/lozan-baris-antlasmasi-tam-metni/). İnönü Vakfı. <https://www.ismetinonu.org.tr/lozan-baris-antlasmasi-tam-metni/> Erişim Tarihi: 05.01.2025
- http-2 Rabat, A. (2023,18 Kasım). 6. Filo'nun amiral gemisi şimdi nerede kullanılıyor? (Rafael Sadi Çeviren) *Oda TV*. (2015, 17 Ağustos) <https://www.odatv4.com/siyaset/6.filonun-amiral-gemisi-simdi-nerede-kullaniliyor-1708151200-80224> Erişim tarihi: 22.03.2023
- http-3 Hacıoğlu,N. (2013, 7 Haziran). Putin dikkatini Akdeniz'e çevirdi. *Hürriyet Gazetesi*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/putin-dikkatini-akdeniz-e-cevirdi-23453843> Erişim tarihi: 22.03.2023

- http-4 Anadolu Ajansı. (2007, 1 Mart). Rum Yönetimi ile Fransa arasında savunma anlaşması. Hürriyet Gazetesi. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/rum-yonetimi-ile-fransa-arasinda-savunma-anlasmasi-6039397> Erişim tarihi: 22.03.2023
- http-5 Deniz Haber Ajansı. (2019, 17 Mayıs). Fransa, Güney Kıbrıs'taki deniz üssünü kullanmak için anlaşma imzaladı. <https://www.denizhaber.net/fransa-guney-kibristaki-deniz-ussunu-kullanmak-icin-anlasma-imzaladi-haber-88454.htm> Erişim Tarihi: 31.12.2024
- http-6 Birleşmiş Milletler antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı statüsü. (2007). <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/6535501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf> Erişim Tarihi:05.01.2025.
- http-7 Uluslararası Hukuk Çalışmaları. (2017). Kuzey denizi kıta sahanlığı davaları 1969. <https://uluslararasıhukukcalismalari.wordpress.com/2017/01/16/kuzey-denizi-kita-sahanligi-davolari-north-sea-continental-shelf-cases-federal-republic-of-germany-v-denmark-and-the-netherlands-1969/> Erişim tarihi:31.12.2024
- http-8 International Court of Justice. (2005). North sea continental shelf (Federal Republic of Germany/Denmark <https://www.icj-cij.org/case/52> Erişim tarihi: 31.12.2024
- http-9 İçerik Merkezi. (2020,11 Eylül) Adalar denizi ve Doğu Akdeniz için emsaller. <https://mavivatan.net/adalar-denizi-ve-dogu-aldeniz-icin-emsaller/> Erişim Tarihi: 31.12.2024.
- http-10 Uluslararası Hukuk Çalışmaları. (2017). Maine Körfezindeki deniz alanlarının sınırlandırılması davası <https://uluslararasıhukukcalismalari.wordpress.com/2017/02/12/maine-korfezindeki-deniz-alanlarinin-sinirlendirilmesi-davasi-canadaunited-states-of-america-judgement-1984/367,378> Erişim Tarihi:31.12.2024
- http-11 Erciyes, Ç. (2019, 20 Aralık). Doğu Akdeniz deniz yetki alanlarının sınırlandırılması Türkiye'nin siyasi ve hukuki tezleri sahadaki uygulamaları <https://www.mfa.gov.tr/data/dogu-akdeniz-deniz-yetki-alanlarinin-sinirlendirilmesi.pdf> Erişim Tarihi: 05.01.2025
- http-12 International Court of Justice. (2021). Declaration of Judge Xue. <https://www.icj-cij.org/index.php/node/142506> Erişim Tarihi:31.12.2024
- http-13 Euronews. (2020, 22 Eylül). Sevilla Haritası nedir? Ankara-Atina gerginliği nasıl başladı, gelinen durum ne? <https://tr.euronews.com/2020/09/22/sevilla-haritas-nedir-ankara-atina-gerginligi-nas-l-baslad-gelinen-durum-ne> Erişim Tarihi: 20.10.2024
- http-14 Kolukisa, H. (2020, 16 Ağustos). Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin kıta sahanlığı ve Münhasır ekonomik bölgesi. <https://www.defenceturk.net/dogu-akdenizde-turkiyenin-kita-sahanligi-ve-munhasir-ekonomik-bolgesi> Erişim Tarihi:20.10.2024
- http-15 Aljazeera Türk. (2014, 8 Kasım). Mısır, Yunanistan, Rum Yönetimi zirvesi. <https://www.aljazeera.com.tr/haber/misir-yunanistan-rum-yonetimi-zirvesi> Erişim Tarihi:05.01.2025.

- http-16 BBC News Türkçe. (2020, 22 Eylül). Doğu Akdeniz Gaz Forumu: Türkiye'ye rakip altı ülke bölgesel kuruluş için anlaşma imzalarını attı. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54252161> Erişim Tarihi:05.01.2025.
- http-17 Takvim Gazetesi. (2020,23 Temmuz). Oruç Reis korku saldı! Yunan ordusunda tatiller iptal edildi. <https://www.takvim.com.tr/guncel/2020/07/23/oruc-reis-korku-saldi-yunan-ordusunda-tatiller-iptal-edildi> Erişim tarihi: 05.01.2025.
- http-18 Hayatsever. H. (2020,28 Temmuz). Navtex duyurusu tarihinde Oruç Reis'in araştırmalarına başlamayabileceği gündemde. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/navtex-duyurusu-tarihinde-oruc-reisin-arastirmalarina-baslamayabilecegi-gundemde-1754435> Erişim tarihi: 05.01.2025
- http-19 Euronews.(2022,28 Ekim). Lübnan: Kıbrıs Rum yönetimi ile deniz sınırı çiziminde mutabık kaldık <https://tr.euronews.com/2022/10/28/lubnan-kibris-rum-yonetimi-ile-deniz-siniri-ciziminde-mutabik-kaldik> Erişim tarihi: 01.12.2024
- http-20 Dışişleri Bakanlığı. <https://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-adalet-divani.tr.mfa#:~:text=T%C3%BCrkiye%2C%20UAD'nin%20zorunlu%20yarg%C4%B1%20yetkisini%20kabul%20etmemektedir> Erişim:01.12.2024
- http-21 IGI Poseidon. (2022). *EastMed-Poseidon Project*. <https://www.igi-poseidon.com/eastmed/> Erişim Tarihi:02.12.2024
- http-22 Çam, T. (2019, 12 Aralık). *Dışişleri Bakanlığı Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve MEB sınırlarını paylaştı* <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakanligi-turkiyenin-dogu-akdenizdeki-kita-sahanligi-ve-meb-sinirlarini-paylasti/1661261> Erişim Tarihi:02.12.2024
- http-23 Türkdegs (2019). *Yaycı Doktrini*. <https://turkdegs.org/icerik/yayci-doktrini> Erişim Tarihi: 22.12.2024
- http-24 NTV Haber. (2024,25 Temmuz). *Ege'de gerilim önlendi | MSB kaynakları: Belirlenen koordinatlarda gemiye izin verildi* <https://www.ntv.com.tr/turkiye/egede-gerilim-onlendi-msb-kaynaklari-belirlenen-koordinatlarda-gemiye-izin-verildi,peBEWtMd1UaDqARilUatvA> Erişim Tarihi:02.12.2024
- http-25 (2006,22 Ağustos). Kent Medya. Bodrum jeotermal kullanmalı Kent TV. <https://kenttv.net/haber/21093021/bodrum-jeotermal-kullanmali#> Erişim Tarihi:02.12.2024
- http-26 Öztürk, S. (2020,5 Eylül). Meis'e karşı Fener Adası ve Kara Ada gündeme getirilsin. *Sözcü Gazetesi*. <https://www.sozcu.com.tr/meise-karsi-fener-adasi-ve-kara-ada-gundeme-getirilsin-wp6023509> Erişim Tarihi:02.12.2024
- http-27 Çam, Ö.T. (2020, 8 Şubat). Deniz hukuku uzmanı Karan'a göre 'Libya anlaşması Türk diplomasisinin ikinci büyük zaferi'. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/libya/deniz-hukuku-uzmani-karana-gore-libya-anlasmasi-turk-diplomasinin-ikinci-buyuk-zaferi/1728005> Erişim Tarihi: 05.01.2025.
- http-28 Savunma Sanayi org. (2024, 19 Temmuz). Türkiye'nin Kıbrıs'ta Hava ve Deniz Üssü Kurma Vakti Geldi. <https://www.savunmasanayi.org/turkiyenin-kibrista-hava-ve-deniz-ussu-kurma-vakti-geldi/> Erişim Tarihi:06.01.2025.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı : Merve TEMTEK

Yabancı Dil : İngilizce, Rusça

Eğitim Bilgileri:

2024 (Devam ediyor) , Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.

2015 , Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.

2018, Atatürk Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Adalet Ön Lisans Programı.